A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (második tanács)

2011. március 3.*

A T-117/07. és T-121/07. sz. ügyekben,

az **Areva** részvénytársaság (székhelye: Párizs [Franciaország]),

az **Areva T & D Holding SA** (székhelye: Párizs),

az **Areva T & D SA** (székhelye: Párizs),

az **Areva T & D AG** (székhelye: Oberentfelden [Svájc])

(képviselik őket: A. Schild és J.-M. Cot ügyvédek),

az **Alstom** részvénytársaság (székhelye: Levallois-Perret [Franciaország], képviselik kezdetben: J. Derenne ügyvéd, W. Broere solicitor, A. Müller-Rappard és C. Guirado ügyvédek, később: J. Derenne és A. Müller-Rappard ügyvédek)

felpereseknek

* Az eljárás nyelve: francia.

az **Európai Bizottság** (képviselik kezdetben: X. Lewis és F. Arbault, később: X. Lewis, végül: Bottka V. és N. Von Lingen, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen,

elsődlegesen az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/F/38.899 – „gázszigetelt kapcsolóberendezések”-ügy) 2007. január 24-én hozott C (2006) 6762 végleges bizottsági határozat részleges megsemmisítésére, illetve másodlagosan a felperesekkel szemben kiszabott bírság összegének csökkentésére irányuló keresete tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (második tanács),

tagjai: I. Pelikánová elnök (előadó), K. Jürimäe és S. Soldevila Fragoso bírák,

hivatalvezető: C. Kristensen tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2009. március 24-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

A jogvita előzményei

1 A jogvita előzményei lényegében kitűnnek az Európai Közösségek Bizottsága által az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/F/38.899 – „gázszigetelt kapcsolóberendezések”-ügy) 2007. január 24-én hozott C (2006) 6762 végleges bizottsági határozatban (a továbbiakban: megtámadott határozat) tett megállapításokból. Mivel ezeket a ténybeli körülményeket nem vitatták, vagy legalábbis nem jogszerűen vitatták a felek, azokat a jelen jogvita szempontjából bizonyítottnak kell tekinteni.

Az érintett termék

2 A gázszigetelt kapcsolóberendezéseket (a továbbiakban: GIS) a villamosenergia-hálózatokon áramló energia ellenőrzésére használják. Olyan erősáramú villamos berendezésekről van szó, amelyek a kulcsrakész villamossági alállomások fő alkotórészei.

3 Az alállomások olyan segéderőművek, amelyek az elektromos áramot alakítják át. A transzformátoron kívül az alállomások alkotóelemei az ellenőrző rendszerek, relék, akkumulátorok, töltők és a kapcsolóberendezések. A kapcsolóberendezés feladata a transzformátor túlterheléstől való védelme és/vagy az áramkör és a meghibásodott transzformátor izolálása.

4 A kapcsolóberendezés lehet gázszigetelt, légszigetelt vagy vegyes szigetelésű, amennyiben a két előző technikát kombinálja. A gázszigetelt kapcsolóberendezéseket vagy a kulcsrakész villamossági alállomások integrált részeként vagy ezen alállomásokba beépítendő alkatrészekként világszerte értékesítik. E kapcsolóberendezések ezen alállomások teljes árának 30–60%-át teszik ki.

5 A megtámadott határozat a 72,5 kV vagy annál nagyobb feszültségű GIS-projektekre (a továbbiakban: GIS-projektek) vonatkozik, ami magában foglalja a gázszigetelt kapcsolóberendezéseket mint önálló termékeket, az azokhoz kapcsolódó valamennyi szolgáltatást is beleértve (szállítás, felszerelés, próba, szigetelés stb.), és a gázszigetelt kapcsolóberendezéseket magukban foglaló kulcsrakész villamossági alállomásokat, amelyek a gázszigetelt kapcsolóberendezéseket és az alállomások más elemeit foglalják magukban: mint a transzformátorok és az azokhoz kapcsolódó valamennyi szolgáltatás (szállítás, csatlakoztatás, felszerelés, szigetelés stb.).

Az érintett vállalkozások

6 A francia jog szerint alapított, igazgatótanáccsal rendelkező Alstom részvénytársaság (korábbi nevén Alsthom) egy társaságcsoport (a továbbiakban: Alstom-csoport) anyavállalata. Az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban az Alstom-csoport a villamosenergia-átvitel és -elosztás (a továbbiakban: T & D ágazat) területén és különösen a gázszigetelt kapcsolóberendezések területén tevékenykedett.

7 Az Alstom-csoporton belül a gázszigetelt kapcsolóberendezések területén Franciaországban az Alsthom SA (France) fejtett ki tevékenységet 1989-ig, amikor is átnevezték GEC Alsthom SA-vá, amely 100%-ban a GEC Alsthom NV tulajdonában állt. 1992. november 16-án megalapították a Kléber Eylau SA-t, amelyet egy 1992. december 7-én hatályba lépett megállapodással megbíztak a gázszigetelt kapcsolóberendezések területén kifejtett francia tevékenységekkel. A Kléber Eylau 99,76%-ban a GEC Alsthom SA és 0,04%-ban az Étoile Kléber tulajdonában állt. 1993 júniusában a Kléber Eylau átalakult GEC Alsthom T&D SA-vá, amely 1998 júniusában Alstom T & D SA lett. Utóbbi 100%-ban az Alstom Holdings (France) tulajdonában állt, amelynek pedig 100%-ban az Alstom volt a tulajdonosa.

8 1986 januárjától az Alstom-csoport a gázszigetelt kapcsolóberendezések területén Svájcban és Franciaországban párhuzamosan folytatott tevékenységet, amikor a Sprecher Energie AG az Alsthom 100%-os tulajdonába került leányvállalatként. 1993 novemberében a Sprecher Energie átalakult GEC Alsthom T & D AG-vé, amely 1997 júliusában GEC Alsthom AG és 1998 júniusában Alstom AG (a továbbiakban: Alstom [Svájc]) lett. 2000. december 22-én ez utóbbit megvásárolta az Alstom Power (Schweiz) AG. Az új jogalanyt Alstom (Schweiz) AG-nak nevezték el. 2002 novemberében új jogalanyt hoztak létre az Alstom-csoporton belül, amelyre átruházták a T & D ágazatbeli tevékenységeket Svájcban. Az eredetileg Alstom (Schweiz) Services AG nevet viselő új jogalanyt később Alstom T & D AG-nek nevezték el.

9 Az Alstom-csoportnak a T & D ágazatban kifejtett összes tevékenységét átadták 2004. január 8-án azon csoportnak, amelynek a francia jog szerint alapított igazgatósággal és felügyelőbizottsággal rendelkező Areva az anyavállalata (a továbbiakban: Areva-csoport). A 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban az Areva-csoport tevékenységeit a gázszigetelt kapcsolóberendezések területén az Areva T & D SA és az Areva T & D AG, a 100%-ban az Areva tulajdonában álló Areva T & D Holding SA 100%-os tulajdonában álló leányvállalatok gyakorolták (a továbbiakban együttesen: az Areva-csoporthoz tartozó társaságok).

A közigazgatási eljárás

10 2004. március 3-án az ABB Ltd értesítette a Bizottságot a GIS-ágazatban fennálló versenyellenes magatartásokról, és szóbeli mentességi kérelmet terjesztett elő a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló, 2002. február 19-i bizottsági közlemény (HL 2002. C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) értelmében.

11 Az ABB által bejelentett magatartások a GIS-projektek értékesítésének világszintű koordinációjában valósultak meg, ami a piacok felosztását, a kvóták felosztását, a piaci részesedések fenntartását, a GIS-projektek e célra kijelölt gyártók számára történő odaítélését és az ajánlattételi eljárások annak érdekében történő manipulálását (összejátszás az ajánlattétel során) foglalta magában, hogy a szerződéseket e gyártóknak ítéljék oda, az oda nem ítélt GIS-projektekre vonatkozó összetett megállapodásokon keresztül az árak rögzítését, a kartellben részt nem vevő vállalkozásokkal kötött licenciamegállapodások megszüntetését, továbbá a szenzitív piaci információk cseréjét foglalta magában.

12 Az ABB a bírságok alóli mentességre irányulóan szóban előterjesztett kérelmét 2004. május 7-én szóbeli észrevételekkel és okirati bizonyítékokkal egészítette ki. 2004. április 25-én a Bizottság feltételes mentességet adott az ABB-nek.

13 Az ABB nyilatkozatai alapján a Bizottság vizsgálatot indított és 2004. május 11-én és 12-én ellenőrzéseket végzett a GIS-ágazatban tevékenykedő több társaság telephelyein.

14 2004. május 14. és 25. között az Areva-csoport együttműködött a Bizottsággal és az engedékenységi közlemény alapján különböző okirati bizonyítékokat és információkat adott át.

15 2004. október 4-én az ABB válaszolt a Bizottság információkérésére.

16 2006. február 6-án a Bizottság információkérést intézett az Alstomhoz, amelyre ez utóbbi 2006. február 24-i levelében válaszolt.

17 2006. április 20-án a Bizottság kifogásközlést fogadott el, amelyet az Alstomon és az Areva-csoporthoz tartozó társaságain kívül az ABB-nak, a Fuji Electric Holdings Co., Ltd-nek és a Fuji Electric Systems Co., Ltd-nek (a továbbiakban együttesen: a Fuji-csoporthoz tartozó társaságok), a Hitachinak és a Hitachi Europe Ltd-nek (a továbbiakban együttesen: a Hitachi-csoporthoz tartozó társaságok), a Japan AE Power Systems Corp.-nek (a továbbiakban: JAEPS), a Mitsubishi Electric System Corp.-nek (a továbbiakban: Melco), a Nuova Magrini Galileo SpA-nak, a Schneider Electric SA-nak (a továbbiakban: Schneider), a Siemens AG-nek, a Toshiba Corp.-nek, valamint öt olyan társaságnak küldött el, amelyeknek a VA Technologie AG volt az anyavállalata (a továbbiakban: VA Tech-csoport), magát a VA Technologie-t is beleértve.

18 2006. május 5-én az Alstom az engedékenységi közlemény értelmében betekinthett a többi érintett társaság által tett szóbeli nyilatkozatokba.

19 2006. június 30-án az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok az előírt határidőn belül elküldték a Bizottságnak észrevételeiket válaszul a kifogásközlésre. A kifogásközlésre adott válaszához mellékelten az Alstom az Alstom-csoport több belső dokumentumát elküldte, amelyeknek kérték a Bizottságon kívüli harmadik

személyekkel szembeni bizalmas kezelését. Az ABB, a Fuji-csoporthoz tartozó társaságok, a Hitachi és a JAEPS, a Melco, a Schneider, a Siemens AG Österreich, a Siemens és a Toshiba szintén az előírt határidőn belül írásban válaszoltak a kifogásközlésre.

20 2006. július 12-i levelükkel a Fuji-csoporthoz tartozó társaságok együttműködtek a Bizottsággal és az engedékenységi közlemény alapján különböző okirati bizonyítékokat, valamint információkat szolgáltattak.

21 2006. július 14-én az ABB „kiegészítést" küldött a Bizottságnak a „kifogásközlésre adott válasz[hoz]".

22 A Bizottság 2006. július 18-án és 19-én meghallgatta azokat a társaságokat, amelyeknek elküldte a kifogásközlést.

23 2006. augusztus 25-én a Bizottság az eljárás feleinek rendelkezésére bocsátotta kommentálás végett a Fuji-csoporthoz tartozó társaságok kifogásközlésre adott válasza nem bizalmas változatának kivonatait, a Fuji-csoporthoz tartozó társaságoknak az engedékenységi közlemény szerinti 2006. július 12-i kérelmét (lásd a fenti 20. pontot), az ABB-nak a kifogásközlésre adott válasz kiegészítését és a kiegészítő dokumentumokat. Az Alstom 2006. szeptember 15-én terjesztette elő az e dokumentumokra vonatkozó észrevételeit, és egyúttal átadta egyik munkavállalója, S. nyilatkozatát, akinek közvetlen tudomása volt a jogvita alapját képező tényállásról.

24 2006. szeptember 20-án a Bizottság információkérést intézett az Areva-csoporthoz tartozó társaságokhoz, amelyre utóbbiak 2006. október 6-án válaszoltak, benyújtva az Alstom-csoporton belül a T & D ágazatban kifejtett tevékenységeknek a fenti 9. pontban említett, csoportok közötti átruházás érdekében történő átszervezésére vonatkozó számos dokumentumot.

25 2006. november 14-én a Bizottság angolul közölte az Alstommal a fenti 23. pontban említett kiegészítő dokumentumokra vonatkozó álláspontját, majd az Alstom ez irányú 2006. november 17-i kérelmére ezen álláspontot 2006. november 22-én franciául közölte vele. Az Alstom 2006. november 27-én előterjesztette az említett állásponttal kapcsolatos észrevételeit.

26 2006. december 4-én az Alstom a jogvita alapját képező tények által érintett jogi személyek meghatározására vonatkozó levelet küldött a Bizottságnak. E levél többek között számos, a T & D ágazatban kifejtett tevékenységek Alstom-csoporton belüli átszervezésére vonatkozó különböző műveleteket illusztráló ábrákat tartalmazott.

A megtámadott határozat

27 2007. január 24-én a Bizottság elfogadta a megtámadott határozatot, amelyről a 2008. január 10-i Hivatalos Lapban tettek közzé összefoglalót (HL C 5, 7. o.) tették közzé. Erről az Alstomot és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokat 2007. február 8-án értesítették.

28 Az Alstomon és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokon kívül a megtámadott határozatot megküldték az ABB-nek, a Fuji-csoporthoz tartozó társaságoknak, a Hitachi-csoporthoz tartozó társaságoknak, a JAEPS-nak, a Melcónak, a Nuova Magrini Galileónak, a Schneidernek, a Siemensnek, a Siemens AG Österreichnak, a Siemens Transmission & Distribution Ltd-nek (a továbbiakban: Reyrolle), a Siemens Transmission & Distribution SA-nak, a Toshibának és a VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG-nek.

29 A Bizottság a megtámadott határozat (113)–(123) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a kartellben részt vevő különböző vállalkozások – néhány piac kivételével – világszinten összehangolták a GIS-projektek odaítélését azon szabályok szerint, amelyekben különösen a becsült történeti piaci részesedéseket nagyban tükröző kvóták fenntartása érdekében állapodtak meg. Kifejtette, hogy a GIS-projekteket egy közös „japán" és egy közös „európai" kvóta alapján ítélték oda, amelyeket aztán a japán, illetve európai gyártóknak maguk között kellett felosztaniuk. Egy 1988. április 15-én Bécsben aláírt megállapodás (a továbbiakban: GQ-megállapodás) állapította meg a GIS-projekteknek vagy a japán gyártóknak vagy az európai gyártóknak való odaítélését lehetővé tévő szabályokat, és azok mennyiségének a megfelelő kvótába való beszámítását. Egyébként a megtámadott határozat (124)–(132) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejtette, hogy a kartellben részt vevő különböző vállalkozások íratlan egyezséget kötöttek (a továbbiakban: közös egyezség), amelynek értelmében a GIS-projektek egyrészt Japánban, másrészt a kartell európai tagországaiban – együttesen a GIS-projektek „anyaországai" – a kartell japán, illetve európai tagjai részére voltak fenntartva. A GIS-projektek az „anyaországokban" nem voltak a két csoport közötti információcsere tárgyai, és azok nem kerültek a csoportok kvótáiban beszámításra.

30 A GQ-megállapodás tartalmazott továbbá a két gyártócsoport közötti, a kartell működéséhez szükséges – többek között az említett csoportok titkárai által biztosított – információcserére, az érintett közbeszerzések manipulációjára, valamint az oda nem ítélhető GIS-projektekkel kapcsolatos árak rögzítésére vonatkozó szabályokat is. A GQ-megállapodás 2. melléklete értelmében e megállapodás – az Egyesült Államok, Kanada, Japán és 17 nyugat-európai ország kivételével – az egész világra kiterjedt.

Továbbá a közös egyezség értelmében az anyaországokon kívüli európai országokban létező GIS-projektek is az európai csoportnak voltak fenntartva, mivel a japán gyártók kötelezettséget vállaltak arra, hogy Európában nem nyújtanak be GIS-projektekre vonatkozó ajánlatokat.

31 A Bizottság szerint a GIS-projektek európai gyártók közötti felosztását egy ugyancsak Bécsben 1988. április 15-én aláírt, „E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement" című megállapodás (az E csoport GQ-megállapodás végrehajtására vonatkozó megállapodása; a továbbiakban: EQ-megállapodás) szabályozta. A Bizottság megjegyezte, hogy a GIS-projektek odaítélésére Európában ugyanazok a szabályok és eljárások vonatkoztak, mint a többi országban. Konkrétan az Európában létező GIS-projekteket ugyanúgy be kellett jelenteni, nyilvántartásba kellett venni, oda kellett ítélni, vagy azokra minimálárszintet kellett kijelölni.

32 A Bizottság a megtámadott határozat (142) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a GQ-megállapodásban és az EQ-megállapodásban, valamint a kartell megszervezésének és működésének érdekében a kartell különböző tagjai – az európai tagok esetében számokból álló, a japán tagok esetében betűkből álló – kóddal kerültek azonosításra. Az eredeti kódokat 2002 júliusától számokkal helyettesítették.

33 A megtámadott határozat 1. cikkének b) pontjában a Bizottság megállapította, hogy az Alstom megsértette az EK 81. cikket és az Európai Gazdasági Térségről szóló Megállapodás (a továbbiakban: EGT-Megállapodás) 53. cikkét, mivel egy sor megállapodásban és összehangolt magatartásban vett részt az EGT-ben a GIS-projektek ágazatában az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban. A Bizottság a megtámadott határozat 1. cikkének c), d), e) és f) pontjában e kettős jogsértést megállapította az Areva és Areva T & D Holding esetében is a 2004. január 9. és 2004. május 11. közötti időszak vonatkozásában, az Areva T & D AG vonatkozásában a 2003. december 22. és 2004. május 11. közötti időszakban és az Areva T & D SA vonatkozásában az 1992. december 7. és 2004. május 11. közötti időszakban.

34 A megtámadott határozat 1. cikkében meghatározott jogsértések tekintetében a Bizottság az Alstommal szemben az említett határozat 2. cikkének b) és c) pontjában 11 475 000 euró összegű egyedi bírságot, valamint 53 550 000 euró bírságot szabott ki, amelynek megfizetéséért az Areva T & D SA-val egyetemlegesen felelős.

35 A megtámadott határozat 1. cikkében meghatározott jogsértések tekintetében a Bizottság az Areva T & D SA-val szemben a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában 53 550 000 euró bírságot szabott ki, amelynek megfizetéséért az Alstommal egyetemlegesen felelős, és ebből az összegből 25 500 000 euró megfizetésére az Arevával, az Areva T & D Holdinggal és az Areva T & D AG-val egyetemlegesen felelős.

Az eljárás és a felek kérelmei

36 A Törvényszék Hivatalához 2007. április 18-án benyújtott keresetleveleikkel az Arevacsoporthoz tartozó társaságok és az Alstom előterjesztették a jelen kereseteket, amelyeket T-117/07., illetve T-121/07. hivatkozási szám alatt vettek nyilvántartásba.

37 Az előadó bíró jelentése alapján a Törvényszék (második tanács) a szóbeli szakasz megnyitása mellett döntött a T-117/07. és T-121/07. sz. ügyben.

38 Miután erről a feleket meghallgatta, a Törvényszék második tanácsának elnöke 2009. március 12-i végzésével a Törvényszék eljárási szabályzatának 50. cikkével összhangban egyesítette a T-117/07. és T-121/07. sz. ügyeket a szóbeli szakasz lefolytatása céljából. Elrendelte továbbá az Alstom kifogásközlésre küldött válaszához mellékelt (lásd

a fenti 19. pontot), a T-121/07. sz. ügyben az iratanyaghoz csatolt dokumentumok bizalmas kezelését.

39 A felek szóbeli előadásait és a Törvényszék kérdéseire adott válaszait a 2009. március 24-i tárgyaláson hallgatták meg. A felperesek megerősítették, hogy az EK 81. cikk megsértésére alapított jogalapjaikat vagy kifogásaikat úgy kell értelmezni, hogy azok az EGT-Megállapodás 53. cikkére is vonatkoznak. A Bizottság úgy foglalt állást, hogy a versenyjog megsértéséért való egyetemleges felelősség, ha a felelősséget megállapító határozat rendelkező része nem pontosítja, feltételezhetően egyenlő mértékű felelősséget jelent. A felperesek ellenben vitatták, hogy e vélelem alkalmazható lenne. Végül a Bizottság kijelentette, hogy a versenyjog megsértésében játszott irányító szerep értékelése során figyelembe kell venni valamennyi szempontot, beleértve az irányító szerepe gyakorlásának időtartamát és annak intenzitását is. Ezen észrevételeket rögzítették a tárgyalásról készült jegyzőkönyvben. Az utolsó észrevételeikben az Arevacsoporthoz tartozó társaságok rávilágítottak a tárgyi tévedésre azon vélekedést illetően, hogy az Areva T & D AG ugyanaz a társaság, mint az Alstom T & D AG, amelynek csak a cégneve változott.

40 A Hivatalhoz 2009. április 29-én, illetve 30-án benyújtott levelekben az Alstom, illetve az Areva-csoporthoz tartozó társaságok bizonyos észrevételeket tettek néhány, a tárgyalásról készült jegyzőkönyv tartalmára vonatkozóan a Törvényszék által a versenyjog megsértéséért való egyetemleges felelősség rendszerét illetően feltett kérdésekre a Bizottság által adott válaszokkal kapcsolatban.

41 A Törvényszék 2009. június 3-i végzésével a szóbeli szakaszt újból megnyitották. A Törvényszék hivatalvezetőjének szóló szolgálati utasítások 7. cikkének 2. pontjával összhangban a Törvényszék második tanácsának elnöke úgy döntött, csatolja az iratanyaghoz a 2009. április 29-én és 30-án benyújtott leveleket.

42 A Törvényszék Hivatala által 2009. június 18-án nyilvántartásba vett levélben a Bizottság előterjesztette az említett levelekkel kapcsolatos észrevételeit. Ennek során a Bizottság úgy érvelt, hogy amikor a határozata rendelkező részében egyetemlegesen megfizetendő bírságot szab ki több társaságra, egyéb pontosítás vagy utalás nélkül, nem kívánja rendezni az e bírság megfizetéséhez való hozzájárulásnak a különböző adóstársak egymás közötti viszonyában fennálló kérdését.

43 2009. július 1-jei határozatával a Törvényszék második tanácsának elnöke elutasította a tárgyalásról készült jegyzőkönyv módosítása iránti kérelmeket, miután elvégezte a szokásos ellenőrzéseket a Bizottság által a tárgyalás során adott szóbeli válaszok pontos tartalmára vonatkozóan.

44 Az Alstom azt kéri, hogy a Törvényszék:

– semmisítse meg a megtámadott határozat 1. cikkének b) pontját, valamint 2. cikkének b) és c) pontját;

– másodlagosan lényegesen csökkentse a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontjában vele szemben kiszabott bírságot;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

45 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok azt kérik, hogy a Törvényszék:

– semmisítse meg a megtámadott határozat 1. cikkét annyiban, amennyiben egyrészt az Areva T & D SA-nak és az Alstomnak tudja be a jogsértésért való egyetemleges felelősséget az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszak vonatkozásában, másrészt pedig nekik tudja be a jogsértéséért való egyetemleges felelősséget a 2004. január 9. és 2004. május 11. közötti időszak vonatkozásban.

– másodlagosan semmisítse meg vagy lényegesen csökkentse a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában velük szemben kiszabott bírság összegét;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

46 A Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:

– a kereseteket mint megalapozatlanokat utasítsa el;

– a felpereseket kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

47 Mivel a jelen ügyek tárgya összefügg, és ezzel kapcsolatban meghallgatták a feleket, a Törvényszék úgy véli, hogy ezen ügyeket egyesíteni kell az ítélethozatal céljából, az eljárási szabályzat 50. cikkének megfelelően.

48 A keresetek elsősorban a megtámadott határozat 1. cikke b), c), d), e) és f) pontjának megsemmisítésére, elsődlegesen vagy másodlagosan a megtámadott határozat 2. cikke b) és c) pontjának megsemmisítésére, és másodlagosan a megtámadott határozat 2. cikke b) és c) pontjának megváltoztatására irányulnak.

49 Mindenekelőtt meg kell vizsgálni a megtámadott határozat 1. cikke b), c), d), e) és f) pontjának megsemmisítése iránti kérelmeket. Ezt követően, amennyiben szükséges, meg kell vizsgálni a megtámadott határozat 2. cikke b) és c) pontjának megsemmisítése iránti kérelmeket. Végül adott esetben meg kell vizsgálni a megtámadott határozat 2. cikke b) és c) pontjának megváltoztatása iránti kérelmeket.

50 A T-117/07. sz. ügyben a kérelmeik alátámasztására az Areva-csoporthoz tartozó társaságok hét jogalapot hoznak fel. Az első jogalap az EK 253. cikkben előírt indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozik. A második jogalap lényegében a jogsértések betudhatóságának az EK 81. cikk (1) bekezdéséből és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdéséből eredő szabályai megsértésére, valamint a jogbiztonság és a visszaható hatály tilalma általános elvének megsértésére vonatkozik. A harmadik jogalap lényegében a jogsértések betudhatóságának az EK 81. cikk (1) bekezdéséből és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdéséből eredő szabályainak megsértésére vonatkozik. A negyedik jogalap lényegében az EK 81. cikk (1) bekezdéséből és

az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdéséből eredő, a jogsértések betudhatóságára vonatkozó szabályok és a bírság megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértésére, az EK 7. cikk megsértésére, valamint az egyenlő bánásmód és az arányosság, a jogbiztonság, a visszaható hatály tilalma és a általános elvének és a hatékony bírói jogvédelem általános elvének megsértésére vonatkozik. Az ötödik jogalap az EK 81. cikk (1) bekezdéséből és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdéséből eredő, a bírság megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértésére vonatkozik. A hatodik jogalap lényegében az [EK 81. cikkben] és [EK 82. cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 23. cikke (2) bekezdése a) pontjának, valamint a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatás (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: iránymutatás) 2. pontjának megsértésére, értékelési hibára, valamint az egyenlő bánásmód és az arányosság általános elvének megsértésére vonatkozik. Végül a hetedik jogalap lényegében értékelési hibára és az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdése, valamint az engedékenységi közlemény megsértésére vonatkozik.

51 Az T-121/07. sz. ügyben a kérelmei alátámasztására az Alstom nyolc jogalapot hoz fel. Az első jogalap a hatékony jogorvoslathoz való jog megsértésére vonatkozik. A második jogalap lényegében az EK 81. cikkből és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő, a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértésére, a jogbiztonság és a büntetések egyéniesítése általános elvének megsértésére valamint az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozik. A harmadik jogalap az EK 253. cikkből eredő indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozik. A negyedik jogalap elsősorban a jogsértések betudhatóságának az EK 81. cikk (1) bekezdéséből és az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdéséből eredő szabályainak megsértésére, valamint téves jogalkalmazásra, másodlagosan pedig az 1/2003 rendelet 25. cikkének megsértésére vonatkozik. Az ötödik jogalap lényegében értékelési hibára, az iránymutatás megsértésére, az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének megsértésére, valamint az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozik. A hatodik jogalap lényegében a jogsértés folytonosságára vonatkozó, az 1/2003 rendelet 23. cikke (3) bekezdéséből és a módosított, az [EK 81. cikk] és [EK 82. cikk] végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i első 17. tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 15. cikkének (2) bekezdéséből eredő bizonyítási szabályok megsértésére, valamint a jogbiztonság elvének megsértésére

vonatkozik. A hetedik jogalap a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének és az 1/2003 rendelet 27. cikke (1) bekezdésének megsértésére vonatkozik. A nyolcadik jogalap lényegében az iránymutatás megsértésére és másodlagosan az arányosság elvének megsértésére vonatkozik.

52 Amennyiben a felperesek által felhozott egyes jogalapok lefedik egymást, azokat a gondos igazságszolgáltatás érdekében együtt kell kezelni.

A megtámadott határozat 1. cikke b), c), d), e) és f) pontjának megsemmisítése iránti kérelmekről

53 A megtámadott határozat 1. cikkének b), c), d), e) és f) pontja ellen irányulnak a keresetek azon jogalapjai, illetve kifogásai, amelyek a Bizottság azon megállapításának vitatására vonatkoznak, amely szerint az Areva-csoporthoz tartozó társaságok és az Alstom megsértették az EK 81. cikket és az EGT-Megállapodás 53. cikkét azáltal, hogy a fenti cikkben említett időszakokban egy sor megállapodásban és összehangolt magatartásban vettek részt az EGT-ben (lásd a fenti 33. pontot).

54 A T-117/07. sz. ügyben a megtámadott határozat 1. cikke b), c), d), e) és f) pontjának megsemmisítése iránti kérelmeket alátámasztják a keresetlevélben felhozott azon jogalapok, illetve kifogások, amelyek megkérdőjelezik a Bizottság azon értékeléseit, amelyek szerint az Areva T & D SA az 1992. december 7. és 2004. május 11. közötti időszak vonatkozásában, az Areva T & D AG a 2003. december 22. és 2004. május 11. közötti időszak vonatkozásában, és az Areva, valamint az Areva T & D Holding SA a 2004. január 9. és 2004. május 11. közötti időszak vonatkozásában személyesen felelősek a GIS-sel kapcsolatos tevékenységi águk vagy a leányvállalataik az EGT-ben egy sor megállapodásban és összehangolt magatartásban való részvétele miatt (második, harmadik, negyedik és ötödik jogalap), illetve amelyek lényeges eljárási

szabályok megsértésére hivatkoznak, ami hatással lehetett az említett értékelésekre (első jogalap).

55 A T-121/07. sz. ügyben a megtámadott határozat 1. cikke b) pontjának megsemmisítése iránti kérelmeket alátámasztják a keresetlevélben felhozott azon jogalapok, illetve kifogások, amelyek megkérdőjelezik a Bizottság azon értékeléseit, amelyek szerint az Alstom személyesen felelős a GIS-sel kapcsolatos tevékenységi ágai vagy a leányvállalatai az EGT-ben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban egy sor megállapodásban és összehangolt magatartásban való részvétele miatt (negyedik és hatodik jogalap), illetve lényeges eljárási szabályok megsértésére hivatkoznak, amely hatással lehetett az említett értékelésekre (harmadik és hetedik jogalap).

Előzetes észrevételek

56 A keresetlevelekben felhozott jogalapokból és kifogásokból kitűnik, hogy az egyrészt az Areva-csoporthoz tartozó társaságok, másrészt pedig az Alstom álláspontja szöges ellentétben áll a jogsértés betudhatóságára vonatkozóan az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszak egészét vagy egy részét illetően.

57 Az Alstom lényegében azt állítja, hogy azon személyes felelősség, amely őt a GIS-sel kapcsolatos tevékenységi ágának a jogsértésben 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt terheli, átszállt az Alstom T & D SA-ra és az Alstom T & D AG-re a T & D ágazatbeli tevékenységei csoporton belüli átszervezésének műveletei következtében. Azt állítja továbbá, hogy semmilyen személyes felelősség nem tudható be neki az említett leányvállalatoknak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti

időszakban való részvétele miatt, mivel az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG – amelyekre az említett tevékenységeket átruházták – önállóan határozták meg a piaci magatartásukat. Végül az Alstom azt állítja, hogy a GIS-sel kapcsolatos tevékenységi ágának – az Alstom T & D SA-nak és az Alstom T & D AG-nak – a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétel miatt neki betudható felelősség az említett tevékenységi ággal és az említett leányvállalatokkal (amelyek később Areva T & D SA és Areva T & D AG lettek), az Areva-csoporthoz tartozó társaságokra szállt át a T & D ágazatbeli tevékenységek csoportok közötti átruházása következtében.

58 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok viszont azt állítják, hogy nekik semmilyen személyes felelősség nem tudható be az Alstom-csoporthoz tartozó társaságoknak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban, illetve a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, amennyiben az Alstom határozta meg az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG – amelyekre átruházták a GIS-sel kapcsolatos tevékenységeket – piaci magatartását. Másfelől az Areva és az Areva T & D Holding SA azt állítják, hogy nekik semmilyen személyes felelősség nem tudható be a leányvállalataiknak a jogsértésben a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban való részvétele miatt, amennyiben az Areva T & D SA és az Areva T & D AG – amelyekre az említett tevékenységeket átruházták – önállóan határozták meg a piaci magatartásukat.

59 Meg kell állapítani, hogy a felperesek írásbeli beadványaikban arra a tényre hivatkoznak, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG csak új cégnevek, amelyeket az Alstom T & D SA-nak és az Alstom T & D AG-nak adtak az Areva-csoportnak 2004. január 8-án történt átruházásukat követően. E tekintetben nem vehetők figyelembe az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által a tárgyaláson a végső észrevételeikben megfogalmazott azon állítások, amelyek szerint a Bizottság ténybeli hibát követett el, amikor úgy találta, hogy az Areva T & D AG ugyanaz a társaság volt, mint az Alstom T & D AG. Ugyanis, amennyiben ezek az állítások egy arra vonatkozó jogalapot támasztanak alá, hogy a megtámadott határozat ezzel kapcsolatban ténybeli hibát tartalmaz, emlékeztetni kell arra, hogy az eljárási szabályzat 48. cikke 2. §-ának első bekezdése értelmében az eljárás további részében semmilyen új jogalapot nem lehet felhozni, kivéve ha az olyan jogi vagy ténybeli helyzetből származik, amely az eljárás

során merült fel. Mivel a jelen esetben az Areva-csoporthoz tartozó társaságok nem adták elő azokat a lényeges ténybeli elemeket, amelyekből az új jogalapjuk ered, és arra sem hivatkoztak, hogy ezek az elemek az eljárás során merültek fel, a fent említett állításokat – mint elfogadhatatlanokat – el kell utasítani. Következésképpen a T-117/07. és T-121/07. sz. ügyben úgy kell tekinteni, hogy az Alstom T & D AG és az Areva T & D AG eltérő cégnév alatt egy és ugyanazon jogi személyt jelölik.

Az Alstom GIS-sel kapcsolatos tevékenységi ágának a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt keletkezett személyes felelősségének az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-ra történő átszállásáról

– A felek érvei

60 Az Alstom a téves jogalkalmazásra vonatkozó negyedik jogalapja második részének keretében azt rója fel a Bizottságnak, hogy a megtámadott határozatban a „T & D ágazata" egy részének a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt keletkezett személyes felelősséget nem telepítette át az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-ra.

61 Az Alstom szerint a Bizottság jogi hibát vétett az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésének betudhatóságára vonatkozó szabályok alkalmazásakor, mivel

nem alkalmazta a T & D ágazatban tevékenykedő korábbi leányvállalataival való kapcsolatában az ítélkezési gyakorlat által kialakított, ún. „gazdasági folytonosság" követelményét (a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 356–359. pontja, és a Törvényszék T-43/02. sz., Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3435. o.] 132. pontja), és mivel őt tette személyesen felelőssé a „T & D ágazata" egy részének a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt, annak figyelembevétele nélkül, hogy e vállalkozást átruházták a T & D ágazatban tevékenykedő korábbi leányvállalataira az Alstom-csoporton belüli átszervezések következtében. Lényegében úgy véli, hogy bár az Alstom-csoport „T & D ágazatának" nem volt jogi személyisége 1992. december 7. előtt, ebben az időpontban egy külön azzal megbízott leányvállalat létrehozása Svájcon kívül – azaz a Kléber Eylau (később Alstom T & D SA, majd Areva T & D SA) – lehetővé tette volna a Bizottság számára a megtámadott határozat meghozatalának napján azon jogi személy meghatározását, amelyre a jogsértésben részt vevő vállalkozást átruházták, és amelynek az említett jogsértés így betudható volt. Hasonló érvelést lehetne alkalmazni az Alstom-csoport svájci T & D ágazatbeli tevékenységeinek az Alstom (Schweiz) Services AG-ra (később Alstom T & D AG, majd Areva T & D AG) 2003. december 22-én történő átruházását illetően.

62 A Bizottság cáfolja az Alstom által kifejtett érveket, és a jelen kifogás elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

63 A versenyjogban a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely a szóban forgó jogsértés szempontjából gazdasági egységet jelent (lásd ebben az értelemben a Bíróság 170/83. sz. Hydrotherm Gerätebau ügyben 1984. július 12-én hozott ítéletének

[EBHT 1984., 2999. o.] 11. pontját, a Törvényszék T-234/95. sz., DSG kontra Bizottság ügyben 2000. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2603. o.] 124. pontját és T-325/01. sz., DaimlerChrysler kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-3319. o.] 85. pontját). Az EK 81. cikk (1) bekezdésének – amikor megtiltja a vállalkozásoknak többek között az olyan megállapodást vagy összehangolt magatartást, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja a belső piacon a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása – olyan gazdasági egységek a címzettjei, amelyek mind meghatározott hosszú távú gazdasági célt követő személyi, materiális és immateriális összetevők egységes szervezetét jelentik, és amelyek hozzájárulhatnak az e rendelkezésben említett jogsértés elkövetéséhez (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-6/89. sz., Enichem Anic kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1623. o.] 235. pontját és T-11/89. sz., Shell kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-757. o.] 311. pontját).

64 Az EK 81. cikk alapján hozott határozatok címzettjeinek – a határozatok alkalmazása és végrehajtása céljából – azonban jogi személyiséggel rendelkező jogalanyoknak kell lenniük (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság – ún. „PVC II" – egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 978. pontját és T-112/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-5049. o.] 59. pontját). Így amikor a Bizottság az EK 81. cikk (1) bekezdése alapján határozatot hoz, meg kell határoznia azt vagy azokat a természetes vagy jogi személyeket, aki(k) vagy amely(ek) felelőssé tehetők a szóban forgó vállalkozás magatartásáért, és aki(k) vagy amely(ek) ez alapján szankcionálhatók, akik, illetve amelyek a határozat címzettjei (lásd ebben az értelemben a fenti 63. pontban hivatkozott Hydrotherm Gerätebau ügyben hozott ítélet 11. pontját).

65 A személyes felelősség elvének megfelelően (a Bíróság 48/69. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 619. o.] 131–141. pontja; C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 78. pontja, és C-280/06. sz., ETI és társai ügyben 2007. december 11-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-10893. o.] 39. pontja; lásd szintén Kokott főtanácsnok fent hivatkozott ETI és társai ügyben hozott ítéletre vonatkozó indítványának [EBHT 2007., I-10892. o.] 71. és azt követő pontjait), amely szerint valamely személy csak a saját tetteiért tehető felelőssé (Cosmas főtanácsnok

fent hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyre vonatkozó indítványának [EBHT 1999., I-4130. o.] 74. pontja), főszabály szerint a jogsértés elkövetésének időpontjában az érintett vállalkozást irányító személynek kell a jogsértésért felelnie, még akkor is, ha a jogsértést megállapító határozat meghozatalakor a vállalkozás más személy felelőssége vagy irányítása alatt áll (a Bíróság C-297/98. P. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-10101. o.] 27. pontja és C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9925. o.] 37. pontja; lásd ebben az értelemben még a Bíróság C-279/98. P. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9693. o.] 79. pontját).

66 Bizonyos kivételes körülmények között az ítélkezési gyakorlat elismeri, hogy el lehet térni a személyes felelősség elvétől a „gazdasági folytonosság" követelményének alkalmazásával, amely alapján a versenyjogi szabályok megsértése azon jogi személy gazdasági jogutódjának tudható be, aki azt elkövette, még akkor is, ha ez utóbbi már megszűnt az említett jogsértést megállapító határozat meghozatalának időpontjában azért, hogy e szabályok hatékony érvényesülését ne veszélyeztessék többek között az érintett társaságok jogi formájában történt változások (a Törvényszék T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 105. és 106. pontja).

67 A fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 356–359. pontjában a Bíróság már megállapította, hogy a Törvényszék nem követett el hibát, amikor úgy vélekedett, hogy a Bizottság egy vállalkozáscsoporton belüli átruházás keretében jogosan tartotta az átvevő társaságot felelősnek a vállalkozás által az átruházása előtt elkövetett jogsértésért, még akkor is, ha az átruházó társaság jogilag továbbra is létezik. A Bíróság ezért, hogy eltérjen a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítéletének 145. pontjában megállapított döntéstől – amelynek értelmében az ún. „gazdasági folytonosság" követelménye csak abban az esetben alkalmazható, ha a vállalkozás üzemeltetéséért felelős jogi személy a jogsértés elkövetése után jogi értelemben megszűnt –, arra a körülményre hivatkozott, hogy az átruházó társaság gazdasági tevékenységei összességét átruházta az átvevő társaságra, de szerkezeti kapcsolatot tartott fenn az utóbbival, amelyben a részvények 50%-ával rendelkezett.

68 A fenti 61. pontban hivatkozott Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 132. és 133. pontjában a Törvényszék a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletre hivatkozva azt állapította meg, hogy az a tény, hogy a társaság továbbra is létezik mint jogalany, a versenyjog alapján nem zárja ki azt, hogy a versenyjog értelmében vett vállalkozás bizonyos tevékenységeit átadhassa egy másik társaságnak, amely felelős lesz a jogelőd által elkövetett jogsértésekért. A Törvényszék ezért azt állapította meg, hogy a Bizottság nem vétett hibát, amikor egy vállalkozáscsoporton belüli átruházással kapcsolatban úgy vélekedett, hogy a vállalkozás által az átruházás előtt elkövetett jogsértést akkor is az átvevő társaságnak kell betudni, ha az átruházó társaság jogilag továbbra is létezik. A jelen esetben, bár az átruházó társaság megőrizte a szóban forgó vállalkozáshoz kapcsolódó gyártási tevékenységet, e vállalkozás igazgatását, illetve irányítását az átvevő társaságra ruházta át, amely ebben a mértékben az átruházó társaság gazdasági jogutódjának tekinthető.

69 A fenti 65. pontban hivatkozott ETI és társai ügyben hozott ítélet 38–42. pontjában a Bíróság az ún. „gazdasági folytonosság" követelményét a versenyjogi jogsértések szankcionálásának biztosítandó elrettenő hatás szükségességével igazolta. A fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletére hivatkozva a Bíróság az ítélet 48–51. pontjában arra utalt, hogy a szankció ilyen alkalmazása elfogadható, és nem ütközik a személyes felelősség elvébe, még akkor is, ha a jogsértést elkövető jogalany még azon jogalany szankcionálásának időpontjában is létezik, amelyre előbbi a gazdasági tevékenységeit átruházta, ha e két jogalany ugyanazon személy irányítása alá tartozik, és figyelembe véve az őket gazdasági és szervezeti téren összekötő szoros kapcsolatokat, lényegében ugyanazokat a kereskedelmi irányelveket alkalmazta. Ezért a Bíróság azt állapította meg, hogy az EK 81. cikk és azt követő cikkek úgy értelmezendők, hogy az ugyanattól a hatóságtól függő jogalanyok esetében, amennyiben a versenyszabályok ugyanazon megsértésének minősülő magatartást az egyik jogalany kezdte meg, és az első jogalany – amely nem szűnt meg létezni – jogutódjának minősülő másik jogalany folytatta annak megszűnéséig, e második jogalany szankcionálható a jogsértésért teljes egészében, ha bizonyított, hogy e két jogalany az érintett hatóság felügyelete alatt állt.

70 A fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat analógia útján az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdésére is alkalmazandó.

71 A jelen esetben mindenekelőtt meg kell határozni versenyjogi értelemben azon „vállalkozást", amely részt vett a megtámadott határozat 1. cikkének b) pontjában az Alstomnak betudott jogsértésben. A megtámadott határozatnak „az eljárás által érintett ágazatra" vonatkozó (5)–(87) preambulumbekezdésében és a megtámadott határozatnak „az eljárás által érintett vállalkozásokra" vonatkozó (16)–(22) preambulumbekezdésében szereplő leírásból kitűnik, hogy a szóban forgó vállalkozás személyi, materiális és immateriális összetevők egységes szervezetének felel meg, amely először az Alstom-csoporton belül, és a csoportok között 2004. január 8-án történt átruházást (lásd a fenti 9. pontot) követően, az Areva-csoporton belül végezte a GIS-sel kapcsolatos tevékenységeket (a továbbiakban: érintett vállalkozás). Következésképpen az Alstom tévesen állítja, hogy az érintett vállalkozás az Alstom-csoport „T & D ágazatából" vagy szélesebb körben azon elemek összességéből áll, amelyek a tényállás idején ezen ágazat tevékenységeihez hozzájárultak.

72 A megtámadott határozat (357) és (358) preambulumbekezdéséből az is kitűnik, hogy a Bizottság azért, hogy az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvételét az Alstomnak tudja be, azt állapította meg, hogy az 1992. december 7. előtt az Alstom-csoporton belül a GIS-sel kapcsolatos tevékenységeket közvetlenül az Alsthom SA, később a GEC Alsthom SA gyakorolta, nem pedig az Areva T & D SA és az Areva T & D AG jogelődei. Azt is megállapította, hogy 2002 decembere előtt az Alstom-csoport T & D ágazatbeli tevékenységeit Svájcban a Sprecher Energie (1986 januárjában megszerezte az Alsthom SA) gyakorolta, amelyből Alstom AG (Svájc) lett. A Bizottság – miután megállapította, hogy az érintett jogalanyok új megnevezések alatt még mindig léteznek az Alstom-csoporton belül – úgy vélte, hogy az Alstom mint e különböző jogalanyok 100%-os anyavállalata a felelős továbbra is azok tevékenységeit illetően az Areva T & D SA és az Areva T & D AG jogelődeinek létrehozása előtt. A Bizottság ebből arra következtetett, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG – mint gazdasági és

jogutód – nem tehető felelőssé az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a szóban forgó időszakban való részvételéért még akkor sem, ha az Alstom-csoport T & D ágazatbeli tevékenységeit a későbbiekben átruházták a jogutódaikra.

73 Az Alstom nem hivatkozik külön jogalapra vagy kifogásra a megtámadott határozat indokolásának azon pontjaira vonatkozóan, amelyek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvételét neki tudják be azzal az indokkal, hogy a tényállás idején kizárólagos vagy szinte kizárólagos tulajdonában álló leányvállalatok közvetítésével ő irányította az említett vállalkozást. Az Alstom ugyanis annak kijelentésére szorítkozik, hogy az őt terhelő felelősség e tekintetben átszállt az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-ra a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben és a Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben kialakított, ún. „gazdasági folytonosság" követelményének megfelelően.

74 Mindenekelőtt pontosítani szükséges, hogy a megtámadott határozat (339) preambulumbekezdése, amelyre visszautal a (357) preambulumbekezdés, nem tekinthető úgy, mint amely alátámasztja a Bizottság azon döntését, hogy nem telepíti át az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-ra az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvételéért fennálló felelősséget. A megtámadott határozat (339) preambulumbekezdése ugyanis az Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 356–359. pontjában és a fenti 61. pontban hivatkozott Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 132. pontjában megállapított elvekre tekintettel – az ugyanazon csoporthoz tartozó társaságok közötti felelősségátszállás lehetőségére vonatkozik az ún. „gazdasági folytonosság" követelménye alapján. A Bizottság itt utal arra, hogy azon tény, hogy a társaság megőrzi a jogi személyiségét miután tevékenységei egy részét átruházta az ugyanazon csoporthoz tartozó másik társaságra, nem zárja ki, hogy a második társaságot tartsák felelősnek az első által elkövetett jogsértésekért. Ebből következik, hogy a megtámadott határozat (357) preambulumbekezdésében a (339) preambulumbekezdésre történő visszautalás nem vehető figyelembe az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt fennálló felelősségnek az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-ra való áttelepítése hiánya megalapozottságának vizsgálata érdekében.

75 A T-121/07. sz. ügyben a Bizottság ellenkérelmében úgy érvelt, hogy a megtámadott határozatban tartotta magát a személyes felelősség elvéből eredő szabályok alkalmazásához (lásd a fenti 65. pontot). A megtámadott határozat (357) és (358) preambulumbekezdéséből – amelynek a tartalmát a fenti 72. pont foglalja összse – az következik, hogy az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele az Alstomnak tudható be azon oknál fogva, hogy a tényállás idején az Alstom-csoporton belül még mindig létező, kizárólagos vagy szinte kizárólagos tulajdonában álló leányvállalatok közvetítésével ő irányította az említett vállalkozást.

76 Következésképpen válaszolni kell arra a kérdésre, hogy amint azt az Alstom állítja, az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt a felelősséget át kell-e ruházni az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-ra azzal az indokkal, hogy az érintett vállalkozást átruházták azok jogelődeire, vagyis a GEC Alsthom SA 1992. december 7-én a Kléber Eylau-ra, illetve az Alstom AG (Svájc) 2003. december 22-én az Alstom (Schweiz) Services-re.

77 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az Alstom érvelése oda vezetne, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG felel a személyesen a GEC Alsthom SA-nak és az Alstom AG (Svájc)-nak betudható jogsértésért, amelyek az Alstom-csoporton belül a tényállás idején az Alstom vagy jogelődjei kizárólagos vagy szinte kizárólagos tulajdonában álló leányvállalatok voltak.

78 Ilyen helyzetben az ún. „gazdasági folytonosság” követelménye azonban csak annyiban alkalmazható, amennyiben az érintett vállalkozás az Alstom-csoporton belül 1992. december 7-én és 2003. december 22-én lezajlott átszervezés következtében már nem áll az Alstom felelőssége vagy irányítása alatt. Abban az esetben, ha viszont az Alstom kizárólagos vagy szinte kizárólagos tulajdonában álló leányvállalatai révén soha nem hagyta abba az érintett vállalkozás irányítását, a csoportok között 2004. január 8-án történt átruházásig személyesen ő maradt a felelős az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt, és a Bizottság nem alkalmazta tévesen a jogot, amikor az Alstom és

a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalatai viszonyában nem alkalmazta az ún. „gazdasági folytonosság” követelményét a fent említett csoporton belüli átszervezésekre tekintettel (lásd ebben az értelemben a Mischo főtanácsnok fenti 65. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben hozott ítéletére vonatkozó 2000. november 16-i indítványának [EBHT 2000., I-10104. o.] 26. pontját).

79 Ezen okok összessége miatt a jelen kifogásról való döntés előtt célszerűnek tűnik válaszolni az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételének az Alstomnak mint az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG 100%-os anyavállalatának a megtámadott határozat 1. cikkének b) pontjában történő betudása ellen irányuló jogalapokra és kifogásokra.

Az érintett vállalkozásnak a jogsértésben 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Alstom mint az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG 100%-os anyavállalata személyes felelősségéről

– A felek érvei

80 Az Alstom negyedik jogalapjának az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésének betudhatóságára vonatkozó szabályok megsértésére alapított első részében azt rója fel a Bizottságnak, hogy a megtámadott határozatban az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételét neki mint az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG 100%-os anyavállalatának tudta be.

81 Harmadik jogalapjában az Alstom azt rója fel a Bizottságnak, hogy megsértette az EK 253. cikket, mivel nem indokolta meg jogilag megkövetelt módon azt a tényt, hogy az általa a közigazgatási eljárás során nyújtott bizonyítékokra tekintettel neki mint az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG 100%-os anyavállalatának tudta be a jogsértést. A tárgyalás során ezzel kapcsolatban a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének és a felek uniós bíróság előtti eljárásban való egyenlősége elvének megsértésére is hivatkozott.

82 A hetedik jogalap keretében az Alstom a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének és az 1/2003 rendelet 27. cikke (1) bekezdésének megsértésére hivatkozik arra alapozva, hogy a Bizottság – azért, hogy neki mint a Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG 100%-os anyavállalatának tudja be az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételéért való felelősséget – a megtámadott határozatban az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által közölt bizonyos ténybeli bizonyítékokat anélkül fogadott el vele szemben, hogy előzetesen jelezte volna neki, hogy azokat a terhére róhatják, és anélkül, hogy megengedte volna az álláspontja érvényre juttatását. Ugyanez vonatkozik a megtámadott határozat (351) és (354) preambulumbekezdésében említett körülményekre, azaz egyik jogelődje, az Alsthom SA a francia Conseil de la concurrence (versenytanács) 1988. március 1-jei határozatával történő elmarasztalására, és abban az igazgatói helyeknek az Alstom T & D SA igazgatótanácsának hat tagja által egyidejűleg, illetve egymást követően történő betöltésére.

83 A Bizottság cáfolja az Alstom érveit, és a fent említett jogalapok, illetve kifogások elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

84 A versenyszabályok alkalmazásakor nem az a meghatározó, hogy a különálló jogi személyiségükből fakadóan két vállalkozás formálisan különálló-e, ami számít, az az,

hogy a piaci magatartásuk egységes-e (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 140. pontját). Szükséges lehet tehát megvizsgálni azt, hogy két különálló jogi személyiségű vállalkozás egyetlen olyan vállalkozást mint gazdasági egységet alkot-e, illetve egyetlen olyan vállalkozás mint gazdasági egység alá tartozik-e, amely egységes piaci magatartást tanúsít (a fenti 63. pontban hivatkozott DaimlerChrysler kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. pontja).

85 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az a körülmény, hogy a leányvállalat külön jogi személyiséggel rendelkezik, még nem elegendő ahhoz, hogy kizárja annak lehetőséget, hogy magatartását az anyavállalatnak tudják be, mégpedig akkor, amikor a leányvállalat nem önálló módon határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat szabott meg a számára (a fenti 65. pontban hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 132. és 133. pontja, valamint a fenti 65. pontban hivatkozott „PVC II”-ügyben hozott ítélet 960. pontja). Amikor a leányvállalat nem rendelkezik tényleges önállósággal a piaci magatartása meghatározását illetően, az EK 81. cikk (1) bekezdése által megállapított tilalmak alkalmazhatatlannak tekinthetők a közte és az anyavállalata közötti viszonyban, amellyel egy gazdasági egységet alkot (a fenti 65. pontban hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 134. pontja; a Törvényszék T-102/92. sz., Viho kontra Bizottság ügyben 1995. január 12-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-17. o.] 51. pontja).

86 Ebben az összefüggésben főszabály szerint a Bizottság feladata bizonyítani, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt a leányvállalata piaci magatartására, ténybeli bizonyítékok – többek között különösen az anyavállalat leányvállalata felett gyakorolt irányítási jogkörének esetleges lehetősége – alapján (lásd a Törvényszék T-314/01. sz., Avebe kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3085. o.] 136. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). A Bíróság és a Törvényszék állandó ítélkezési gyakorlatából azonban az következik, hogy a Bizottság ésszerűen feltételezheti, hogy azon leányvállalat, amelyben az anyavállalat 100%-os részesedéssel rendelkezik, lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat szabott meg a számára, és hogy ez a felelősségi vélelem azt is magában foglalja, hogy a Bizottság nem köteles vizsgálni, hogy az anyavállalat ezen irányítási jogkört valóban gyakorolta-e. Amennyiben a Bizottság a kifogásközlésben a felelősségi vélelemre való hivatkozással jelzi, hogy személyesen az anyavállalatot fogja felelősnek tartani a teljes egészében az anyavállalat tulajdonában álló leányvállalatnak betudható jogsértéséért, az őt terhelő felelősséget

vitatni kívánó anyavállalat feladata, hogy a közigazgatási eljárás során vagy később, az uniós bíróság előtt e vélelem megdöntése érdekében megfelelő bizonyító erejű bizonyítékokat szolgáltasson, bizonyítva, hogy a leányvállalat az anyavállalat teljes részesedése ellenére piaci magatartását önállóan határozta meg (lásd a Törvényszék T-330/01. sz., Akzo Nobel kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3389. o.] 82. és 83. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

87 A Bizottságnak figyelembe kell tudnia venni az érintett vállalkozásoknak a kifogásközlésre adott válaszait a jogsértést megállapító határozatban. E tekintetben nem csupán az érintett vállalkozások érveléseit kell tudnia elfogadni vagy elutasítani, hanem a vállalkozások által kifejtett tényekkel kapcsolatban el kell tudnia végezni saját elemzését, azon kifogások figyelmen kívül hagyása céljából, amelyek megalapozatlannak bizonyultak, illetve az általa fenntartott kifogásokat alátámasztó érvelés mind tárgyi, mind jogi szempontból való kiigazítására vagy kiegészítése céljából (a Törvényszék T-15/02. sz., BASF kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-497. o.] 93. pontja; lásd ebben az értelemben továbbá a Bíróság 41/69. sz., ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 661. o.] 91. és 92. pontját; a 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz., Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 1975., 1663. o.] 437. és 438. pontját, valamint a 209/78–215/78. és 218/78. sz., van Landewyck és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1980. október 29-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 3125. o.] 68. pontját).

88 A Bizottságra többek között a versenyszabályok megsértését megállapító határozathozatalkor háruló indokolási kötelezettséget illetően emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint különbséget kell tenni az indokolás hiányára vagy nem megfelelő voltára alapított kifogás, valamint a határozat indokainak (a tényállás téves megállapításából vagy téves jogi mérlegelésből eredő) pontatlanságára alapított kifogás között. Ez utóbbi szempont a határozat jogszerűségének érdemi felülvizsgálatára, nem pedig a lényeges eljárási szabályok megsértésére vonatkozik, tehát nem minősülhet az EK 253. cikk megsértésének (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án

hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 67. és 72. pontját; C-265/97. P. sz., VBA kontra Florimex és társai ügyben 2000. március 30-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-2061. o.] 114. pontját és C-172/01. P., C-175/01. P., C-176/01. P. és C-180/01. P. sz., International Power és társai kontra NALOO egyesített ügyekben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-11421. o.] 145. pontját; a Törvényszék T-84/96. sz., Cipeke kontra Bizottság ügyben 1997. november 7-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-2081. o.] 47. pontját). Az EK 253. cikk által megkövetelt indokolást mint lényeges eljárási szabályt a kérdéses jogi aktus természetéhez kell igazítani, és abból világosan és egyértelműen ki kell tűnnie a jogi aktust meghozó intézmény érvelésének oly módon, hogy az érdekeltek jogaik védelme érdekében megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, a hatáskörrel rendelkező bíróság pedig gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét (a Bíróság C-338/00. P. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 18-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-9189. o.] 124. pontja). Bár az EK 253. cikk alapján a Bizottság köteles megemlíteni azokat a ténybeli és jogi elemeket, amelyektől a határozat indokolása függ, és azokat a jogi megfontolásokat, amelyek a határozat meghozatalára vezették, e rendelkezés nem követeli meg, hogy minden olyan ténybeli és jogi kérdést megvitasson, amellyel a közigazgatási eljárás során foglalkoztak (a Bíróság 43/82. és 63/82. sz., VBVB és VBBB kontra Bizottság egyesített ügyekben 1984. január 17-én hozott ítéletének [EBHT 1984, 19. o.] 22. pontja; a 246/86. sz., Belasco és társai kontra Bizottság ügyben 1989. július 11-én hozott ítéletének [EBHT 1989, 2117. o.] 55. pontja, és a fent hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 127. pontja). Az indokolási kötelezettséget az ügy körülményeire, különösen a jogi aktus tartalmára, az előadott indokok jellegére és a jogi aktus címzettjei, illetve a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett bármely más személy magyarázathoz jutás iránti érdekére figyelemmel kell értékelni (lásd a fent hivatkozott Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben hozott ítélet 63. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

89 A fenti ítélkezési gyakorlat analógia útján alkalmazható az EGT-Megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének megsértését megállapító bizottsági határozatokra is.

90 A jelen esetben a kifogásközlés 331. és 337. pontjában a Bizottság utalt azon szándékára, hogy az Alstomot teszi felelőssé az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-val egyetemlegesen az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, az anyavállalatoknak a

leányvállalataikban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelemre hivatkozva (lásd a fenti 86. pontot).

91 A megtámadott határozat (335), (348)–(356) és (358) preambulumbekezdéséből következik, hogy ahhoz, hogy az Alstomot tartsa felelősnek egyetemlegesen az Areva T & D SA-val az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, a Bizottság végül nemcsak az anyavállalatoknak a leányvállalataikban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelemre hivatkozott, hanem a közigazgatási eljárás során előterjesztett ténybeli bizonyítékokra is. A Bizottság így a megtámadott határozat (351) preambulumbekezdésében a francia versenytanács 1988. március 1-jei határozatára hivatkozott, amely a francia versenyjog alapján bírságot szabott ki Alsthomra az elektromos berendezésekre (közepes feszültségű transzformátorokra) vonatkozó pályázati trükközések miatt. A megtámadott határozat (353) preambulumbekezdésében az Alstom által benyújtott azon sajátos bizonyítékokra is hivatkozott, amelyek azt látszanak bizonyítani, hogy az Alstom-csoporton belül a működés megszervezése fontosabb volt a jogi struktúránál, és hogy a T & D ágazatban a GIS-projektekre vonatkozó tevékenységeket legmagasabb szinten az Alstom és jogelődei irányították. Végül, a megtámadott határozat (354) és (355) preambulumbekezdésében az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által szolgáltatott azon bizonyítékokra hivatkozott, amelyek lehetővé tették az Alstom T & D SA igazgatótanácsa azon hat tagjának beazonosítását, amelyek egyidejűleg vagy egymást követően az Alstom-csoport „csúcstársaságai" igazgatótanácsában voltak tagok 2004 januárja előtt, sőt akik a főigazgatói állást betöltötték.

92 Az Alstom nem vitatja a megtámadott határozatban szereplő azon ténymegállapításokat, amelyek szerint az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG olyan leányvállalatok voltak, amelyekben 100%-os részesedéssel rendelkezett az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban. Márpedig az Alstom állításával ellentétben pusztán ezek az állítások feljogosították a Bizottságot, hogy azt feltételezze, hogy az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG nem önállóan határozták meg a piaci

magatartásukat az Alstomhoz viszonyítva, és hogy ezek a társaságok tehát utóbbival egyetlen vállalkozást alkottak a versenyjog értelmében. A fenti 86. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően ezért az Alstromra – amely arra hivatkozott, hogy a T&D ágazatban tevékenykedő leányvállalatok önállóan határozták meg a piaci magatartásukat az érintett időszakban – hárult az, hogy erre vonatkozó kellő bizonyító erejű bizonyítékok benyújtásával megdöntse az anyavállalatoknak a leányvállalataikban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelmet.

93 A kifogásközlésre adott válasza 90–150. pontjában az Alstom azt állította, hogy az érintett vállalkozás megfelelt az Alstom-csoport „T & D ágazatának", és hogy amennyiben ez az ágazat önállóan határozta meg a saját magatartását a piacon, csak az említett ágazattal megbízott operatív leányvállalatok tehetők azért felelőssé. Az Alstom szerint az Alstom-csoporton belüli a működési szervezet és a jogi struktúra közötti megosztottság megerősíti a tőkeviszonyok és az ágazatok – amelyek teljesen decentralizáltan és önállóan működtek és hozták meg döntéseiket – piaci magatartásai és a különböző tevékenységeik közötti kapcsolat hiányát. Az Alstomnak mint az Alstom-csoport anyavállalatának – személyzeti, szervezeti és szakértői értelemben – nem voltak meg az eszközei arra, hogy döntően befolyásolja az ágazatai üzletpolitikáját. Beérte tehát azzal, hogy az ügyvezető bizottságán keresztül meghatározza és ellenőrizze az átfogó stratégiát és az ágazatok által követendő pénzügyi célokat, a tevékenységeikkel járó üzleti kockázatokat és az ágazatokkal megbízott operatív leányvállalatok döntéseit, ha azok az Alstom-csoport egészére nézve pénzügyi kockázattal járhatnak. Az Alstom-csoport „T & D ágazata" következésképpen maga dolgozta ki a saját szabályait, amelyek meghatározták a különböző kereskedelmi tevékenységei felépítésének és irányításának módját. Ami különösen a GIS-sel kapcsolatos tevékenységek irányítást illeti, az Alstom szerepe arra korlátozódott, hogy az ügyvezető bizottságban összefoglaló tájékoztatás alapján jóváhagyja a bizonyos küszöböt meghaladó vagy az Alstom-csoport számára „jelentős kockázatokat" tartalmazó GIS-projektet illetően a pályázati terveket. Ezzel összefüggésben – tekintettel a rendelkezésére álló korlátozott kereskedelmi információkra – teljes mértékben lehetetlen volt az Alstom számára, hogy megállapítsa az Alstom-csoport „T & D ágazata" egy részének a jogsértésben való részvételét. A GIS-sel kapcsolatos tevékenységekben részt vevő és az

e tevékenységekkel megbízott leányvállalatok közé tartozó néhány személy, azaz az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG, amelyek részt vettek a kartell találkozóin, az Alstom és vezetői tudta nélkül jártak el.

94 A kifogásközlésre válaszul kifejtett érvelése alátámasztására az Alstom különböző dokumentumokat nyújtott be, amelyeket szintén csatoltak a T-121/07. sz. ügyben az iratanyaghoz, és amelyek bizalmas kezelését biztosították (lásd a fenti 19. és 38. pontot). Az Alstom-csoport „T & D ágazatának" az Areva-csoport számára történő eladásához 2003 márciusában megszövegezett „Information Memorandum"-ról (Tájékoztató memorandum), az említett ágazatnak az Alstom-csoport internetes honlapján 1999-től hozzáférhető belső utasítások másolatáról, az Alstom „e-Book"-járól (elektronikus könyv), a GIS-projektekre vonatkozó ajánlatokat jóváhagyó két üres nyomtatványról és végül az Alstom-csoport ügyvezető bizottsága 1999 eleje és 2003 vége között tartott összes üléséről készült jegyzőkönyvek másolatáról van szó.

95 A megtámadott határozat (348) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy a kifogásközlésre adott válasz 90–150. pontjában, amelyeket a megtámadott határozat (345)–(347) preambulumbekezdése foglalt össze, az Alstom nem szolgált elfogadható magyarázatokkal, sem meggyőző dokumentumokkal, amelyek arra engedtek volna következtetni, hogy az Alstomnak nem állt módjában meghatározó befolyást gyakorolni a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalatok üzletpolitikájára.

96 A felek nem értenek egyet először is abban a kérdésben, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon indokolta-e az Alstom által a közigazgatási eljárás során benyújtott bizonyítékok – mint nem kellően meggyőzőek – elutasítását.

97 A megtámadott határozat (350)–(356) preambulumbekezdésében a Bizottság részletesen kifejtette azokat az okokat, amelyek miatt úgy gondolta, hogy az Alstom által a közigazgatási eljárás során benyújtott bizonyítékok – különösen az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által benyújtott, ennek ellentmondó bizonyítékokra tekintettel – nem kellően meggyőzőek. A megtámadott határozat (350)–(353) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy a „T & D ágazat" szintjén a kereskedelmi jellegű feladatoknak vagy az Alstom-csoport GIS-sel kapcsolatos tevékenységeinek a delegálása nem mentesíthette az Alstomot a felelősségei alól, mivel maga ismerte el, hogy a jogsértés idején neki kellett jóváhagynia a bizonyos küszöböt meghaladó, vagy az Alstom-csoport számára „jelentős kockázatokat" tartalmazó GIS-projektet illetően minden pályázati tervet. Tekintettel az Alsthomra a francia versenytanács 1988. március 1-jei határozatával kiszabott jelentős bírságra, nem valószínű, hogy az Alstom nem fokozott éberséget igazoló lényeges kockázatként határozta meg a versenyjogi jogsértést. Ezenkívül az Alstom-csoporton belül a működési szervezetnek a jogi struktúra feletti elsőbbsége bizonyítása érdekében az Alstom által benyújtott bizonyítékok azt is megerősíteni látszottak, hogy az Alstom-csoport „T & D ágazata" operatív vezetőinek – akik az Alstomhoz tartoztak, és neki számoltak be – közvetítésével az Alstom meghatározó befolyást gyakorolt a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalatai GIS-sel kapcsolatos tevékenységeire. A megtámadott határozat (354)–(356) preambulumbekezdésében a Bizottság továbbá kevésbé hihetőnek tartotta az Alstom azon kijelentését, amely szerint a vezetőit nem tájékoztatták az érintett vállalkozásnak a jogsértésben való részvételéről, tekintettel az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által benyújtott bizonyítékokra, amelyek azt bizonyítják, hogy egyszerre vagy egymás után több személy töltötte be az Alstomon belül vagy a csúcstársaságoknál és az Alstom-csoport leányvállalataiban a vezetői helyeket, és tekintettel arra a tényre, hogy a különböző leányvállalatok, amelyek egymás után végezték a GIS-sel kapcsolatos tevékenységeket az Alstom-csoporton belül, közvetlenül vagy közvetve mindig az Alstom vagy jogelődjei 100%-os tulajdonában álltak.

98 Bár az Alstom helyesen jegyzi meg, hogy a megtámadott határozat (350)–(356) preambulumbekezdésében a Bizottság nem tárgyalja részleteiben az általa a közigazgatási eljárás során benyújtott valamennyi jogi és ténybeli bizonyítékot, attól még a megtámadott határozat elégséges indokolást tartalmaz, amely lehetővé teszi

számára annak megértését, hogy a Bizottság úgy vélte, hogy ezeknek a bizonyítékoknak nincs bizonyító erejük, és következésképpen személyesen őt tartotta felelősnek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételéért. Az indokolás állítólagos hiánya ugyanis a jelen esetben nem akadályozta meg az Alstomot abban, hogy a Törvényszék elé terjessze érvelését, amely szerint az általa a közigazgatási eljárás során benyújtott jogi és ténybeli bizonyítékok azt igazolják, hogy a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalatok önállóan határozták meg a piaci magatartásukat az érintett időszakban, valamint hogy következésképpen az anyavállalatoknak a leányvállalataikban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelem megdőlt a Bizottság előtt. Ugyanígy nem képezte akadályát annak, hogy a Törvényszék elvégezze a megtámadott határozat jogszerűségi felülvizsgálatát, amennyiben az említett vélelemre hivatkozik ahhoz, hogy az Alstomnak tudja be jogsértést.

99 Az indokolási kötelezettség megsértésére alapított, az Alstom által felhozott harmadik jogalap keretében megfogalmazott kifogást ezért mint megalapozatlant el kell utasítani.

100 Amennyiben a tárgyaláson az Alstom igyekezett kiterjeszteni azokat a kifogásokat, amelyeket eredetileg a megtámadott határozat ezen aspektusára vonatkozóan megfogalmazott, a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének és a felek uniós bíróság előtti eljárásban való egyenlősége elvének megsértésére hivatkozva, új jogalapokat terjesztett elő, anélkül hogy azokat olyan jogi vagy ténybeli helyzetből eredeztette volna, amely az eljárás során merült fel. Az eljárási szabályzat 48. cikke 2. §-a első bekezdésével összhangban az ilyen jogalapokat mint megalapozatlanokat el kell utasítani.

101 A felek másodsorban nem értenek egyet abban a kérdésben, hogy az Alstom által a kifogásközlésre adott válasza 90–150. pontjában – amelyeket a megtámadott határozat (345)–(347) preambulumbekezdése foglalt össze – szolgáltatott bizonyítékok,

valamint az ezen válasz alátámasztására benyújtott do.kumentumok alkalmasak voltak-e az anyavállalat leányvállalataiban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelem megdöntésére, és annak bizonyítására, hogy e teljes részesedés ellenére az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG a jogsértés idején az anyavállalatukhoz képest önállóan határozták meg a piaci magatartásukat.

102 Előzetesen meg kell állapítani, hogy az Alstom által a kifogásközlésre adott válasza alátámasztására benyújtott dokumentumok bizonyítják az Alstom-csoporton belül a működési szervezetnek a jogi struktúra feletti elsőbbségét. E bizonyítékok alapján maguk a felek is egyetértenek abban, hogy az Alstom-csoporton belül a tagozatok és az operatív ágazatok megszervezése a jogi struktúra felett elsőbbséggel bírt. Az Alstom által benyújtott „e-Book", amely az Alstom-csoportnak az Alstom főigazgatója által megállapított általános utasításait és politikáit tartalmazza, 3.1.1 pontja harmadik bekezdésében megerősíti, hogy a „[*bizalmas*][1]". Egyebek mellett kiderül az „Information Memorandum" 1.4. pontjából, hogy a T & D ágazat az Areva-csoport való átruházása előtt „[*bizalmas*]" az Alstom-csoporton belül, ezért „[*bizalmas*]". Emiatt a felek nem vitatták jogszerűen, hogy a szóban forgó időszakokban, vagyis az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban, illetve a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban az Alstom T & D SA-t és az Alstom T & D AG-t megillették a GIS-sel kapcsolatos tevékenységekben részt vevő materiális és személyi összetevőkkel – amelyek a jelen esetben az érintett vállalkozásnak felelnek meg – kapcsolatos jogok (lásd a fenti 71. pontot; ebben az értelemben még Kokott főtanácsnok fenti 65. pontban hivatkozott ETI és társai ügyben hozott ítéletre vonatkozó indítványa 31. pontját). Ennélfogva az érintett vállalkozás által a fent hivatkozott időszakokban folytatott politika meghatározásának kérdését nem lehet elválasztani az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG által ugyanebben az időszakokban folytatott politika meghatározásának kérdésétől.

1 – Elrejtett bizalmas információk.

103 Másfelől az Alstom által benyújtott dokumentumok nem teszik lehetővé annak bizonyítását, hogy az Alstom-csoport „T & D ágazatát” és azon belül a GIS-sel kapcsolatos tevékenységeket az Alstom-csoporton belül teljesen decentralizáltan és önállóan végezték. Ezek a dokumentumok épp ellenkezőleg arról tanúskodnak, hogy az Alstom-csoportnak az Alstom felelőssége alá rendelt igazgatósága részt vett az Alstom-csoport „T & D ágazatát” és a különböző tevékenységi ágait illetően a piaci magatartás meghatározásában, és hogy állandóan ellenőrizte e magatartásnak az említett ágazat és a különböző tevékenységi ágai általi követését.

104 Az „e-Book” 3.1,2.1 és 3.1,2.2 pontjában mutatja be az Alstom-csoport igazgatóságának szervezetét. [*bizalmas*]

105 [*bizalmas*]

106 [*bizalmas*]

107 [*bizalmas*]

108 [*bizalmas*]

109 [*bizalmas*]

110 Azon szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokra tekintettel, amelyek az Alstom által a közigazgatási eljárás során benyújtott bizonyítékok szerint egyrészt az Alstom-csoportnak az Alstom égisze alá rendelt igazgatósága, másrészt pedig az említett csoportnak a tényállás idején az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG által a „T & D ágazaton" keresztül gyakorolt, GIS-sel kapcsolatos tevékenységek között fennállnak, a Bizottság joggal értékelhette úgy a megtámadott határozatban, hogy ezek a bizonyítékok nem teszik lehetővé az anyavállalatnak a leányvállalataiban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelem megdöntését. A Bizottság tehát szintén jogosan tudta be személyesen az Alstomnak a megtámadott határozatban az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételéért a felelősséget.

111 Az előző következtetés annyiban, amennyiben felfedi egyrészt, hogy az Alstom kizárólagos vagy szinte kizárólagos tulajdonában álló leányvállalatai révén soha nem hagyott fel az érintett vállalkozás irányításával a csoportok között 2004. január 8-án történt átruházásig, másrészt pedig hogy emiatt eddig az időpontig az Alstom maradt személyesen felelős az érintett vállalkozásnak a megállapított jogsértésben való részvételéért, lehetővé teszi továbbá az 1992. december 7. és 2003. december 22. között lezajlott csoporton belüli átszervezésre tekintettel az ún. „gazdasági folytonosság" követelménye alkalmazásának hiányából eredő téves jogalkalmazásra alapított kifogás megválaszolását (lásd a fenti 79. pontot) és ezen kifogás mint tárgytalan elutasítását, tekintettel az Alstom és a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalatai között fennálló kapcsolatokra.

112 Végül e következtetés lehetővé teszi a hetedik jogalap keretében felhozott, az anyavállalatnak a leányvállalatban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelem megerősítése érdekében a Bizottság által a megtámadott határozatban hivatkozott bizonyos kiegészítő bizonyítékokkal kapcsolatban a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének megsértésére alapított kifogás mint alaptalan elutasítását (lásd a fenti 91. pontot). Egyrészt a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének megsértésére csak akkor kerülhet sor, ha valamely, a Bizottság által elkövetett hiba alapján fennáll a lehetősége annak, hogy az általa lefolytatott közigazgatási eljárás más eredményre vezethetett volna (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-194/99. P. sz., Thyssen

Stahl kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-10821. o.] 31. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Másrészt az Alstom nem bizonyította, hogy jobban biztosíthatta volna a védelmét, ha a közigazgatási eljárás során tudhatta volna, hogy a Bizottság kiegészítő bizonyítékokra kíván hivatkozni az anyavállalatnak a leányvállalatban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelem megerősítése érdekében (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 31. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

Az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Alstom felmerült személyes felelősségének – e vállalkozásnak az Areva-csoportra való átruházására tekintettel – az Areva-csoporthoz tartozó társaságokra való átszállásáról

– A felek érvei

113 Az Alstom a negyedik jogalapja téves jogalkalmazásra alapított második részében azt kifogásolja, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem szállította át az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Alstom felmerült személyes felelősségét az Areva-csoporthoz tartozó társaságokra a 2004. január 8-án történt csoportok közötti vállalkozásátruházásra tekintettel.

114 Az Alstom szerint a Bizottság jogi hibát vétett az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésének betudhatóságára vonatkozó szabályok alkalmazásakor, mivel neki tudta be a felelősséget az érintett vállalkozás által 1988. április 15. és 2004. január 8. között elkövetett jogsértésért, holott az átruházásról 2003. szeptember 25-én kötött

szerződés értelmében az Alstom-csoport „T & D ágazata” követelései, tartozásai, alkalmazottai többségét és a felelőssége nagy részét átcsoportosították a T & D Holding Etranger-n belül, amelyet 2004. január 8-i hatállyal átruháztak az Areva-csoportra, és Areva T & D Holding lett, amely az Areva T & D SA és az Areva T&D AG (korábban Alstom T & D SA, illetve Alstom T & D AG) 100%-os tulajdonosa volt. A jogvita alapját képező tények által érintett jogi személyek meghatározására vonatkozó, a T-121/07. sz. ügy iratai között található, 2006. december 4-i levélben (lásd a fenti 26. pontot) szereplő bizonyítékok arra utalnak, hogy az Alstom-csoport „T & D ágazatának” valamennyi eszköze, alkalmazottja és tartozása átszállt az Areva-csoportra. Ez a magyarázata az átruházásról szóló szerződésben a „T & D ágazat” múltbeli felelőssége alapján a tartozásokért való felelősség vállalásáról szóló kikötésnek. Következésképpen a kizárólag az Areva-csoport társaságoknak kellett volna betudni a felelősséget az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti teljes időszakban való részvétele miatt.

115 A Bizottság cáfolja az Alstom érveit, és a jelen kifogás elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

116 Amint a fenti 65. pontban felidézett ítélkezési gyakorlatból kitűnik, főszabály szerint a jogsértés elkövetésének időpontjában az érintett vállalkozást irányító személynek kell a jogsértésért felelnie, még akkor is, ha a jogsértést megállapító határozat meghozatalakor a vállalkozás más személy felelőssége vagy irányítása alatt áll.

117 A jelen esetben a Bizottság személyesen az Alstomnak tudta be a felelősséget az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételéért, az Areva T & D SA-val egyetemlegesen az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszak tekintetében, és az Areva T & D AG-val egyetemlegesen a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszak tekintetében. A fent említett időszakokban jogszerűen lehetett úgy tekinteni – amint a fenti 110. és 111. pontban megállapítást nyert –, hogy a GIS-sel kapcsolatos tevékenységekben közreműködő, 100%-os tulajdonban álló leányvállalatai, az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG közvetítésével az Alstom irányította ezt a vállalkozást.

118 A felek nem vitatják, hogy 2004. január 8-tól kezdve és az átruházásra vonatkozó szerződés rendelkezéseinek megfelelően, az Alstom elvesztette az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG irányítását. Ezen időponttól kezdve az érintett vállalkozás tehát már nem állt a felelőssége vagy irányítása alatt.

119 Ennélfogva a Bizottság megalapozottan tudta be a felelősséget az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételéért annak a személynek, aki a 100%-os tulajdonában álló leányvállalatai közvetítésével e vállalkozást irányította. Nem alkalmazta tehát tévesen a jogot, amikor személyesen az Alstomnak tudta be a felelősséget az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételéért, és nem ruházta át a felelősséget az Areva-csoporthoz tartozó társaságokra kizárólag azon okból, hogy az érintett vállalkozás 2004. január 9-től kezdve az ő felelősségük vagy irányításuk alá került.

120 Következésképpen el kell utasítani a jelen kifogást.

Az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Areva T & D SA és az Areva T & D AG felmerült személyes felelősségéről

– A felek érvei

121 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok az első jogalapjuk első részében úgy érvelnek, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban megsértette az őt terhelő indokolási kötelezettséget, mivel ellentmondásosan és mindenképpen elégtelen módon indokolta meg az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételének az Areva T & D SA-nak és az Areva T & D AG-nek való betudását. A Bizottság saját magának mondott ellent a megtámadott határozatnak a (337) preambulumbekezdésében hivatkozott ítélkezési gyakorlattal összefüggésben értelmezett (368) és (369) preambulumbekezdésében, amikor azt állapította meg egyrészt, hogy az Alstom meghatározó befolyást gyakorolt a 100%-os tulajdonában álló, a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalataira az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban, másrészt pedig hogy ugyanezek a leányvállalatok önállóan jártak el a piacon az említett időszakokban. Mindenesetre a Bizottság nem indokolta jogilag megkövetelt módon az említett leányvállalatok által az érintett időszakokban kifejtett önálló piaci magatartásra vonatkozó megállapítást.

122 Másfelől a második jogalapjuk első részében és a negyedik jogalapjuk második részében az Areva-csoporthoz tartozó társaságok továbbá azt róják fel a Bizottságnak, hogy a megtámadott határozatban lényegében megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdéséből és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő, a jogsértések betudhatóságára vonatkozó szabályokat, amennyiben az érintett vállalkozásnak a jogsértésben való

részvétele miatti kizárólagos felelősséget nem az Alstomnak tudta be, amely az említett vállalkozást a jogsértés elkövetésének időpontjában irányította.

123 Végül a második jogalapjuk második részében az Areva-csoporthoz tartozó társaságok lényegében azt állítják, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban megsértette a jogbiztonság általános elvét azáltal, hogy az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a szóban forgó időszakokban való részvétele miatt személyesen az Areva T & D SA-nak és az Areva T & D AG-nak tudta be a felelősséget, amelyek a jogsértés megállapításának idején az említett vállalkozást irányították. A Bizottság ugyanis ezáltal a megtámadott határozatban a határozat meghozatalát megelőzően elkövetett jogsértésre egy új büntetési politikát alkalmazott.

124 A Bizottság cáfolja az Areva-csoporthoz tartozó társaságok érveit, és a fent említett jogalapok, illetve kifogások elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

125 Először is meg kell vizsgálni az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott első jogalapnak a lényeges eljárási szabály megsértéséhez kapcsolódó indokolási kötelezettség megsértésére alapított első részét (lásd a fenti 88. pontot).

126 Amint a fenti 88. pontban bemutatásra került, ahhoz, hogy az egyedi bizottsági határozatok megfeleljenek az EK 253. cikk követelményeinek, lehetővé kell tenniük, hogy az érdekeltek jogaik védelme érdekében megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, az uniós bíróság pedig gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét. Következésképpen azokat ellentmondástól mentesen és kellően meg kell indokolni (lásd ebben

az értelemben és analógia útján a Bíróság C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., I-1331. o.] 45. és 46. pontját).

127 A megtámadott határozat (333)–(339) preambulumbekezdésében a Bizottság – a Bíróság és a Törvényszék ítélkezési gyakorlatára hivatkozva – megjelölte az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésének azon betudhatósági szabályait, amelyeket a megtámadott határozatban alkalmazott. A (368) és (369) preambulumbekezdésből következik, hogy annak érdekében, hogy – az Alstommal egyetemlegesen – az Areva T & D SA-t és az Areva T & D AG-t tegye személyesen felelőssé az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, a Bizottság mindenekelőtt úgy vélekedett, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG az akkori nevük alatt közvetlenül vettek részt a jogsértésben. A Bizottság ezáltal figyelembe vette azt, hogy – amint megállapította a megtámadott határozat (20), (21), (357), (358), (366) és (367) preambulumbekezdésében – az érintett vállalkozás a jogsértésben való részvétele idején az ő felelősségük alatt állt. A Bizottság továbbá megállapította, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG az akkori nevük alatt egységes gazdasági jogalanyt képeztek az Alstommal, amelynek a 100%-os tulajdonában álltak, és amely főszabály szerint meghatározta a piaci magatartásukat. Következésképpen úgy vélte, hogy a személyes felelősség elvének (lásd a fenti 65. pontot) megfelelően az Areva T & D SA-t és az Areva T & D AG-t kell személyesen, az Alstommal egyetemlegesen felelőssé tenni az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételéért.

128 Bár a megtámadott határozat (357) és (366)–(367) preambulumbekezdésében a Bizottság megemlíti az Alstom-csoport T & D ágazatában tevékenykedő korábbi leányvállalatai felmerülő személyes felelősségét, nem hivatkozik azonban e leányvállalatoknak a korábbi anyavállalatukhoz, vagyis az Alstomhoz képest önálló magatartására. A jelen esetben ilyen körülmény nem található meg – még hallgatólagosan sem – a megtámadott határozat (337) preambulumbekezdésében hivatkozott ítélkezési

gyakorlatra utalással, mivel ugyanezen határozat (369) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejezetten megállapította, hogy a szóban forgó időszakok során az Areva T & D SA és az Areva T & D AG az akkori nevük alatt „nem dönthettek önállóan".

129 Az előzőekből következik, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban jogilag megkövetelt módon és ellentmondástól mentesen indokolta az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az említett vállalkozást irányító Alstom felmerülő kizárólagos felelősségét. Következésképpen az Areva-csoporthoz tartozó társaságok első jogalapjának az indokolási kötelezettség megsértésére alapított első részét mint megalapozatlant el kell utasítani.

130 Másodsorban meg kell vizsgálni az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott második jogalap két részét és negyedik jogalap második részét, amelyekkel utóbbiak lényegében az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvételének az Areva T & D SA és az Areva T & D AG-nek való betudását kifogásolják.

131 Emlékeztetni kell arra, hogy a büntetőjogi rendelkezések visszaható hatálya tilalmának elve az összes tagállam jogrendszerének közös elve, amelyet az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 7. cikke is tartalmaz, és szerves része azon általános jogelveknek, amelyek tiszteletben tartását az uniós bíróságok biztosítják (lásd a Bíróság 63/83. sz. Kirk-ügyben 1984. július 10-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 2689. o.] 22. pontját, valamint C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P.-C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 2005., I-5425. o.] 202. pontját; a Törvényszék T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2005., II-1705. o.] 219. pontját és T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2473. o.] 43. pontját).

132 Még ha a 17. rendelet 15. cikkének (4) bekezdése és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (5) bekezdése ki is mondja, hogy a Bizottság versenyjogi jogsértésért bírságot kiszabó határozatai nem büntetőjogi jellegűek, ettől még a Bizottságnak a versenyjog alapján esetleg szankció kiszabásához vezető minden közigazgatási eljárásban tiszteletben kell tartania az uniós jog általános elveit, így a visszaható hatály tilalmát (lásd a fenti 131. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 44. pontját).

133 Ezen elvek tiszteletben tartása megköveteli, hogy a versenyjog megsértését azon szabályok alapján tudják be a természetes vagy jogi személyeknek, amelyek a jogsértés elkövetése idején voltak hatályban (lásd analógia útján a jogsértések szankcionálására alkalmazandó szabályokat illetően a fenti 131. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 202. pontját; a fenti 131. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 221. pontját és a fenti 131. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 45. pontját). Bár a visszaható hatály tilalmának elvével nem ellentétes a jogsértések betudhatósága szabályainak fokozatos világossá tétele, ellentétes azonban e szabályok új értelmezésének olyan visszaható hatályú alkalmazása, amelynek eredménye a korábbi ítélkezési gyakorlatra tekintettel nem volt ésszerűen előrelátható (lásd ebben az értelemben a fenti 131. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 217. és 218. pontját).

134 Az ítélkezési gyakorlat szerint, ha több személy tartható személyesen felelősnek a versenyjog értelmében egyetlen vállalkozás jogsértésben való részvétele miatt, az említett jogsértésért egyetemlegesen felelősnek kell őket tekinteni (lásd ebben az értelemben a Bíróság 6/73. és 7/73. sz., Istituto Chemioterapico Italiano és Commercial Solvents kontra Bizottság egyesített ügyekben 1974. március 6-án hozott ítéletének [EBHT 1974., 223. o.] 41. pontját és C-294/98. P. sz., Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-10065. o.] 33. és 34. pontját; a Törvényszék fenti 66. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 54., 524. és 525. pontját; a T-71/03., T-74/03., T-87/03. és T-91/03. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 62. pontját, és a fenti 64. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 57–62. pontját). Ezen ítéletekből kitűnik továbbá, hogy egyetlen vállalkozás jogsértésben való részvétele miatt személyesen és egyetemlegesen felelősnek tekinthető az a személy, akinek közvetlen felelőssége vagy irányítása alatt állt a vállalkozás a jogsértés elkövetésének időpontjában, és az a személy, aki – mivel ténylegesen irányítási

jogkört gyakorolt az első felett és meghatározta annak piaci magatartását – közvetve ugyanezen vállalkozást irányította a jogsértés elkövetésének időpontjában. Ebből következik, hogy a fenti 65. és 116. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot úgy kell értelmezni, hogy az vonatkozik a vállalkozást a jogsértés elkövetésének időpontjában közvetlenül irányító személy, és a vállalkozást ugyanebben az időszakban közvetve irányító személy személyes felelősségére is.

135 A fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat analógia útján alkalmazandó az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdésére is.

136 A jelen esetben, amint a fenti 71. pontban megállapítást nyert, a megtámadott határozat által érintett vállalkozás nem az Alstom-csoport később az Areva-csoportra átruházott „T & D ágazatának" felel meg – amint azt az Areva-csoporthoz tartozó társaságok állítják –, hanem olyan összetevők összességének, amelyek ezen ágazaton belül, vagy az ágazaton keresztül részt vett a GIS-sel kapcsolatos tevékenységekben. Továbbá jogszerűen nem vitatták, hogy az Areva T & D SA-t és az Areva T & D AG-t megillették az ezen összetevőkkel kapcsolatos jogok a szóban forgó jogsértő időszakokban, és hogy következésképpen utóbbiak az ő közvetlen felelősségük alatt álltak (lásd a fenti 102. pontot). Végül bizonyított, hogy az Alstom határozta meg a 100%-os tulajdonában álló, a T&D ágazatban tevékenykedő leányvállalatai magatartását a piacon, és ezáltal közvetve irányította az érintett vállalkozást a jogsértés elkövetésének időpontjában (lásd a fenti 110. pontot). Ezenkívül a megtámadott határozat (358) és (371) preambulumbekezdéséből következik, hogy a Bizottság az Areva T & D SA-t és az Alstomot egyetemlegesen felelősnek tekintette az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2003. december 21. közötti időszakban való részvétele miatt, valamint hogy az Areva T & D SA-t, az Areva T & D AG-t és az Alstomot egyetemlegesen felelősnek tekintette az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt.

137 Egyébként az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által hivatkozott ítélkezési gyakorlatból és különösen a Bíróság fenti 65. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 79. és 80. pontjából, valamint C-248/98. P. sz., KNP BT kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének (EBHT 2000., I-9641. o.) 71. pontjából nem következik, hogy azon leányvállalat feletti irányítási jogkör átruházása esetén, amely közvetlenül irányította a jogsértést elkövető vállalkozást, csak a korábbi anyavállalat – amely leányvállalata révén közvetve irányította a vállalkozást – tehető személyesen felelőssé e vállalkozásnak a jogsértésben az átruházást megelőző időszakban való részvételéért. Végeredményben a fent említett ítélkezési gyakorlat lényegében arra a lehetőségre vonatkozik, hogy a versenyjog értelmében vett vállalkozás átvevőjének tudják be a vállalkozásnak a jogsértésben az átruházását megelőző időszakban való részvételét.

138 Mivel a Bizottság az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésének betudhatóságára vonatkozó szabályoknak megfelelően járt el, amikor úgy határozott, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG személyesen, az Alstommal egyetemlegesen felelőssé tehető az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, nem róható fel neki, hogy e tekintetben e cikkek valamelyikét megsértette volna.

139 Az sem állítható, hogy a megtámadott határozatban a Bizottság megsértette a visszaható hatály tilalmának elvét azzal, hogy új szankciós politikát alkalmazott volna visszamenőlegesen. A jelen esetben a Bizottság által alkalmazott, a jogsértések betudhatóságára vonatkozó szabályok a személyes felelősség elvének az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének megsértésére való alkalmazásából következnek. A fenti 65., 116. és 134. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az ilyen szabályok már a jogsértés elkövetésének idején is alkalmazhatóak voltak, és hogy bár már ebben az időszakban és azt követően is bizonyos megvilágítás vagy pontosítások tárgyát képezhették, nem lehet úgy tekinteni, hogy az utóbbiak az említett szabályok olyan új értelmezéséhez vezettek volna, amelynek az eredménye nem lett volna előrelátható a korábbi ítélkezési gyakorlatra tekintettel. Következésképpen

maga a megtámadott határozat nem tekinthető új szankciós politika végrehajtásának az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésének betudhatóságára vonatkozó új szabályok elfogadását követően.

140 Végeredményben az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által nem vitatott azon tény, hogy az átruházásról szóló szerződésben a tartozásokért való felelősség vállalásáról szóló kikötést fogalmaztak meg, amely többek között vonatkozik azon kockázatra, hogy az Areva T & D SA-nak és az Areva T & D AG-nak tudják be az érintett vállalkozásnak a versenyjog megsértésében az átruházását megelőző időszakban való részvételét és ez alapján személyesen szankcionálják őket, azt mutatja, hogy a jogsértés betudhatósága – amelyre a Bizottság a megtámadott határozatban jutott – észszerűen előrelátható volt, még a határozat meghozatala előtt az Areva-csoporthoz tartozó társaságok számára, és tekintettel a jogsértések betudhatóságának akkor alkalmazandó szabályaira.

141 Az előzőekből következik, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott második jogalap két részét, valamint a negyedik jogalap második részét mint megalapozatlanokat teljes egészében el kell utasítani.

Az Areva és az Areva T & D Holding – mint az Areva T & D SA és az Areva T & D AG 100%-os anyavállalatainak – az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban való részvétele miatt felmerült személyes felelősségéről

– A felek érvei

142 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok a harmadik jogalapjuk keretében úgy érvelnek, hogy a megtámadott határozat 1. cikkének e) és f) pontjában a Bizottság megsértette a jogsértések betudhatóságának az EK 81. cikk (1) bekezdéséből és az

EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő szabályait azáltal, hogy – mint az Areva T & D SA és az Areva T & D AG 100%-os anyavállalatainak – nekik tudta be az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban való részvétele miatti felelősséget, holott az általuk a közigazgatási eljárás során bemutatott bizonyítékok kellően meggyőzőek voltak a jelen esetben az anyavállalatoknak a leányvállalataikban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelem megdöntéséhez.

143 A Bizottság cáfolja az Areva-csoporthoz tartozó társaságok érveit, és a fent említett jogalap elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

144 A megtámadott határozat (370) preambulumbekezdéséből, (371) preambulumbekezdésének c) pontjából, valamint a (333)–(337), (354) és (364) preambulumbekezdéséből, amelyekre a (370) preambulumbekezdés utal, következik, hogy ahhoz, hogy az Arevát és az Areva T & D Holdingot személyesen, az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-val egyetemlegesen felelősség tegye az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban való részvétele miatt, a Bizottság nemcsak az anyavállalatnak a leányvállalatában való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelemre hivatkozott, hanem az Areva és az Areva T & D Holding által a közigazgatási eljárás során az említett vélelem megdöntésének megkísérlése céljából előadott ténybeli bizonyítékokra is (lásd a fenti 148. pontot). Ekképpen a Bizottság arra hivatkozott, hogy az Alstom által a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalatai igazgatótanácsában új tag kinevezése azon következtetést támasztotta alá, miszerint az Alstom meghatározó befolyást gyakorolt a leányvállalataira tekintettel arra, hogy amint kiderült az Areva-csoport internetes honlapjáról szerzett közérdekű információból, ezen új tanácsost az Areva-csoport T & D ágazata igazgatójának is kinevezték 2004. január 19-én, vagyis csak tíz nappal a csoportok közötti vállalkozásátruházást

követően, és hogy egyidejűleg integrálta az Areva-csoport végrehajtó bizottságát is. Ezenkívül a csoporton belüli átszervezéseket illetően a Bizottság úgy vélte, hogy az Alstom-csoport T & D ágazatában tevékenykedő leányvállalatok cégnevének változása, amely közvetlenül a csoportok közötti vállalkozásátruházást követően történt, amely révén az Areva T & D SA és az Areva T & D AG nevet kapták, tanúsítja az Areva-csoportba való integrálásukat. A Bizottság mindenesetre úgy érvelt, hogy az Areva és az Areva T & D Holding által előadott ténybeli bizonyítékok nem bizonyították, hogy ez utóbbiak a szóban forgó jogsértő időszakokban ne gyakoroltak volna meghatározó befolyást a 100%-os tulajdonukban álló, a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalataikra.

145 Amint a fenti 86. pont kifejti, ha az anyavállalat teljes egészében rendelkezik a leányvállalata tőkéjével, feltételezhető, hogy meghatározó befolyást gyakorol a leányvállalata piaci magatartására, és ennélfogva személyesen felelőssé tehető e magatartásért. Az anyavállalatot – amely vitatni kívánja azon bizottsági határozatot, amely személyesen őt teszi felelőssé a leányvállalatának betudható jogsértésért – terheli a leányvállalatában való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelem megdöntése olyan kellő bizonyító erejű bizonyítékok bemutatásával, amelyek igazolják, hogy a leányvállalat ténylegesen önállóan határozta meg a piaci magatartását (a fenti 86. pontban hivatkozott Avebe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 136. pontja, és a fenti 64. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja; lásd szintén ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 29. pontját).

146 A jelen esetben az Areva és az Areva T & D Holding nem vitatják a megtámadott határozatban tett azon ténymegállításokat, amelyek szerint az Areva T & D SA és az Areva T & D AG közvetlenül vagy közvetve olyan leányvállalatok voltak, amelyek 100%-os tulajdonukban álltak a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban. Márpedig önmagukban ezek a megállapítások lehetővé tették a Bizottságnak azon feltételezést, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG az Arevához és az Areva T & D Holdinghoz képest nem határozták meg önállóan a piaci magatartásukat, tehát hogy

utóbbiakkal egyetlen vállalkozást alkottak a versenyjog értelmében. A fenti 86. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően így az Areva és az Areva T & D Holding – amelyek arra hivatkoztak, hogy a 100%-os tulajdonukban álló, a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalataik önállóan határozták meg a piaci magatartásukat az érintett időszakban – feladata megdönteni az anyavállalatoknak a leányvállalatokban való teljes részesedéséből eredő felelősségi vélelmet e tekintetben kellő bizonyító erejű bizonyítékok bemutatásával.

147 Ennélfogva meg kell vizsgálni, hogy az Areva és az Areva T & D Holding által a közigazgatási eljárás során előadott ténybeli bizonyítékok, amelyekre újból hivatkoznak a T-117/07. sz. ügyben, kellő bizonyító erővel bírnak-e a fent hivatkozott kiegészítő ténybeli bizonyítékok által megerősített felelősségi vélelem megdöntéséhez, amelyen a megtámadott határozat alapszik, bizonyítva, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG ténylegesen önállóan határozták meg a piaci magatartásukat.

148 Amint kiderül a kifogásközlésre adott válaszuk 246–269. pontjából, az Areva és az Areva T & D Holding lényegében azt állították a közigazgatási eljárás során, hogy a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban tartózkodtak attól, hogy meghatározó befolyást gyakoroljanak a 100%-os tulajdonukban álló, a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalataikra, mivel abban az időben egyáltalán nem volt tapasztalatuk ebben az ágazatban és a különböző tevékenységi ágaiban. Ezt igazolja az a tény, hogy megtartották tisztségeikben azokat az operatív igazgatókat, akiket az Alstom-csoport vett fel és képzett. Leányvállalataik igazgatótanácsában egyedül egy tanácsos gyakorolt egyidejűleg tisztségeket az Areván és az Areva T&D Holdingon belül. Végeredményben mivel az Alstom-csoport T & D ágazatának az Areva-csoportra történő átruházása számos összetett átszervezést foglalt magában, amelyek közül néhány csak 2004. január 8-a után ért véget, az Areva és az Areva T & D Holding ebben az időpontban nem tudta ténylegesen átvenni ezen ágazat és különböző tevékenységi ágai operatív irányítását. Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok másfelől azt állítják, hogy ésszerűtlen azt feltételezni, hogy valamely csoport haladéktalanul, abban

az időpontban, amikor új tevékenységi ágazatot ruháznak át rá, hatékony ellenőrzést gyakorolhat afelett, és tudomást szerezhet arról, hogy a versenyjog megsértésében vesz részt. Nem terheli őket e tekintetben mulasztás, tekintettel egyrészt a tapasztalathiányukra a T & D ágazatban és a GIS-sel kapcsolatos tevékenységek terén, másrészt pedig az Alstom-csoport által a csoportok közötti átruházás keretében a korábbi versenyjogi jogsértések hiányát illetően adott írásbeli biztosítékokra.

149 Ezek az egyenként, vagy akár összességükben vett bizonyítékok azonban nem igazolhatják, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG az Arevához és az Areva T & D Holdinghoz képest ténylegesen önállóan határozták meg a piaci magatartásukat. Következésképpen a Bizottság nem vétett értékelési hibát a megtámadott határozatban, amikor elutasította ezeket a bizonyítékokat mint bizonyító erővel nem rendelkezőket.

150 Egyrészt nincsenek alátámasztva az Areva-csoporthoz tartozó társaságok azon állításai, amelyek szerint a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban az Areva és az Areva T & D Holding nem rendelkezett kellő tapasztalattal a T & D ágazatban és a GIS-sel kapcsolatos tevékenységek terén ahhoz, hogy ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolhassanak az Areva T & D SA és az Areva T & D AG magatartására. Kétségtelen, hogy az Areva-csoport az átruházás előtt nem volt aktív a T & D ágazatban, és nem folytatott a GIS-sel kapcsolatos tevékenységeket, valamint hogy általában véve egy új tevékenységi ágazat valamely csoport általi integrációja kényes művelet. Ebből azonban nem lehet arra következtetni, hogy az Areva és az Areva T & D Holding szükségképpen lemondtak arról, hogy ténylegesen meghatározó befolyást gyakoroljanak az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-re 2004. január 9. és május 11. között. Figyelembe kell venni továbbá azt, hogy – amint kiderül az Areva-csoporthoz tartozó társaságok saját írásbeli előterjesztéseiből, a keresetlevélben a T-117/07. sz. ügyben, illetve a kifogásközlésre adott, az említett keresetlevélhez mellékelt válaszból, valamint a Bizottság 2006. szeptember 20-i, szintén ezen keresetlevélhez mellékelt információkérésére válaszul az utóbbiak által benyújtott dokumentumokból (lásd a fenti 24. pontot) – a 2003 végén végrehajtott átszervezéseket rögzítették és megtervezték

a 2003. szeptember 25-én kötött, az átruházásról szóló szerződésben. Ennélfogva nem zárható ki, hogy e szerződés tárgyalása és végrehajtásának 2003 során való nyomon követése alkalmat jelentett az Areva és az Areva T & D Holding számára ahhoz, hogy tudomást szerezzenek vagy bővítsék tudásukat a T & D ágazatot és a GIS-sel kapcsolatos tevékenységeket illetően, még azoknak az Areva-csoportra 2004. január 8-án történt tényleges átruházása előtt. Továbbá a Bizottság írásbeli beadványaiból és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok írásbeli előterjesztéseiből a kifogásközlésre adott válaszukban és az általuk a Bizottság 2006. szeptember 20-i információkérésére válaszul benyújtott dokumentumokból is kiderül, hogy G. urat, azon új tanácsost, akit az Areva T & D SA és az Areva T & D AG igazgatótanácsába kineveztek, és aki 2004. január 19-től az Areva T & D Holding elnöke volt, és ez alapján a „T & D tagozat" elnöke és az Areva-csoport végrehajtó bizottságának tagja, „a csoporton kívülről toborozták". Nem kizárt, hogy e külső felvétel tette lehetővé az Arevának és az Areva T & D Holdingnak, hogy olyan szakértői véleményt szerezzenek be, amely hiányzott a vizsgált ágazatban. Az új igazgató külső felvétele egyáltalán nem bizonyítja az Areva T & D SA és az Areva T & D AG Areva-csoporton belüli önállóságát, hanem épp ellenkezőleg, azt igazolja, hogy az érintett időszak kezdetén az Areva és az Areva T & D Holding olyan szervezettel látták el magukat, amely lehetővé tette számukra, hogy tényleges irányítást gyakoroljanak a 100%-os tulajdonukban álló, a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalataik felett, és meghatározó módon befolyásolják azok piaci magatartását.

151 Másrészt az Areva-csoporthoz tartozó társaságok azon – akár igazoltnak feltételezett – állításai, amelyek szerint az Areva és az Areva T & D Holding csak 2004. május 11-én vett tudomást az érintett vállalkozásnak a jogsértésben való részvételéről, nem tudják bizonyítani az Areva T & D SA és az Areva T & D AG piaci magatartásának önállóságát a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban.

152 Az előző megfontolásokra tekintettel az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott harmadik jogalapot – mint megalapozatlant – el kell utasítani.

Az Alstomnak betudott jogsértés 1999 szeptembere és 2002 márciusa közötti esetleges megszakításáról

– A felek érvei

153 Az Alstom a hatodik jogalapjával lényegében azt rója fel a Bizottságnak, hogy megsértette a jogsértés folytonosságának az 1/2003 rendelet 23. cikkének (3) bekezdéséből és a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséből eredő bizonyítási szabályait, valamint megsértette a jogbiztonság elvét, amennyiben a megtámadott határozat 1. cikkének b) pontjában azt állapította meg, hogy a szóban forgó jogsértés megszakítás nélkül folytatódott 1988. április 15-től 2004. január 8-ig, következésképpen tizenöt évig és nyolc hónapig, ami a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontjában vele szemben kiszabott bírság alapösszegének 155%-os emelését igazolja.

154 Az Alstom úgy érvel, hogy a Bizottság nem bizonyította jogilag megkövetelt módon, hogy a kartell nem szakadt meg az első, 1999. október 28. és 2000. december 15. közötti tizenhárom hónapos, majd a második, 2001. január 22. és 2002. március 26. közötti, tizennégy hónapos időszakban, ami összesen 27,5 hónapos időszaknak felel meg. Ezen időszakok mindegyike kellően hosszú ahhoz, hogy a Bizottság az ítélkezési gyakorlattal összhangban ne feltételezhesse a jogsértés megszakítás nélkül folytatását (a Törvényszék T-21/99. sz., Dansk Rørindustri kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1681. o.] 62. pontja). A Bizottság által a jogsértés megszakítás nélkül folytatásának alátámasztására előadott egyetlen bizonyíték az állítólag 2000. május 18. és 2001. május 17-én tartott, „bizottsági ülésekre" vonatkozó 2000. május 12-i lista. Az ABB által benyújtott, és a megtámadott határozat (197) preambulumbekezdésében megismételt ezen lista azonban nem elegendő bizonyíték a jogsértésnek a két vitatott időszakban történő folytatására, mivel egyrészt az általa említett egyes ülések tényleges megtartását nem erősítették meg,

másrészt pedig az ügyirat egyetlen eleme sem igazolja a jogsértő gyakorlat ezen ülések során való fennállását. Továbbá a Bizottság nem szolgált bizonyítékkal a listán említett ülések versenyellenes célját illetően, ahogyan pedig azt megköveteli az ítélkezési gyakorlat (a Törvényszék T-279/02. sz., Degussa kontra Bizottság ügyben 2006. április 5-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-897. o.] 116. és azt követő pontjai). Az Alstom másfelől azt állítja, hogy a Bizottság a kartellben a vitatott időszakokban való részvétele bizonyítékaként nem fogadhatta el bizonyos GIS-projektek érvényességi idejét, mivel ugyanezt a bizonyítékot nem fogadta el a Siemensszel szemben, amint kiderül a megtámadott határozat (198) preambulumbekezdéséből. Mindenesetre e bizonyíték nem teszi lehetővé annak igazolását, hogy a jogsértés tíz hónapos időszakon keresztül, 2001. május 17. és 2002. március 26. között folyt.

155 A hetedik jogalap keretében az Alstom továbbá azt állítja, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban megsértette a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét és az 1/2003 rendelet 27. cikkének (1) bekezdését azáltal, hogy e tekintetben a [*bizalmas*] hivatkozási számú GIS-projektre vonatkozó 1999. szeptember 24-én kötött, 2001. szeptember 28-ig érvényes megállapodással kapcsolatos dokumentumokat vett figyelembe, amelyekkel kapcsolatban az Alstomnak nem volt alkalma az álláspontja ismertetésére.

156 Az előzőekre tekintettel az Alstom azt állítja, hogy az érintett vállalkozásnak a neki betudott jogsértésben való részvételének időtartamát tizenhárom évre és három hónapra kell korlátozni, és hogy következésképpen a vele szemben kiszabott bírság alapösszegét 130%-ra kell csökkenteni.

157 A Bizottság cáfolja az Alstom érveit, és a fent említett jogalapok, illetve kifogások elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

158 A megtámadott határozat (2), (3), (248), (270) és (299) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság azt rója fel a címzett társaságoknak, hogy 1988. április 15. és 2004. május 11. között az EK 81. cikk, 1994. január 1-je és 2004. május 11. között, pedig az EGT-Megállapodás 53. cikke összetett, de egységes és folyamatos megsértésében vettek részt, amelynek keretében világszinten megállapodtak a GIS-projektek értékesítésével kapcsolatban a piacok felosztását, a kvóták felosztását, a piaci részesedések fenntartását, a GIS-projektek e célra kijelölt gyártók számára történő odaítélését és az ajánlattételi eljárások annak érdekében történő manipulálását (összejátszás az ajánlattétel során) illetően, hogy a szerződéseket e gyártóknak ítéljék oda, az oda nem ítélt GIS-projektekre vonatkozó összetett megállapodásokon keresztül az árak rögzítését, a kartellben részt nem vevő vállalkozásokkal kötött licenciamegállapodások megszüntetését, továbbá a szenzitív piaci információk cseréjét illetően.

159 A megtámadott határozat (323) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy ezek a megállapodások, illetve összehangolt magatartások a GIS-projektek gyártói között 1988. április 15-től legalább 2004. május 11-ig tartottak. A megtámadott határozatnak a (358) preambulumbekezdésével és a rendelkező része 1. cikkének b) pontjával összefüggésben értelmezett (324) és (326) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy az Alstom a jogsértésben az 1988. április 15. – a GQ-megállapodás és az EQ-megállapodás elfogadásának és hatálybalépésének időpontja (lásd a fenti 29. és 31. pontot) – és a 2004. január 8. – amely időpontban az Alstom-csoport átruházta a „T & D ágazatot" az Areva-csoportra – közötti időszakban vett részt a jogsértésben.

160 A megtámadott határozat (177)–(216) preambulumbekezdésében a Bizottság a „kartell alakulásáról kronológiai összképet" adott. A kartellnek a két vitatott időszakban, vagyis az 1999. október 28. és 2000. december 15. közötti időszakban, illetve a 2001. január 22. és 2002. március 26. közötti időszakban való alakulását illetően a Bizottság a következőket állapította meg a megtámadott határozat (178) és (179) preambulumbekezdésében:

„(178) A Siemens 1999 szeptemberében véget vetett a kartell találkozóin való részvételének, 2000-ben pedig a Hitachi és a Schneider/VA Tech is követte. A Siemens távolmaradása különösen destabilizáló volt európai szempontból, hiszen ez a társaság volt az Európa-csoport titkára 1988-tól, valamint a piac főszereplője Európán belül és kívül egyidejűleg. A kartell tevékenységei azonban folytatódtak, és az [Alstom] vette át az Európa-csoport titkárának szerepét. 1988-hoz képest csökkentett létszámmal a logisztika egyszerűsödött, mivel többé nem volt indokolt az összetett struktúra.

(179) 2002-ben a Siemens, a Hitachi és a VA Tech újra csatlakoztak a kartellhez […]"

161 A megtámadott határozat (191)–(198) preambulumbekezdésében a Bizottság előadta az ABB, illetve a Fuji-csoporthoz tartozó társaságok által előterjesztett bizonyítékokat, amelyek szerinte bizonyították, hogy a kartell folytatódott a Siemens 1999. szeptemberi, a Schneider/VA Tech által 2000-ben követett távozása után, és 2002 márciusától kezdődő fokozatos visszatérésük előtt. Mindenekelőtt a Bizottság a megtámadott határozat (191)–(196) preambulumbekezdésében az ABB által a mentességi kérelmében (lásd a fenti 10. pontot) közölt, a 2000. december 18. és 2001. január 22. között az ABB, a Melco és az Alstom között a találkozókkal és a GIS-projektek odaítélésével kapcsolatban váltott faxüzeneteknek megfelelő dokumentumokra hivatkozott. Továbbá a Bizottság a megtámadott határozat (196) preambulumbekezdésében az ABB által a mentességi kérelmében közölt olyan dokumentumra hivatkozott, amely a „bizottság üléseinek, a 2000 és 2001 közötti időszak egy részét lefedő és 2000. május 12-i dátumot viselő listáját tartalmazta. A Bizottság megállapította, hogy ebből a listából

kitűnik, hogy ezen ülések résztvevői a Reyrolle, az Alstom, a Schneider, az ABB, a Melco és a Toshiba voltak, a Siemens és a „JAEPS (Hitachi)" azonban nem, ami egybevágott az ABB-nek a Bizottság információkérésére adott 2004. október 4-i válaszában (lásd a fenti 15. pontot) szereplő nyilatkozatával), „amely szerint e két utóbbi társaság abban az időszakban nem képezte részét a kartellnek". Végül a megtámadott határozat (198) preambulumbekezdésében a Bizottság a Fuji-csoporthoz tartozó társaságok által az engedékenységi közlemény szerinti kérelmükben (lásd a fenti 20. pontot), és az ABB által a mentességi kérelméhez fűzött 2004. május 7-i kiegészítésben (lásd a fenti 12. pontot) benyújtott dokumentumok összességére hivatkozik, amelyek a kartell tagjai által a kartellen belüli, a [*bizalmas*] hivatkozási számú nyolc GIS-projekttel kapcsolatban kötött megállapodásokat említenek, amelyek azt bizonyítják, hogy a kartell aktív volt ebben az időszakban.

162 A megtámadott határozat (286) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy az iratanyag ezen elemei azt bizonyítják, hogy „maga a kartell folytatód[ott] [a] [Siemens és a Hitachi] távollétében is (lásd például a fenti (191)–(198) preambulumbekezdést), azután, hogy [ez utóbbi vállalkozások] ideiglenesen megszakították a kartellben való részvételüket".

163 Az 1/2003 rendelet 23. cikkének (3) bekezdéséből és a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséből következik, hogy a vállalkozással szemben a versenyjog megsértésében való részvétele miatt kiszabandó bírság mértékének meghatározásakor tekintetbe kell venni mind a jogsértés súlyát, mind annak időtartamát.

164 A gazdasági szereplőket megillető jogbiztonság követelménye feltételezi, hogy amennyiben a jogsértés megvalósulásával kapcsolatban merül fel jogvita, a Bizottság, amelyre az általa megállapított jogsértések tekintetében a bizonyítási teher hárul, benyújtja azon bizonyítékokat, amelyek a jogsértés tényállási elemei megvalósulásának jogilag megkövetelt módon történő alátámasztására alkalmasak. Konkrétabban a jogsértés

állítólagos időtartamára vonatkozóan a jogbiztonság ugyanezen elve megköveteli, hogy a jogsértés időtartamának megállapítására közvetlenül alkalmas bizonyítékok hiányában a Bizottság legalább olyan bizonyítékokra hivatkozzon, amelyek az időben kellően közel álló tényekre vonatkoznak oly módon, hogy ésszerűen elfogadható legyen, hogy e jogsértés megszakítás nélkül folytatódott a meghatározott két időpont között (a Törvényszék T-43/92. sz., Dunlop Slazenger kontra Bizottság ügyben 1994. július 7-én hozott ítéletének [EBHT 1994., II-441. o.] 79. pontja; T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2707. o.] 188. pontja és a fenti 154. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 114. és 153. pontja).

165 A Bizottság által e tekintetben elfogadható bizonyítékokat illetően emlékeztetni kell arra, hogy mivel a versenyellenes megállapodásokban és magatartásokban való részvétel tilalma, és a jogsértőkre kiszabható szankciók közismertek, az ilyen megállapodások és magatartások keretében a tevékenységek általában rejtve folynak le, a találkozókat titkosan, gyakran harmadik országokban tartják, továbbá az erre vonatkozó dokumentáció a legminimálisabbra szorítkozik. Még ha a Bizottság fel is fedez olyan iratokat, amelyek kifejezett módon tanúsítják a gazdasági szereplők közötti jogellenes kapcsolatfelvételt, e dokumentumok általában töredékesek és szórványosak, és ezért bizonyos részleteket gyakran következtetésekkel kell rekonstruálni. Az esetek nagy részében a versenyellenes magatartás vagy megállapodás létezését bizonyos számú egybeesésekből és jelekből kell kikövetkeztetni, amelyek együtt figyelembe véve, más összefüggő magyarázat hiányában a versenyjog megsértésének bizonyítékául szolgálhatnak (a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 55–57. pontja). Az ilyen egybeesések és jelek nemcsak a versenyellenes magatartások vagy megállapodások fennállásáról szolgálnak felvilágosítással, hanem a folytatólagos versenykorlátozó magatartások időtartamáról, illetve a versenyjog megsértésével kötött megállapodások alkalmazásának időtartamáról is (a Bíróság C-113/04. P. sz., Technische Unie kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8831. o.] 166. pontja).

166 Ezenkívül az a tény, hogy a folytatólagos jogsértés fennállására vonatkozóan nem terjesztettek elő bizonyítékot egyes meghatározott időszakok tekintetében, nem akadályozza annak megállapítását, hogy a jogsértés a hivatkozott időszakoknál

összességében hosszabb időtartam alatt állt fenn, amennyiben ezt tárgyilagos és egybehangzó bizonyítékok megalapozzák. Egy több éven át tartó jogsértés esetén az a tény, hogy a kartell megjelenési formái különböző időszakokban érvényesülnek, és azokat hosszabb-rövidebb időszakok választják el egymástól, nem befolyásolja a kartell fennállását annyiban, amennyiben a jogsértés részét képező különböző magatartások azonos célt szolgálnak, továbbá egy sajátos és folytatólagos jogsértés keretébe illeszkednek (a fenti 165. pontban hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 169. pontja).

167 A jelen esetben az Alstom nem vitatja, hogy azok a tevékenységek, amelyekben az érintett vállalkozás részt vett a kartell keretében az 1988. április 15. és 1999. október 28., majd 2000. december 15. és 2001. január 22., végül 2002. március 26. és 2004. május 11. közötti időszak teljes egészében folytak. Azt sem vitatja, hogy a jogsértés részét képező e különböző tevékenységek egy célra irányultak, valamint egy egységes és folytatólagos jogsértés keretébe illeszkedtek. Az Alstom csak e jogsértés időtartamát vitatja abból az okból, hogy a Bizottság nem hozott fel jogilag megkövetelt módon és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (3) bekezdéséből és a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséből, valamint a jogbiztonság elvéből eredő követelményeknek megfelelően bizonyítékot a kartellnek az 1999. október 28. és 2000. december 15., valamint a 2001. január 22. és 2002. március 26. közötti időszakban folytatott tevékenységeire vonatkozóan. Más szóval, a jelen jogalappal érdemben nem vitatja a Bizottságnak a jogsértés egységes és folytatólagos jellegére vonatkozó megállapításait, hanem arra szorítkozik, hogy a jogsértés időtartamának vizsgálatára vonatkozóan az 1/2003 rendelet 23. cikke (3) bekezdésének, a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének, valamint a jogbiztonság elvének megsértésére hivatkozzon a bizonyítási teherrel kapcsolatban.

168 A kereset hatodik jogalapja felveti azon kérdést is, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon, továbbá az 1/2003 rendelet 23. cikke (3) bekezdésének és a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének, valamint a jogbiztonság elvének megfelelően bizonyította-e, hogy a kartell folytatódott az 1999. október 28. és 2000. december 15., valamint a 2001. január 22. és 2002. március 26. közötti időszakokban.

169 Előzetesen meg kell állapítani, hogy az Alstom nem vitatta a Bizottságnak a kartell szervezetére és működésére vonatkozó, a megtámadott határozat (170) preambulumbekezdésében szereplő azon megállapításait, amelyek szerint „[a] kartell tagjai világ- és európai szinten egyaránt összetett elővigyázatossági intézkedéseket hoztak, azért hogy álcázzák vagy eltitkolják a kapcsolataikat és a találkozóikat" és „[e]zen színlelési intézkedések a kartell kezdete óta léteztek és 2002-től kezdve erősödtek." A fenti 165. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat fényében tehát a Bizottság helyesen alapította a jogsértés időtartamára vonatkozó megállapítását olyan bizonyítékok és ténykörülmények összességére, amelyeket e tekintetben relevánsnak ítélt.

170 Az Alstom lényegében azt állítja, hogy a Bizottság által elfogadott bizonyítékok és ténykörülmények nem teszik lehetővé azon megállapítást, hogy miután tizenegy éven és hat hónapon keresztül alakultak azok a tevékenységek, amelyekben az érintett vállalkozás a kartell keretében részt vett, 1999. október 28. és 2000. december 15. között, vagyis egy tizenhárom hónapos időszakon keresztül folytatódtak. Továbbá ezek a bizonyítékok és ténykörülmények nem bizonyítják, hogy miután kicsit több mint egy hónapra újrakezdték, az említett tevékenységek 2001. január 22. és 2002. március 26. között, egy újabb tizennégy hónapos időszakon keresztül folytatódtak, mielőtt egy egyéves és nyolc hónapos időszakra megint újrakezdték azokat. Meg kell vizsgálni a Bizottság által a megtámadott határozatban elfogadott egyes bizonyítékok és ténykörülmények bizonyító erejét.

171 Az Alstom tévesen feltételezi, hogy minden egyes szóban forgó bizonyíték és ténykörülmény csak a létrejöttének időpontjában tanúsítja a kartell tevékenységét. Nem veszi ugyanis figyelembe, hogy ezek a dokumentumok a jogsértés folytatólagos jellegét is bizonyíthatják.

172 A jelen esetben a Bizottság tévesen vélte úgy a megtámadott határozatban, hogy az ABB által benyújtott faxüzenetek sora igazolta a kartell tevékenységeit a „2000-es év" körüli időszakban. A Bizottság, azon kívül, hogy bizonyítja az ABB, a Melco és az Alstom között a GIS-projektekre vonatkozó listával kapcsolatos pontos megállapodás létezését, jellel szolgál a kartell tevékenységeinek ugyanezen vállalkozások között

a 2001-es év elején való folytatását illetően is a GIS-projektekre vonatkozó másik, a december 18-i keltezésű sorozat első telefaxához csatolt listával összefüggésben.

173 Továbbá a Bizottság joggal vélte úgy, hogy a 2000. május 18. és 2001. május 17. között tervezett tizenhárom „bizottsági ülésre" vonatkozó lista annak jele volt, hogy a kartell tevékenységei 2001. május 17-ig folytatódtak az Reyrolle, az Alstom, a Schneider, az ABB, a Melco és a Toshiba között. Ezen „bizottsági ülések" versenykorlátozó célja kikövetkeztethető abból, hogy a lista mindegyik érintett vállalkozást arra a kódra történő utalással jelöli meg, amely az övé volt a kartellben, ahogyan azt bemutatja a megtámadott határozat (142) és (197) preambulumbekezdése, és ahogyan azt a kartell több tagja megerősítette, a kartell operatív működésében részt vevő szervek – az Európa/Japán együttes bizottság és az európai bizottság – bizonyos üléseit tervezték, ahogyan az kiderül a megtámadott határozat (150) és (151) preambulumbekezdéséből. Ezenkívül e bizottsági ülések közül hatnak a tényleges megtartását vagy megerősítették a kartell egyes résztvevői, vagy alátámasztották az ügyirat egyéb elemei, mint például az utazási költségekről készült feljegyzések vagy a személyes határidőnaplók megjegyzései, a 2000. május 18. és 2001. május 17. közötti időszakban a kartell tevékenységei bizonyítottnak tekinthetők.

174 Végül a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő GIS-projektre vonatkozóan elért megállapodás figyelembevétele nélkül, amellyel kapcsolatban az Alstom a hetedik jogalapja keretében a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének megsértésére hivatkozik, illetve a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő GIS-projektre vonatkozóan elért megállapodás – amelyben az Alstom nem vett részt – figyelembevétele nélkül, a Bizottság jogosan vélte úgy, hogy azok a hat másik GIS-projektre vonatkozó, [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő megállapodások, amelyekben az Alstom részt vett, tanúsítják, hogy a kartell aktív volt, vagy legalábbis hatásokat fejtett ki 1988. augusztus 27. – amely időpontban a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő megállapodást kötötték – és 2001. október 28. – amely időpontban a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő GIS-projekt már nem fejtett ki hatásokat – között.

175 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése és analógia útján az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében vett megállapodás létezéséhez elég az, hogy az érintett vállalkozások kifejezzék az arra irányuló közös akaratukat, hogy meghatározott piaci magatartást tanúsítanak (a Törvényszék T-2/89. sz., Petrofina kontra Bizottság ügyben 1991. október 24-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1087. o.] 211. pontja, és T-13/89. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1021. o.] 253. pontja; lásd szintén ebben az értelemben a fenti 87. pontban hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 112. pontját, valamint a fenti 87. pontban hivatkozott van Landewyck és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 86. pontját). Ezenkívül az EK 81. cikk akkor alkalmazandó, ha anélkül hogy a kartellnek hivatalosan véget ért volna, a hatásai fennmaradtak (lásd ebben az értelemben a Törvényszék fent hivatkozott ICI kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének 254. pontját és T-48/98. sz., Acerinox kontra Bizottság ügyben 2001. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-3859. o.] 63. pontját). A fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat analógia útján alkalmazandó az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdésére.

176 Ebből következik, hogy amennyiben az Alstom nem vitatta, hogy a kartellszabályok alapján megállapodásokat kötött, hogy a kartellen belül neki ítéljék a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő hat GIS-projektet, és amennyiben ezek a megállapodások összességükben véve, tekintettel a hatálybalépésük időpontjára és az érvényességi időszakukra, arra voltak hivatottak, hogy 1998. augusztus 27. – a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő projektre vonatkozó megállapodás hatálybalépésének időpontja – és 2001. október 28. – a [*bizalmas*], hivatkozási számot viselő GIS-projektre vonatkozó megállapodás érvényességének lejárati időpontja – fejtsenek ki hatásokat, a Bizottság joggal tekinthette ezeket a megállapodásokat arra utaló jelként, hogy a jogsértés megszakítás nélkül folytatódott az egész érintett időszakban.

177 Az Alstom nem veszi figyelembe azt, hogy bár a fent hivatkozott mindegyik bizonyíték külön-külön csak a kartell 1999 szeptembere és 2002 márciusa közötti megnyilvánulásait tanúsítja, együtt tekintve és más koherens magyarázat hiányában kellő bizonyítékul szolgálhatnak a jogsértés folyamatos jellegét illetően. Márpedig a jelen eljárás során az Alstom nem szolgált olyan koherens magyarázattal, amely megmagyarázhatja az azon tevékenységek megszakítására vonatkozó állításait, amelyekben az érintett vállalkozás részt vett a kartell keretében 1999. október 28. és 2000.

december 15. között, valamint 2001. január 22. és 2002. március 26. között, amit állít (lásd a fenti 170. pontot), és különösen azokat az okokat, amelyek miatt az említett tevékenységeket csak korlátozott időtartamra, kicsit több mint egy hónapra kezdték újra, a 2000. december 15. és 2001. január 22. közötti időszakban, két – 1999. október 28-tól 2000. december 15-ig, és 2001. január 22-től 2002. március 26-ig tartó – megszakítási időszak között. Ebben az összefüggésben a kartell 1999 szeptembere és 2002 márciusa közötti ismételt megnyilvánulásainak bizonyítékai a Siemens, majd a Hitachi és a „Schneider/VA Tech" részvételének megszakítása ellenére, valamint a Bizottság által arra vonatkozóan gyűjtött bizonyítékcsoportot, hogy azok a tevékenységek, amelyekben az érintett vállalkozás részt vett a kartell keretében, folytatódtak az érintett időszakban, elég bizonyítéknak kell tekinteni arra vonatkozóan, hogy a kartell megszakítás nélkül folytatódott 1999. október 28. és 2000. december 15. között, valamint 2001. január 22. és 2002. március 26. között.

178 Továbbá az Alstom helyzete nem hasonlítható a Siemenséhez, hiszen az utóbbi esetében a Bizottság a kartell egyéb tagjainak az ügyiratban szereplő egybevágó nyilatkozataira hivatkozhatott, hogy arra következtessen, hogy a Siemens 1999 szeptemberében véget vetett a kartellben való részvételének, és következésképpen úgy tekintse, hogy a Siemens ebben az időpontban megszűnt eleget tenni a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő GIS-projektekre vonatkozóan kötött megállapodásoknak, amelyeknek 1998. augusztus 27. és 2001. október 28. között továbbra is hatásokat kellett kifejteniük. Végeredményben a megtámadott határozat (169) preambulumbekezdése – amit nem vitat az Alstom – megállapítja, hogy az ügyirat olyan bizonyítékokat tartalmaz, amelyek szerint amikor a Siemens ideiglenesen megszakította a kartellben való részvételét, a kartell többi tagja megpróbálta bizonyos ideig úgy büntetni a Siemenst a távozásáért, hogy versenyt teremtettek a GIS-projektekre vonatkozóan az egész világon, ami azt bizonyítja, hogy a Siemens maga már nem tett eleget a kartell szabályainak.

179 Következésképpen meg kell állapítani, hogy a Bizottság nem sértette meg sem az 1/2003 rendelet 23. cikkének (3) bekezdéséből és a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdéséből eredő bizonyítási szabályokat, sem a jogbiztonság elvét, azáltal, hogy a megtámadott határozat 1. cikkének b) pontjában azt állapította meg, hogy az Alstomnak betudott jogsértés megszakítás nélkül folytatódott 1988. április 15-től 2004. január

8-ig, vagyis tizenöt évig és nyolc hónapig, ami a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontjában vele szemben kiszabott bírság alapösszegének 155%-os emelését igazolja.

180 Az Alstom által felhozott hatodik jogalapot ezért mint megalapozatlant el kell utasítani.

181 Továbbá az előző fejtegetésekből következik, hogy a [*bizalmas*] hivatkozási számot viselő GIS-projektre vonatkozóan elért megállapodás nem elengedhetetlen elem a Bizottság által a megtámadott határozatban tett azon megállapítás megalapozottságának bizonyításához, amely szerint a szóban forgó jogsértés megszakítás nélkül folytatódott a 1999. október 28. és 2002. március 26. közötti időszak teljes egészében, és hogy ez jogilag megkövetelt módon igazolható az ezen megállapítást alátámasztó egyéb bizonyítékok alapján.

182 Ebből következik, hogy a hetedik jogalap keretében felhozott, a védelemhez való jog tiszteletben tartásának megsértésére vonatkozó kifogását mint hatástalant el kell utasítani, amennyiben olyan bizonyítékra vonatkozik, amely a megtámadott határozatban feleslegesnek tekinthető.

A megtámadott határozat 2. cikke b) és c) pontjának megsemmisítése vagy megváltoztatása iránti kérelemről

183 A negyedik és hetedik jogalapja keretében az Alstom a megtámadott határozat 2. cikkének b) pontjában vele szemben kiszabott egyéni bírság megsemmisítése vagy

másodlagosan csökkentése elérésére törekszik. Első és második jogalapjával – melyeket együtt kell vizsgálni – a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában vele szemben kiszabott, az Areva T & D SA-val egyetemlegesen megfizetendő, bírság összegének megsemmisítését vagy másodlagosan csökkentését kéri.

184 Első és negyedik jogalapjuk keretében az Areva-csoporthoz tartozó társaságok a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában velük szemben kiszabott bírság megsemmisítésének vagy másodlagosan e bírság összege csökkentésének elérésére törekednek.

Az Alstommal szemben a megtámadott határozat 2. cikkének b) pontjában kiszabott egyéni bírságra vonatkozó elévülési szabályok megsértéséről

– A felek érvei

185 Az Alstom a negyedik jogalapja harmadik részében másodlagosan – arra az esetre, ha az említett jogalap első részét elfogadja a Törvényszék, anélkül hogy e jogalap második részének helyt ad – az 1/2003 rendelet 25. cikkének megsértésére hivatkozik lényegében abból következően, hogy a megtámadott határozat elfogadásának napján elévült a Bizottság azon jogköre, hogy egyéni bírságot szabjon ki vele szemben az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt.

186 A Bizottság cáfolja az Alstom érveit, és a fent említett jogalap elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

187 A jelen kifogást az Alstom arra az esetre emelte, ha a Törvényszék úgy ítélné meg, hogy nem lehet felelősnek tekinteni az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, mivel nem gyakorolt meghatározó befolyást a 100%-os tulajdonában álló, a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalataira, azonban hogy az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az előző, az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt felmerült személyes felelősség nem szállt át az említett leányvállalatokra.

188 Az 1/2003 rendelet 25. cikke alapján a Bizottság azon jogköre, hogy szankciót szabjon ki az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértése miatt, öt év alatt évül el. Az elévülési idő a jogsértés elkövetésének napján kezdődik. Folyamatos vagy ismétlődő jogsértések esetén azonban az elévülési idő a jogsértés megszűnésének napján kezdődik. Abban az esetben, ha az Alstomnak betudható jogsértés 1992. december 6-án megszűnt volna, a Bizottság azon jogköre, hogy szankciót szabjon ki vele szemben e jogsértés miatt, elévült volna a megtámadott határozat elfogadásának időpontjában, vagyis 2007. január 24-én.

189 Tekintettel arra azonban, hogy a negyedik jogalap első részét a Törvényszék elutasította, azzal az indokkal, hogy az Alstom meghatározó befolyást gyakorolt a T & D ágazatban tevékenykedő leányvállalataira az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban (lásd a fenti 80–110. pontot), nem igazolt az a feltevés, amelyen a jelen kifogás alapszik. Ennélfogva ez a kifogás nem fogadható el.

Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértéséről, az EK 7. cikk megsértéséről, a jogbiztonság, de visszaható hatály tilalma, az egyenlő bánásmód, az arányosság, a hatékony jogorvoslathoz való jog és a büntetések egyéniesítése elvének megsértéséről, valamint az Alstomra és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokra a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában kiszabott bírságokat illetően az indokolási kötelezettség megsértéséről

– A felek érvei

190 Az Alstom első jogalapjával azt rója fel a Bizottságnak, hogy azáltal, hogy az Areva T & D SA-val egyetemlegesen megfizetendő 53 550 000 euró összegű bírságot szabott ki vele szemben a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában, megsértette a hatékony jogorvoslathoz való jog elvét. Ennélfogva az eljárási helyzetét össze kellett volna kapcsolni az Areva T & D SA eljárási helyzetével.

191 Második jogalapjával az Alstom mindenekelőtt úgy érvel, hogy a Bizottság – azáltal, hogy az Areva T & D SA-val egyetemlegesen megfizetendő 53 550 000 euró összegű bírságot szabott ki vele szemben a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában – megsértette az EK 81. cikkből és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályokat. Ezek a szabályok egyetemlegesen megfizetendő bírságok kiszabását csak olyan társaságok esetében engedik meg, amelyek a bírságkiszabó határozat meghozatalának napján ugyanahhoz a csoporthoz tartoznak, és amelyek mindegyike közvetlenül és formálisan felelősnek tekinthető a jogsértésért, mivel közvetlen érdekük származik abból. Az Alstom továbbá azt állítja, hogy a Bizottság megsértette az általa elfogadott egyéni határozatok indokolására vonatkozó kötelezettségét, mivel nem jelölte meg a megtámadott határozatban azokat az okokat, amelyek arra a vélekedésre vezették, hogy az Alstom egyetlen gazdasági egységet alkotott az Areva T & D SA-val a megtámadott határozat meghozatalának napján, valamint azt a közvetlen érdeket, amely neki személyesen a jogsértésből származott. Végeredményben a megtámadott határozat e tekintetben ellentmondásos indokokon alapszik, hiszen (358) preambulumbekezdésének b) és

c) pontja, valamint a (371) preambulumbekezdésének a) pontja azt állapítja meg, hogy az egyetemlegesen megfizetendő bírság annak az időszaknak felel meg, amely során az Alstom egyetlen gazdasági egységet alkotott az Areva T & D SA-val, holott a (371) preambulumbekezdése c) pontja azt tárta fel, hogy a bírság gyakorlatilag olyan időszakra is vonatkozott, amely során ez nem állt fenn. Egyebekben az Alstom úgy érvel, hogy a Bizottság megsértette a büntetések egyéniesítésének általános elvét, mivel egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabott ki vele szemben egy olyan jogsértés miatt, amelyért nem volt személyesen felelős. Végül az Alstom azt állítja, hogy a Bizottság megsértette a jogbiztonság elvét, amennyiben jogi bizonytalanságot teremtett a megtámadott határozat végrehajtását illetően, mivel a bírság megfizetésére vonatkozó kötelezettség adósának meghatározására csak akkor kerül sor, ha a Bizottság felelőssé teszi az egyetemleges adóstársak valamelyikét, és amennyiben mindegyik adóstárs jogi helyzetét egy másik adótárs jogi helyzetével kapcsolta össze.

192 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok a negyedik jogalapjuk első részében és az első jogalapjuk második részében azt róják fel a Bizottságnak, hogy azáltal, hogy az Alstommal egyetemlegesen megfizetendő 53 550 000 euró összegű bírságot szabott ki az Areva T & D SA-val szemben a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában, megsértette az EK 81. cikkből és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályokat. Ez utóbbi szabályok nem teszik lehetővé egyetemlegesen megfizetendő bírságok kiszabását olyan társaságok esetében, amelyek a bírságkiszabó határozat meghozatalának napján nem vagy már nem tartoznak ugyanahhoz a csoporthoz. Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok továbbá úgy érvelnek, hogy a Bizottság megsértette az általa elfogadott egyéni határozatok indokolására vonatkozó kötelezettségét, mivel a megtámadott határozatban nem adta elő azokat az okokat, amelyek arra a vélekedésre vezették, hogy az Areva T & D SA egyetlen gazdasági egységet alkotott az Alstommal a megtámadott határozat meghozatalának napján.

193 Negyedik jogalapjuk ötödik részében az Areva-csoporthoz tartozó társaságok azt is felróják a Bizottságnak, hogy lényegében megsértette a jogbiztonság elvét, amennyiben annak érdekében, hogy egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabjon ki az Areva T & D SA-ra és az Alstomra, új büntetési politikát vagy a bírságok megfizetésére

vonatkozó egyetemleges felelősségre vonatkozó új szabályokat kellett volna alkalmaznia elfogadásukat megelőző tényállásra.

194 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok a negyedik jogalapjuk harmadik és negyedik részében arra hivatkoznak, hogy a Bizottság megsértette az EK 7. cikket, valamint az egyenlő bánásmód és az arányosság elvét, amennyiben a nemzeti bíróságra vagy választottbíróságra ruházta át az egyes szankcionált társaságok felelősségének, következésképpen a velük szemben kiszabott bírság megfizetésével kapcsolatos hozzájárulásuk megállapítására vonatkozó jogkört, és amennyiben az Areva T & D SA-t arra kötelezte, hogy a Bizottságnak olyan összegeket fizessen, amelyeket végül is az Alstomnak kellett volna viselnie. Ezenkívül ugyanezen jogalap hatodik részében az Areva-csoporthoz tartozó társaságok azt állítják, hogy a Bizottság megsértette a hatékony jogorvoslathoz való jog elvét, amennyiben azáltal, hogy az Areva T & D SA-ra és az Alstomra egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabott ki, összekapcsolta a jogi helyzetüket.

195 Egyebekben az ötödik jogalapjukkal az Areva-csoporthoz tartozó társaságok azt róják fel a Bizottságnak, hogy megsértette az EK 81. cikkből és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályokat, amennyiben egyetemlegesen megfizetendő, 25 500 000 euró összegű bírságot szabott ki velük szemben a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában, anélkül hogy előzetesen megállapította volna, hogy amint a harmadik jogalapjukból (lásd a fenti 142. pontot) következik, egyetlen gazdasági egységet alkottak a jogsértés elkövetésének időpontjában és mindegyikük személyesen felelőssé tehető az említett jogsértésért.

196 A Bizottság cáfolja az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által kifejtett érvelést, és valamennyi jogalapjuk, illetve kifogásuk elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

197 Először is meg kell vizsgálni a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben kiszabott, egyetemlegesen megfizetendő 53 550 000 euró összegű bírság jogszerűségét.

198 E tekintetben mindenekelőtt a lényegében az EK 81. cikk, az EGT-Megállapodás 53. cikke és a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértésére, valamint az indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapokat, illetve kifogásokat kell megvizsgálni, amely vizsgálatot az indokolási kötelezettség állítólagos megsértésével kell kezdeni.

199 Amint a fenti 96–99. és 125–129. pont kifejtette, a Bizottság jogilag megkövetelt módon indokolta a megtámadott határozatban az Alstomnak és az Areva T & D SA-nak az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt felmerült személyes felelősségét, mivel azt állapította meg, hogy e társaságok irányították közvetlenül vagy közvetve az említett vállalkozást ebben az időszakban. Továbbá a megtámadott határozat (348)–(356) preambulumbekezdéséből, a (358) preambulumbekezdés b) és c) pontjából, a (369) preambulumbekezdésből és a (371) preambulumbekezdés a) és b) pontjából világosan kiderül, hogy a Bizottság azon oknál fogva döntött úgy, hogy az Alstomot és az Areva T&D SA-t (korábban Alstom T & D SA) tartja személyesen felelősnek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, és szab ki velük szemben ez alapján egyetemlegesen megfizetendő, 53 550 000 euró összegű bírságot a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában, hogy az Alstom és az Alstom T & D SA egyetlen gazdasági egységet alkotott az Alstom-csoporton belül.

200 Nem róható fel a Bizottságnak, hogy nem indokolta meg külön az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben kiszabott, egyetemlegesen megfizetendő bírságot tekintettel arra tényre, hogy ezek a társaságok már nem alkottak gazdasági egységet

a megtámadott határozat meghozatalának napján, amennyiben – amint kitűnik a megtámadott határozatból – a Bizottság szerint ez a körülmény nem képezte akadályát annak, hogy egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabjanak ki velük szemben. Az ítélkezési gyakorlatból kitűnik ugyanis hogy a Bizottság nem köteles csatolni a határozatához pontos indokolást néhány olyan szempont értékelését illetően, amely álláspontja szerint nyilvánvalóan nem kapcsolódik oda, nincs jelentősége, vagy egyértelműen másodlagos az értékeléséhez (lásd ebben az értelemben és analógia útján a Törvényszék T-374/00. sz., Verband der freien Rohrwerke és társai kontra Bizottság ügyben 2003. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2275. o.] 186. pontját, valamint T-282/06. sz., Sun Chemical Group és társai kontra Bizottság ügyben 2007. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-2149. o.] 58. pontját). Azt a kérdést illetően, hogy a Bizottság joggal zárhatta-e ki a szóban forgó bizonyítékokat az értékeléséből, ez a szempont a megtámadott határozat jogszerűségének érdemi felülvizsgálatára, nem pedig a lényeges eljárási szabályok megsértésére vonatkozik. Tehát nem minősülhet az EK 253. cikk megsértésének (lásd a fenti 88. pontot).

201 Megalapozatlan az Alstom által megfogalmazott azon kifogás is, amely szerint a Bizottság a megtámadott határozat (371) preambulumbekezdésének c) pontjában saját magának mondott ellent, amikor az Alstomot az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-val egyetemlegesen, személyesen tette felelőssé az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az Alstom-csoport T & D ágazatának 2004. január 8-án történt átruházását követő időszakban való részvétele miatt. Az említett preambulumbekezdésből ugyanis kiderül, hogy kizárólag az Arevának, az Areva T & D Holdingnak, az Areva T & D SA-nak, valamint az Areva T & D AG-nak, és nem az Alstomnak merül fel a felelőssége az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban való részvétele miatt.

202 Az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozó jogalapokat, illetve kifogásokat mint megalapozatlanokat tehát teljes egészében el kell utasítani.

203 Ezért meg kell vizsgálni az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott érdemi jogalapokat, illetve kifogásokat, valamint elsőként azokat, amelyekkel lényegében arra hivatkoznak, hogy az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke,

valamint a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok nem teszik lehetővé egyetemlegesen megfizetendő bírság kiszabását olyan társaságok esetében, amelyek nem tekinthetők személyesen felelősnek a jogsértésért, és amelyek a bírságkiszabó határozat meghozatalának napján már nem alkotnak egyetlen gazdasági egységet.

204 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének megsértése miatt járó bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség olyan joghatás, amely *ipso iure* következik e cikkek anyagi jogi rendelkezéseiből.

205 Amint a fenti 134. pontban ismertetett ítélkezési gyakorlatból következik, a vállalkozásnak az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésében való részvétele miatt több személy egyetemleges felelőssége a bírság megfizetéséért abból következik, hogy mindegyikük személyesen felelősnek tekinthető a vállalkozásnak a jogsértésben való részvétele miatt. A vállalkozás piaci magatartásának egységessége a versenyjog alkalmazásának szempontjából azt igazolja, hogy a társaságok vagy általánosabban azok a jogalanyok, amelyek személyesen felelősnek tekinthetők, egyetemlegesen kötelezettek legyenek (lásd ebben az értelemben a Bíróságnak a fenti 134. pontban hivatkozott Istituto Chemioterapico Italiano és Commercial Solvents kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 41. pontját; a Törvényszék fenti 66. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 54., 524. és 525. pontját, és a fenti 134. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 62. pontját). Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértése miatt kiszabott bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség, amennyiben a bírságok hatékony behajtásának biztosítására irányul, hozzájárul a versenyjog által általában követett elrettentési célhoz (lásd ebben az értelemben a Bíróságnak a fenti 87. pontban hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 172. és 173. pontját és C-289/04. P. sz., Showa Denko kontra Bizottság ügyben 2006. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-5859. o.] 61. pontját), tiszteletben tartva a EJEE 7. jegyzőkönyvének 4. cikkében is megállapított, az uniós jog alapelvének minősülő *ne bis in idem* elvét, amely tiltja, hogy a versenyjog ugyanolyan megsértéséért a vállalkozás ugyanazon piaci magatartását miatt többször szankcionálják olyan jogalanyokon keresztül, akik személyesen felelősnek tekinthetők (lásd ebben az értelemben a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 338. pontját; a fenti 64. pontban hivatkozott „PVC II”-ügyben hozott ítélet 95–99. pontját, és a Törvényszék T-217/03. és

T-245/03. sz., FNCBV és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2006. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4987. o.] 340. pontját).

206 Azon tény, hogy ugyanazon vállalkozásnak a jogsértésben való részvétele miatt több társaságnál felmerült személyes felelősség nem egyforma, nem képezi akadályát annak, hogy egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabjanak ki velük szemben, mivel a bírság megfizetéséért való egyetemleges felelősség csak arra a jogsértési időszakra vonatkozik, amely során ezek a társaságok egyetlen gazdasági egységet képeztek, tehát egy vállalkozásnak minősültek a versenyjog értelmében. Mindenesetre a felperesek által hivatkozott ítélkezési gyakorlatból csak az derül ki, hogy csak olyan társaságokra lehetne egyetemlegesen megfizetendő bírságot kiszabni, amelyek a bírságot kiszabó határozat meghozatalának napján egyetlen gazdasági egységet képeztek. Ennélfogva a Bizottság, amikor az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben egyetemlegesen megfizetendő, 53 550 000 euró összegű bírságot szabott ki megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában, jogosan mulaszthatta el figyelembe venni azt, hogy e két társaság már nem alkotott gazdasági egységet 2007. január 24-én.

207 Az előzőekre tekintettel a Bizottság kiszabhatott az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben egyetemlegesen megfizetendő, 53 550 000 euró összegű bírságot a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, mivel a – amint kitűnik a fenti 80–141. pontból – helyesen állapította meg, hogy mindkét társaság személyesen felelősnek tekinthető e részvétel miatt.

208 Következésképpen a lényegében az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke, valamint a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértésére alapított jogalapokat, illetve kifogásokat mint megalapozatlanokat el kell utasítani.

209 A továbbiakban meg kell vizsgálni a visszaható hatály tilalma és a jogbiztonság elvének megsértésére vonatkozó jogalapokat és kifogásokat.

210 A jogbiztonság – amely uniós jogi alapelv – megköveteli, hogy minden uniós szabályozás, különösen amikor – akár büntetőjogi – szankciót szab ki, vagy enged kiszabni, világos és pontos legyen annak érdekében, hogy az érintett személyek egyértelműen megismerhessék az abból eredő jogaikat és kötelezettségeket, és ennek megfelelően megtehessék intézkedéseiket (lásd ebben az értelemben a Bíróság 117/83. sz. Könecke-ügyben 1984. szeptember 25-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 3291. o.] 11. pontját; a fenti 61. pontban hivatkozott Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 71. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ez az elv mind a büntetőjogi jellegű szabályokra, mind pedig a közigazgatási szankciókat kiszabó vagy azokat engedélyező, sajátos közigazgatási intézkedésekre kötelező. Nem csupán a bűncselekmény tényállási elemeit megfogalmazó szabályokra alkalmazandó, hanem az előzőek megsértéséből következő következményeket meghatározó szabályokra is (lásd a fenti 61. pontban hivatkozott Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 72. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

211 Ezenkívül a visszaható hatály tilalmának elve – amint azt a fenti 131–133. pont megemlítette – szerves része azon általános jogelveknek, amelyek tiszteletben tartását az uniós bíróságok biztosítják, és megköveteli, hogy a versenyjogi jogsértések betudhatóságának és szankcionálásának szabályai – amelyek az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó határozatban használnak – megfeleljenek a megállapított és szankcionált jogsértés elkövetésének időpontjában alkalmazott szabályoknak. Ezzel az elvvel ellentétes új betudhatósági és szankcionálási szabályok olyan visszaható hatályú alkalmazása valamely jogsértésre, aminek az eredménye nem lett volna ésszerűen előrelátható a jogsértés elkövetésének napján.

212 A fenti 134. és 205. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a versenyjogi jogsértések betudhatóságának és szankcionálásának a Bizottság által a jelen esetben alkalmazott szabályai már ismertek voltak a jogsértés elkövetésének időpontjában, vagyis a jelen esetben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszak

során, és hogy mindenesetre nem tekinthetők úgy, hogy a megtámadott határozatban állapították meg azokat első alkalommal. Ezeket a szabályokat ismerte vagy legalábbis ismernie kellett az Alstomnak és az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak a tényállás idején. Továbbá ezek a szabályok kellően egyértelműek és pontosak voltak ahhoz, hogy ésszerűen előre jelezhessék az alkalmazásuk eredményét a jelen eset körülményei között. Amint a fenti 140. pontban említésre került, másfelől magyarázatot jelenthet az átruházásról szóló szerződésben a tartozásokért való felelősség vállalásáról szóló kikötés megfogalmazására arra az esetre, ha felmerülne az Areva T & D SA és az Areva T & D AG felelőssége a korábban elkövetett jogsértések miatt. Következésképpen a jelen esetben az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok nem hivatkoznak megalapozottan a visszaható hatály tilalma, illetve a jogbiztonság elvének az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában kiszabott, egyetemlegesen megfizetendő 53 550 000 euró összegű bírságból következő megsértésére.

213 Amennyiben a jogbiztonság elvének megsértésére vonatkozó jogalapot a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok ellen irányuló jogellenességi kifogásként lehet értelmezni, azzal az indokkal, hogy ezek a szabályok bizonytalansági forrást jelentenek a bírság megfizetését, a fizetési kötelezettség adósának meghatározását és az egyetemlegesen kötelezett adóstársak jogi helyzetét illetően, az említett jogalapból következően határozni kell magának a versenyjogban érvényesülő, a „bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség" rendszerének jogszerűségéről, és megvizsgálni, hogy az abból következő jogokat és kötelezettségeket kellő pontossággal ismerhetik-e a szankcionált társaságok. A „vállalkozás" versenyjog értelmében vett fogalmához hasonlóan – amelynek csak *ipso iure* hatása van (lásd a fenti 205. pontot) – a „bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség" fogalma olyan önálló fogalom, amelyet a versenyjog céljaira és rendszerére – amelybe illeszkedik –, és adott esetben azon általános elvekre való hivatkozással kell értelmezni, amelyek a nemzeti jogrendszerek összességéből következnek.

214 A Törvényszék Hivatalában 2009. június 18-án nyilvántartásban vett levélben (lásd a fenti 42. pontot), és a Bizottság által a tárgyalás során tett nyilatkozattal ellentétben (lásd a fenti 39. pontot) a Bizottság úgy érvelt, hogy amikor egyetemlegesen

megfizetendő bírságot szab ki több társaságra egyéb pontosítás vagy utalás nélkül a határozata rendelkező részében, nem kívánja rendezni az e bírság megfizetéséhez való hozzájárulásnak a különböző adóstársak egymás közötti viszonyában fennálló kérdését. Meg kell azonban állapítani, hogy azon határozat, amellyel a Bizottság több társaságot kötelez arra, hogy egyetemlegesen fizessék meg a bírságot, szükségképpen kiváltja mindazokat a hatásokat, amelyek *ipso iure* kapcsolódnak a bírságok megfizetésének jogi rendszeréhez a versenyjogban, a hitelező és az egyetemleges adóstársak közötti viszonyban, valamint az egyetemleges adóstársak egymás közötti viszonyában egyaránt. Ezért, sem a Bizottság, sem a felperesek nem állíthatják jogszerűen, hogy a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség szabályozza a hitelező és az egyetemleges adóstársak közötti viszonyt, azonban az egyetemleges adóstársak egymás közötti viszonyát nem. A Bizottság és a felperesek ugyanígy nem állíthatják megalapozottan, hogy a társaságok szabadon megállapodhatnak abban, hogy az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének megsértése miatt velük szemben a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése vagy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése miatt kiszabott egyetemlegesen megfizetendő bírság összegét megosszák maguk között, mivel csak a Bizottságnak van hatásköre ezzel kapcsolatban dönteni.

215 Meg kell állapítani, hogy a határozat – amelyben a Bizottság egyetemlegesen megfizetendő bírságot szab ki több társasággal szemben valamely vállalkozás jogsértő magatartása miatt – ezzel ellentétes utalása hiányában, a Bizottság egyenlő arányban tudja be nekik a felelősséget az említett magatartásért (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-196/99. P. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-11005. o.] 100. és 101. pontját). A Bíróság továbbá már azt is megállapította, hogy a bírság megfizetésére egyetemlegesen kötelezett társaságok egységes bírság megfizetésére kötelesek, amelynek az összegét az érintett vállalkozás forgalma alapján számítják ki (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Aristrain kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 101. pontját). Ebből következik, hogy minden egyes társaság köteles a bírság teljes összegének megfizetésére a Bizottsággal szemben, és a bármelyikük által teljesített fizetéssel mindannyiuk szabadul a Bizottsággal szembeni kötelem alól. Azoknak a társaságoknak, amelyekre egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabnak ki, és amelyeket – a bírságkiszabó határozatban szereplő ellentétes utalást kivéve – a jogsértés elkövetéséért egyenlő felelősség terhel, főszabály szerint egyenlő részben kell hozzájárulniuk az e jogsértés miatt kiszabott bírság megfizetéséhez. Következésképpen az a társaság, amely esetleg miután eljárást indított ellene a Bizottság, a bírság teljes összegét megfizeti, ugyanezen bizottsági határozat alapján visszatérítés iránti keresetet indíthat az egyetemleges adóstársai ellen,

mindegyikük a rá eső rész tekintetében. Bár így az a határozat, amelyben több társasággal szemben szabnak ki egyetemlegesen megfizetendő bírságot, nem teszi lehetővé annak előzetes meghatározását, hogy e társaságok közül ténylegesen melyiknek kell megfizetni a bírság összegét a Bizottságnak, nem képezi akadályát annak, hogy e társaságok mindegyike egyértelműen ismerhesse a bírság összegének rá eső részét, és hogy az e részt meghaladóan fizetett összegek visszatérítése iránt keresetet indíthasson az egyetemleges adóstársai ellen.

216 Az előzőekből következik, hogy a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség a versenyjogban nem képezi akadályát annak, hogy e társaságok mindegyike egyértelműen ismerhesse azokat a pénzügyi következményeket, amelyek számára a szankcióból következhetnek. Az a tény, hogy ebben az összefüggésben a megtámadott határozat nem teszi lehetővé annak ismeretét, hogy e társaságok közül melyiknek kell megfizetnie a bírság összegét a Bizottságnak, önmagában nem jelenti a jogbiztonság elvének megsértését.

217 Ezenkívül a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség a versenyjogban nem képezi akadályát az egyes szankcionált társaságok azon jogának, hogy keresetet indítsanak azon határozat megsemmisítése iránt, amelyben a Bizottság egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabott ki velük szemben. A jelen esetben az Alstom és az Areva T & D SA egyaránt gyakorolták a kereseti jogukat, és mindketten az EK 230. cikk alapján megsemmisítés iránti keresetet indítottak.

218 A visszaható hatály tilalma és a jogbiztonság elvének megsértésére vonatkozó jogalapokat és kifogásokat ezért teljes egészükben el kell utasítani.

219 A büntetések és joghátrányok egyéniesítésének elve megsértésére vonatkozó jogalapokat és kifogásokat illetően emlékeztetni kell arra, hogy ezen elv – amely minden olyan közigazgatási eljárásban alkalmazandó, amely során a versenyjog alapján joghátrányt szabnak ki – értelmében valamely személlyel szemben csak a neki személyesen felróható tények alapján szabható ki szankció (lásd a Törvényszék T-45/98. és T-47/98. sz., Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-3757. o.] 63. pontját; T-38/02. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4407. o.] 278. pontját és T-340/03. sz., France Télécom kontra Bizottság ügyben 2007. január 30-án hozott ítéletének [EBHT 2007., II-107. o.] 66. pontját).

220 A jelen esetben a Bizottság az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt nekik személyesen felróható tények alapján szabott ki szankciót. Amint a fenti 127. pontban már megjegyzésre került, az őket az érintett vállalkozás közvetlen vagy közvetett igazgatójaként terhelő felelősség miatt tekintették e társaságokat személyesen felelősnek az e vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt. Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkének az általuk az érintett vállalkozás felett a tényállás idején gyakorolt irányítás miatt feltételezhetően személyesen elkövetett megsértése miatt (lásd ebben az értelemben a fenti 134. pontban hivatkozott Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének 28. pontját) szabott ki tehát a Bizottság a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában 53 550 000 euró összegű, egyetemlegesen megfizetendő bírságot az Alstommal és az Areva T&D SA-val szemben.

221 Ennélfogva a büntetések és joghátrányok egyéniesítésének elve megsértésére vonatkozó jogalapokat és kifogásokat szintén el kell utasítani.

222 Amennyiben a büntetések és joghátrányok egyéniesítésének elve megsértésére vonatkozó jogalapok és kifogások keretében az Alstom a T-127/07. sz. ügyben a válasz szakaszában úgy érvelt, hogy a joghátrány egyéniesítésének a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségből eredő hiánya sértené a bírságoknak biztosítandó

elrettentő hatásra vonatkozó – többek között az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése által követett – célkitűzést, meg kell állapítani, hogy az ilyen kifogás, amely nem olyan jogi vagy ténybeli helyzetből származik, amely a peres eljárás során merült fel, az eljárási szabályzat 48. cikkének 2. §-a értelmében elfogadhatatlan új kifogásnak minősül. Ez a kifogás mindenképpen megalapozatlan, hiszen amint a fenti 215. pont már megállapította, az egyetemlegesen kötelezett adóstársak mindegyike köteles a többiekkel szemben megfizetni a bírság rá eső részét és főszabály szerint ebben a mértékben viselni a Bizottság által kiszabott bírság terhét.

223 Ezt követően meg kell vizsgálni a hatékony jogorvoslathoz való jog megsértésére vonatkozó jogalapokat és kifogásokat, mivel egyetemleges kötelezettségüknél fogva az Alstom jogi helyzete az eljárás szempontjából összekapcsolódik az Areva T & D SA jogi helyzetével, és fordítva.

224 A bírósági felülvizsgálat követelménye az uniós jog alapelvének minősül, amely a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következik, és amelyet az EJEE 6. és 13. cikkében is rögzítettek (a Bíróság 222/84. sz. Johnston-ügyben 1986. május 15-én hozott ítéletének [EBHT 1986., 1651. o.] 18. pontja és C-50/00. P. sz., Unión de Pequeños Agricultores kontra Tanács ügyben 2002. július 25-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-6677. o.] 39. pontja; T-116/01. és T-118/01. sz., P. & O European Ferries (Vizcaya) és Diputación Foral de Vizcaya kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. augusztus 5-én hozott ítélet [EBHT 2003., II-2957. o.] 209. pontja. A hatékony jogorvoslathoz való jogot ezenkívül megerősítette az Európai Unió 2000. december 7-én Nizzában kihirdetett Alapjogi Chartájának (HL C 364., 1. o.) 47. cikke.

225 A hatékony bírósági felülvizsgálat követelménye többek között minden olyan bizottsági határozatra alkalmazandó, amely a versenyjog megsértését állapítja meg és szankcionálja (a Törvényszék T-348/94. sz., Enso Española kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1875. o.] 60. pontja és T-54/03. sz., Lafarge kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 42. pontja).

226 A 17. rendelet 17. cikke és az 1/2003 rendelet 31. cikke alapján ugyanis a Törvényszék korlátlan jogkörrel rendelkezik az olyan határozatok felülvizsgálatára, amelyekben a Bizottság bírságot szab ki, és törölheti, csökkentheti vagy növelheti a kiszabott bírság összegét.

227 Az EK 230. cikk alapján benyújtott keresetek keretében a valamely versenyjogi jogsértést természetes vagy jogi személyeknek betudó, és ez alapján velük szemben bírságot megállapító bizottsági határozat jogszerűségének felülvizsgálatát e határozat hatékony bírósági felülvizsgálatának kell tekinteni. Az érintett természetes vagy jogi személyek által a jogi aktus megsemmisítése iránti kérelem alátámasztása végett felhozható jogalapok ugyanis olyan jellegűek, amelyek lehetővé teszik a Törvényszék számára a Bizottság által minden a versenyjog területén megállapított jogsértés és meghatározott bírság jogi és ténybeli megalapozottságának értékelését (lásd ebben az értelemben a fenti 225. pontban hivatkozott Lafarge kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 45. pontját). Az uniós bíróságok által gyakorolt felülvizsgálat terjedelmét és következésképpen az azon határozatok ellen benyújtott keresetek hatékony jellegét, amelyekben a Bizottság megállapítja a versenyszabályok megsértését, és bírságot állapít meg, megerősíti a Törvényszéknek ezzel kapcsolatban biztosított korlátlan jogkör is. A jogszerűség egyszerű felülvizsgálatán túl, amely csak a megsemmisítés iránti kereset elutasítását vagy a megtámadott jogi aktus megsemmisítését teszi lehetővé, az uniós bíróságot megillető korlátlan felülvizsgálati jogkör feljogosítja a bíróságot arra, hogy megsemmisítés nélkül is megváltoztassa a megtámadott jogi aktust a tényállás valamennyi körülményét figyelembe véve, például az kiszabott bírság összegének módosítása érdekében (a Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P.–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 692. pontját).

228 A jelen esetben az a tény, hogy a Bizottság az Alstomnak és az Areva T & D SA-nak tudta be az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatti felelősséget, és ezen oknál fogva a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában 53 550 000 euró összegű, egyetemlegesen megfizetendő bírságot szabott ki velük szemben, nem sértette mindkét társaság mint a megtámadott határozat címzettjének azon jogát, hogy az uniós jog, valamint az

EGT-Megállapodás által biztosított jogorvoslattal ténylegesen élve e határozatot bírósági felülvizsgálatra terjesszék elő. Az Alstom és az Areva T & D SA ugyanis egyaránt keresetet indíthatnak a Törvényszék előtt az EK 230. cikk alapján, amely nemcsak a megtámadott határozat részleges megsemmisítése iránti kérelmet foglal magában a határozat jogszerűségéről való meggyőződés érdekében, többek között azzal kapcsolatban, hogy egyetemlegesen megfizetendő bírságot szab ki velük szemben, hanem a megtámadott határozat megváltoztatása iránti kérelmet is a velük szemben kiszabott, egyetemlegesen megfizetendő bírság összegére vonatkozóan. Ebből következik, hogy mindkét társaság az uniós bíróság elé terjeszthette a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában velük szemben kiszabott, 53 550 000 euró összegű bírság megfizetéséért való egyetemleges felelősség uniós jogra tekintettel való jogszerűségének kérdését. A megsemmisítő ítéletekhez kötődő visszaható hatály (a Bíróság 97/86., 99/86., 193/86. és 215/86. sz., Asteris és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1988. április 26-án hozott ítéletének [EBHT 1988., 2181. o.] 30. pontja) és *erga omnes* hatály (a Bíróság C-310/97. P. sz., Bizottság kontra AssiDomän Kraft Products és társai ügyben 1999. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 1999., I-5363. o.] 54. pontja, C-239/99. sz. Nachi Europe ügyben 2001. február 15-én hozott ítéletének [EBHT 2001., I-1197. o.] 26. pontja és C-372/97. sz. Olaszország kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-3679. o.] 36. pontja) alapján az Alstom, illetve az Areva T & D SA, ha helyt adnak a keresetüknek, mentesülhetnek a megállapított jogsértésből eredő minden felelősség alól, és szabadulhatnak az e jogsértés miatt velük szemben kiszabott bírság összegének a Bizottság részére történő megfizetésének minden kötelezettsége alól, illetve az arra vonatkozó minden kötelezettség alól, hogy a rájuk eső rész erejéig hozzájáruljanak e bírság megfizetéséhez a bírságnak a velük egyetemlegesen kötelezett adóstársak általi megfizetése esetén.

229 Azon tény, hogy amint az Alstom állítja, az átruházásról szóló szerződésben a tartozásokért való felelősség vállalására vonatkozóan kikötés meghiúsítja azon előnyt, amelyet e társaság a keresetével nyerhet a T-121/07. sz. ügyben, a felek között kötött megállapodás joghatásaként, nem pedig magának a megtámadott határozatnak a hatásaként kell tekinteni. Következésképpen, amint kitűnik a megtámadott határozat (368) preambulumbekezdésének végéből, azon tény, hogy ilyen az átruházásról szóló szerződésben kikötötték a tartozásokért való felelősség vállalását, nincs hatással a megtámadott határozat jogszerűségére. Emlékeztetni kell ugyanis arra, hogy az EK 81. cikk és analógia útján az EGT-Megállapodás 53. cikke az Európai Közösségre és az EGT-re bízott feladatok megvalósításához elengedhetetlen imperatív rendelkezést képez (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-8/08. sz., T-Mobile Netherlands és

társai ügyben 2009. június 4-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-4529. o.] 49. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), ezért a társaságoknak az e rendelkezések megsértése miatt felmerült felelőssége és a kiváltott joghátrány nem bízható a társaságok szabad belátására.

230 Nem lehet tehát úgy tekinteni, hogy a megtámadott határozat – amennyiben 2. cikkének c) pontjában egyetemlegesen megfizetendő, 53 550 000 euró összegű bírságot szab ki az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben – sérti a hatékony jogorvoslathoz való jog elvét.

231 Ennélfogva a hatékony jogorvoslathoz való jog megsértésére vonatkozó jogalapokat és kifogásokat mint megalapozatlanokat el kell utasítani.

232 Végül meg kell vizsgálni az EK 7. cikk, valamint az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének megsértésére vonatkozó jogalapokat és kifogásokat, amennyiben a Bizottság – azáltal, hogy arra kötelezte az Alstomot és az Areva T & D SA-t, hogy egyetemlegesen fizessék meg a bírságot –, a nemzeti bíróságra vagy választottbíróságra ruházta át az egyes társaságoknak a megállapított jogsértés elkövetéséért való felelősségének, következésképpen a bírság megfizetésével kapcsolatos hozzájárulásuknak a megállapítására vonatkozó jogkört, és az Areva T & D SA-t arra kötelezte, hogy a Bizottságnak olyan összegeket fizessen, amelyeket végül is az Alstomnak kellett volna viselnie.

233 Az EK 5. cikk szerint az Európai Közösség az e szerződésben ráruházott hatáskörök és a számára kijelölt célkitűzések keretén belül jár el. Következésképpen csak átruházott hatáskörökkel rendelkezik (lásd ebben az értelemben a Bíróság 1996. március 28-i 2/94. sz. véleményének [EBHT 1996., I-1759. o.] 24. pontját). Az EK 7. cikk (1) bekezdésének megfelelően a közösségi intézmények – amelyek, mint a Bizottság, a Közösségre bízott feladatok végrehajtásának biztosításához járulnak hozzá – a Szerződésben rájuk ruházott hatáskörök keretén belül járnak el. Valamely intézmény nem mondhat le hatásköreiről, különben nem teljesíti azon funkciót, amelyet az EK 7. cikk

(1) bekezdésének megfelelően a Közösségre bízott feladatok végrehajtása során el kell látnia.

234 Ha, mint a jelen esetben, a Bizottság eljárást indít az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértését megállapító határozat meghozatala érdekében, a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az 1/2003 rendelet 7. cikkének (1) bekezdése és 23. cikkének (2) bekezdése alapján csak arra van hatásköre, hogy megállapítsa e jogsértést, és bírságot szabjon ki azokra a vállalkozásokra, amelyek szándékosan vagy gondatlanságból részt vettek a jogsértésben. A Bizottság nem ruházhatja át a fent hivatkozott rendelkezések által így ráruházott hatásköröket harmadik személyre, különben megsérti az átruházott hatáskörök elvét (lásd ebben az értelemben a Bizottságra a 17. rendelet 3. cikkével ruházott vizsgálati hatásköröket illetően a Törvényszék T-201/04. sz., Microsoft kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 17-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-3601. o.] 1264. pontját).

235 Másfelől emlékeztetni kell arra is, hogy a Bizottság minden egyes alkalommal, amikor a versenyjog alapján bírság kiszabása mellett dönt, köteles tiszteletben tartani a jog általános alapelveit, köztük az egyenlő bánásmód és az arányosság elvét az uniós bíróságok általi értelmezésnek megfelelően (a Törvényszék T-59/02. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3627. o.] 315. pontja). Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében az egyenlő bánásmód, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve megköveteli, hogy az összehasonlítható helyzeteket ne kezeljék eltérő módon, és hogy a különböző helyzeteket ne kezeljék egyenlő módon, hacsak ez a bánásmód objektíve nem igazolt (a Bíróság 106/83. sz. Sermide-ügyben 1984. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 1984., 4209. o.] 28. pontja, és C-174/89. sz. Hoche-ügyben 1990. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 1990., I-2681. o.] 25. pontja; a Törvényszék T-311/94. sz., BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1129. o.] 309. pontja). Az arányosság elve megköveteli, hogy az intézmények aktusai ne haladják meg a szóban forgó szabályozás által kitűzött, jogos cél elérésére alkalmas és ahhoz szükséges mértéket, így amennyiben több alkalmas intézkedés kínálkozik, a kevésbé kényszerítő intézkedéshez kell folyamodni, és az okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest nem lehetnek aránytalanul nagyok (a Bíróság C-331/88. sz., Fedesa és társai ügyben 1990. november 13-án hozott ítéletének [EBHT 1990., I-4023. o.] 13. pontja, és C-180/96. sz., Egyesült Királyság

kontra Bizottság ügyben 1998. május 5-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-2265. o.] 96. pontja).

236 A jelen esetben az Areva-csoporthoz tartozó társaságok állításával ellentétben a Bizottság a megtámadott határozatban meghatározta az Areva T & D SA, illetve az Alstom az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatti felelősségben való részét, és következésképpen azon bírság összegének rájuk eső részét, amelynek megfizetésére egyetemlegesen kötelezettek a Bizottsággal szemben. Amint ugyanis megállapításra került a fenti 215. pontban, úgy kell tekinteni, hogy a megtámadott határozat, ellentétes utalása hiányában az Areva T & D SA-nak és az Alstomnak egyenlő mértékű a felelőssége az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt, amiből az következik, hogy az egyetemlegesen megfizetendő bírság összegéből rájuk eső rész főszabály szerint 50%. Mivel ezek a tényezők magából a megtámadott határozatból következnek, nem lehet azt gondolni, hogy a Bizottság a jelen esetben nemzeti bíróságra vagy választottbíróságra ruházta át az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértésének megállapítására és szankcionálására vonatkozóan ráruházott jogkörök egy részét.

237 Mivel a vizsgált jogalapok és kifogások téves kiindulóponton alapulnak, azokat mint megalapozatlanokat el kell utasítani.

238 Következésképpen el kell utasítani az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában az Alstommal és az Areva T & D SA-val szemben kiszabott, 53 550 000 euró összegű, egyetemlegesen megfizetendő bírságot illetően hivatkozott, az EK 81. cikkből és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő, a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértésére, az EK 7. cikk megsértésére, a jogbiztonság, az egyenlő

bánásmód, az arányosság, a hatékony jogorvoslathoz való jog, a büntetések egyéniesítése általános elvének megsértésére, valamint az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozó valamennyi jogalapot és kifogást.

239 Másodsorban meg kell vizsgálni a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontja alapján az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által egyetemlegesen megfizetendő 25 500 000 euró összegű bírságot illetően az EK 81. cikkből és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő, a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértésére vonatkozó jogalapot.

240 A megtámadott határozat (370) preambulumbekezdésében és a (371) preambulumbekezdés c) pontjában a Bizottság megállapította, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságok tekinthetők személyesen felelősnek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban való részvétele miatt, amennyiben közvetlenül vagy közvetve irányították az említett vállalkozást a szóban forgó jogsértő időszakban, és amennyiben egyetlen vállalkozást alkottak a versenyjog értelmében.

241 A fenti 134. és 205. pontban ismertetett ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a Bizottság nem vétett hibát, amikor úgy vélte, hogy valamely vállalkozás jogsértő magatartása miatt azok a társaságok tehetők személyesen felelőssé, amelyek közvetlenül vagy közvetve irányították ezt a vállalkozást akkor, amikor részt vett a jogsértésben. Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok a jelen jogalap keretében azt nem vitatták, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG közvetlenül irányították az érintett vállalkozást 2004. január 9. és május 11. között, hanem csak azt, hogy az Areva és az Areva T & D Holding közvetve irányította ugyanezen vállalkozást a T & D ágazatban tevékenykedő, 100%-os tulajdonukban álló leányvállalatain keresztül. A fenti 144–152. pontban szereplő fejtegetésekből azonban kiderül, hogy a Bizottság nem vétett hibát, amikor úgy vélte, hogy a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban az Areva és az Areva T & D Holding tényleges irányítást gyakorolt az Areva T & D SA és az Areva T & D AG felett, és meghatározta utóbbiak magatartását a piacon.

242 Ennélfogva csak azt lehet állítani, hogy a Bizottság megsértette a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségnek az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő szabályait azon 25 500 000 eurós összeggel kapcsolatban, amely megfizetéséért a Bizottság az Areva-csoporthoz tartozó társaságokat teszi egyetemlegesen felelőssé a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában.

243 Következésképpen mint megalapozatlanokat el kell utasítani azokat a jogalapokat és kifogásokat, amelyekkel a felperesek vitatni kívánták a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában velük szemben kiszabott, egyetemlegesen megfizetendő bírságot.

A védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének és az 1/2003 rendelet 27. cikke (1) bekezdésének megsértéséről

– A felek érvei

244 Hetedik jogalapja keretében az Alstom azt rója fel a Bizottságnak, hogy az a megtámadott határozatban megsértette a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét és az 1/2003 rendelet 27. cikkének (1) bekezdését azon okból, hogy a megtámadott határozatban vele szemben elfogadott kifogások nem egyeznek meg a kifogásközlésben megfogalmazottakkal. Úgy véli, nem tudta érvényesíteni álláspontját az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt a megtámadott határozatban neki betudott „kizárólagos felelősségre" vonatkozóan, amennyiben a kifogásközlés 337. pontjában a Bizottság azt állapította meg, hogy ennek következtében „egyetemleges felelőssége" keletkezett az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-vel.

245 A Bizottság cáfolja az Alstom érveit, és a kifogás elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

246 A védelemhez való jog tiszteletben tartása minden olyan eljárásban, amely szankció, különösen bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethet, az uniós jog alapelvét képezi, amelyet a közigazgatási eljárás során is biztosítani kell (a Bíróság 85/76. sz., Hoffmann-Laroche kontra Bizottság ügyben 1979. február 13-án hozott ítéletének [EBHT 1979., 461. o.] 9. pontja és C-176/99. P. sz., ARBED kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-10687. o.] 19. pontja; a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 44. pontja).

247 A védelemhez való jog megköveteli, hogy a közigazgatási eljárás során az érintett vállalkozásoknak lehetőségük legyen megfelelően kifejteni álláspontjukat a tényállás és a hivatkozott körülmények valószerűségéről és jelentőségéről, valamint a Bizottság által az versenyjog megsértésének fennállására vonatkozó állításának alátámasztására felhasznált dokumentumokról (a Bíróság 100/80–103/80. sz., Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 2003., I-1825. o.] 10. pontja, és a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 66. pontja).

248 Ebben az értelemben az 1/2003 rendelet – akárcsak a 17. rendelet – előírja, hogy a feleknek kifogásközlést küldenek, amelyben minden olyan lényeges tényt egyértelműen meg kell jelölni, amelyre a Bizottság az eljárás e szakaszában hivatkozik. Mindezt elegendő azonban összefoglaló jelleggel megjelölni, és a határozatnak nem kell szükségszerűen a kifogásközlés leképezésének lennie (a fenti 247. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 14. pontja és a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 67. pontja) mivel ez olyan előkészítő iratnak minősül, amelynek ténybeli és jogi megállapításai tisztán ideiglenes jellegűek

(lásd a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 67. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; lásd szintén ebben az értelemben a Bíróság C-413/06. P. sz., Bertelsmann és Sony Corporation of America kontra Impala ügyben 2008. július 10-én hozott ítéletének [EBHT 2008., I-4951. o.] 63. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ezen okból a Bizottság figyelembe veheti – sőt, köteles figyelembe venni – a közigazgatási eljárás megállapításait, például azért, hogy elejtse azokat a kifogásokat, amelyek alaptalannak bizonyultak (a fenti 247. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 14. pontja és a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 67. pontja).

249 A jelen kifogás keretében az Alstom azt állítja, hogy a Bizottság megsértette a védelemhez való jog tiszteletben tartásának elvét, amennyiben a megtámadott határozatban elejtette azt a kifogást, amelyet előzőleg elfogadott az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-val kapcsolatban a kifogásközlés 337. pontjában, és amelynek a lényege, hogy e társaságokat tekinti személyesen felelősnek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt.

250 A Bizottság, amely vitatja az Alstom azon állítását, amely szerint a Bizottság nem közölte vele, hogy kizárólag őt tartja felelősnek a jogsértéséért 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban, úgy érvel, hogy a kifogásközlésnek a 331. pontjával együtt értelmezett 337. pontjából kiderül, hogy kizárólag az Alstomot kívánta felelőssé tenni az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt. E kifogásra tekintettel mindenekelőtt ezen állítás megalapozottságáról kell határozni.

251 A kifogásközlés 331. pontjában a Bizottság emlékeztetett a Bíróság és a Törvényszék ítélkezési gyakorlatára az anyavállalatoknak a leányvállalataiknak betudható versenyellenes magatartások miatti felelősségére vonatkozó vélelmet illetően, amely abból következik, hogy az anyavállalatok 100%-os vagy majdnem 100%-os részesedéssel rendelkeznek a leányvállalataikban.

252 A kifogásközlés 336. pontjában a Bizottság megjegyezte, hogy az Alstom és jogi, illetve gazdasági elődei 100%-os vagy majdnem 100%-os részesedéssel rendelkeztek azokban a jogalanyokban, amelyek részt vettek a kifogásközlésben leírt összejátszó magatartásban, nevezetesen egyrészt az Alsthom SA (France), a GEC Alsthom SA, a Kléber Eylau, a GEC Alsthom T & D SA és az Alstom T & D SA, amelynek az Areva T&D SA a gazdasági és jogutódja, másrészt pedig a Sprecher Energie, a GEC Alsthom T&D, az Alstom T & D AG, az Alstom Power (Schweiz) és az Alstom AG (Svájc), amelynek az Areva T & D AG a gazdasági és jogutódja.

253 A kifogásközlés 337. pontjában a Bizottság elmagyarázta, hogy a kifogásközlés, a 331. pontjában kifejtett okokból, az Alstomot, az Areva T & D SA-t és az Areva T & D AG-t kívánta egyetemlegesen felelőssé tenni az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. – azon időpont, amikor az említett vállalkozás csatlakozott a GQ-megállapodáshoz és az EQ-megállapodáshoz – és a 2004. január 8. – azon időpont, amikor az Alstom-csoport átruházta a „T & D ágazatot" az Areva-csoportra – közötti időszakban való részvétele miatt.

254 Tekintettel a kifogásközlés 337. pontjának egyértelmű szövegére, úgy kell tekinteni, hogy az Alstom jogosan hivatkozik arra, hogy a kifogásközlés a Bizottság azon szándékát tükrözte, hogy az Areva T & D SA-t és az Areva T & D AG-t tekinti személyesen felelőssé tenni az érintett vállalkozásnak a jogsértésben többek között az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt. Amennyiben a megtámadott határozatban a Bizottság kizárólag az Alstomot tekinti felelősnek az ugyanebben az időszakban történt jogsértésért, lényegében elejti az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-val szemben a kifogásközlésben eredetileg megfogalmazott kifogást, és ebben a mértékben a megtámadott határozat nem egyezik a kifogásközléssel.

255 Az ügyiratból kitűnik, hogy a kifogásközlésre válaszul az Areva-csoporthoz tartozó társaságok kiegészítő információkkal látták el a Bizottságot, amelyek bizonyították az

Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-val szemben elfogadott kifogás megalapozatlanságát. A megtámadott határozatnak a Bizottság által hivatkozott 344. pontjából ugyanis kitűnik, hogy a Bizottság figyelembe vette azt, hogy a kifogásközlésre adott válaszukban az Areva-csoporthoz tartozó társaságok úgy nyilatkoztak, hogy kizárólag az Alstomot kellene felelősnek tekinteni a jogsértésért legalábbis 1993-ig, tekintettel arra, hogy a jelenlegi Alstom-csoport irányította közvetlenül a T & D-re vonatkozó tevékenységeket az 1988 és 1993 közötti időszakban az Alstom T & D SA elődje, vagyis GEC Alsthom T & D SA alapításáig. A megtámadott határozat (20), (357) és (366) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy az Areva T & D SA és az Areva T & D AG az akkori nevük alatt nem léteztek 1992. december 7. – azon időpont, amikor az Alstom-csoport GIS-sel kapcsolatos franciaországi tevékenységeit a Kléber Eylau-nak ítélték oda –, illetve 2003. december 22. – azon időpont, amikor az Alstom-csoport GIS-sel kapcsolatos svájci tevékenységeit az Alstom (Schweiz) Services-nek ítélték oda – előtt, hogy a megtámadott határozat (358) és (371) preambulumbekezdésében arra a következtetésre jusson, hogy ezek a társaságok nem tekinthetők személyesen felelősnek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt.

256 Meg kell tehát vizsgálni, hogy megerősítette-e az Alstom felelősségét az a tény, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban mellőzte azt, hogy az Areva T & D SA-t és az Areva T & D AG-t tekintse személyesen felelősnek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt.

257 A bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség által kiváltott, a fenti 205. és 215. pontban megállapított hatásokra tekintettel meg kell állapítani, hogy az a tény, hogy a megtámadott határozatban a Bizottság kizárólag az Alstomot tekintette felelősnek az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt, megváltoztatta az Alstom jogi helyzetét, és hogy ezért a fenti 254. pontban említett, a kifogásközlés és a megtámadott határozat közötti eltérés számára sérelmet okozott. A Bizottság ugyanis azáltal, hogy mellőzte a Areva T & D SA és az Areva T & D AG személyes felelősségének megállapítását az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti

időszakban való részvétele miatt, és következésképpen nem szabott ki velük szemben az Alstommal egyetemlegesen megfizetendő bírságot ezen időszak vonatkozásában, végeredményben a felelősséget, és következésképpen a bírság megfizetésének terhét teljes egészében az Alstomra hárította, holott a bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősség alapján az egyetemlegesen kötelezett adóstársak mindegyike a többiekkel szemben végül is csak az egyetemlegesen megfizetendő bírság összegének rá eső részéig felel.

258 A kifogásközlés ideiglenes jellege ugyan a jelen esetben lehetővé tette a Bizottság számára, hogy elejtse az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-val szemben a kifogásközlésben megfogalmazott kifogást, tekintettel az Areva által a közigazgatási eljárás során szolgáltatott kiegészítő információkra, amelyek azt igazolták. Mivel azonban a kifogás elejtése sérelmet okozott az Alstomnak, arra nem kerülhetett sor, anélkül hogy az Alstomnak nem adnak lehetőséget arra, hogy megfelelően kifejtse az álláspontját.

259 A megtámadott határozat (344) preambulumbekezdésében, tekintettel az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által a kifogásközlésre adott válaszukban megfogalmazott észrevételekre, amelyek szerint kizárólag az Alstomot kell felelősnek tekinteni az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt (lásd a fenti 255. pontot), a Bizottság megállapította, hogy az Alstom kifejezetten elismerte a kifogásközlésre adott válaszában, hogy hozzáférhetett az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak a kifogásközlésre adott válaszához, az Alstom-csoport és az Areva-csoport által az átruházásról szóló szerződésben megállapított feltételeknek megfelelően, és részletesen ismerte az Areva-csoport állításait a felelősséget illetően. Hozzáfűzte, hogy a 2006. július 18. és 19-i meghallgatás alkalmat adott mind az Alstom, mind az Areva-csoporthoz tartozó társaságok számára arra, hogy megismételjék az érveiket, és reagáljanak a másik fél érveire. A megtámadott határozat (345)–(347) preambulumbekezdésében a Bizottság megemlítette az Alstom által a kifogásközlésre adott válaszában előadott érveket. A (347) preambulumbekezdésben konkrétabban megjegyezte, hogy az Alstom tagadta, hogy aktívan részt vett volna a GIS-re vonatkozó tevékenységben vagy az azzal kapcsolatos kartellben 1993 előtt, tekintettel arra, hogy a később „T & D ágazatnak" átkeresztelt „T & D részleg" (amelyhez az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG tartoztak) mindig önálló vállalkozásként viselkedett a piacon, mind azelőtt, mind azután, hogy jogi személyiséget kapott, és hogy azt állította, hogy a „T&D ágazatot",

és következésképpen az Areva T & D SA-t és az Areva T & D AG-t kell felelősnek tekinteni a jogsértésért.

260 A megtámadott határozat (344), (345) és (347) preambulumbekezdésének tartalmát nem vitatja az Alstom. Márpedig ezek tartalma jogilag megkövetelt módon tanúskodik arról, hogy az Alstom még a megtámadott határozat meghozatala előtt állást foglalhatott a kizárólagos felelősségére vonatkozó elvről, az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt, és hogy tudomása volt az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által a kifogásközlésre adott válaszukban előterjesztett érvekről. E preambulumbekezdések tartalmából az is kitűnik, hogy az Alstomnak lehetősége volt kifejteni azokat az okokat, amelyek miatt úgy vélte, hogy nem kellett volna ejteni az eredetileg az Areva T & D SA-val és az Areva T & D AG-vel szemben a kifogásközlésben megfogalmazott kifogást.

261 Ezt erősíti meg a meghallgatási tisztviselő 2007. január 15-i zárójelentése is, amely megállapítja, hogy a kifogásközlésre adott írásbeli válaszokra és az azokat követő levélváltásokra, valamint a meghallgatás eredményére tekintettel a jogsértésnek a kifogásközlésben leírtak szerinti időtartamát lerövidítették az Areva T & D SA és az Areva T & D AG tekintetében, és hogy az eljárásban részt vevő minden félnek tiszteletben tartották a meghallgatáshoz való jogát a jelen esetben.

262 Mivel tény, hogy az Alstomnak lehetősége volt megfelelően kifejteni álláspontját ezzel kapcsolatban a megtámadott határozat meghozatala előtt, arra kell következtetni, hogy az Alstom védelemhez való jogát nem sértette a kifogásközlés és a megtámadott határozat között abból fakadóan fennálló eltérés, hogy a megtámadott határozat nem állapította meg az Areva T & D SA és az Areva T & D AG személyes felelősségét az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt.

263 Következésképpen el kell utasítani az Alstom által a hetedik jogalapja keretében felhozott, a védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének és az 1/2003 rendelet 27. cikke (1) bekezdésének megsértésére alapított kifogást.

Az Alstommal és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal szemben a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontjában kiszabott bírságok alapösszegének 50%-val való emelése

– A felek érvei

264 Az Alstom három részre osztott ötödik jogalapjában azt kifogásolja, hogy a Bizottság 50%-kal megemelte a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontjában vele szemben kiszabott bírságok alapösszegét az érintett vállalkozás által a kartell „európai titkáraként" játszott vezető szerep mint súlyosító körülmény folytán.

265 Az Alstom által felhozott ötödik jogalap első része a Bizottság azon megállapításában rejlő hibára vonatkozik, amely szerint az érintett vállalkozás mint a kartell „európai titkára" vezető szerepet játszott.

266 Az Alstom elismeri, hogy az érintett vállalkozás töltötte be a kartell „európai titkára" szerepet a „2000-es év körül kezdődő időszakban 2004-ig". Azt is elismeri, hogy „a

[kartell »európai titkárának« az érintett vállalkozás által játszott] szerepe központi vagy »kapcsolattartó« szerepet biztosított neki a kartellen belül, és hogy »nyilvánvaló, hogy az információk központosítása, illetve megosztása hatékonyabbá tehette a kartell működését«. Nem vitatja, hogy az »európai titkár« szerepe magában foglalta az európai résztvevők egymás közötti és a japán [résztvevőkkel] való kommunikációjának központosítását, összefogását és lebonyolítását, az [AIG]-projektek felosztását a résztvevők által kapott bejelentési nyomtatványok alapján és mechanikus elvek (kvóták) alkalmazásával vagy bizonyos, de nem minden találkozó tényleges irányítását". Végül elismeri, hogy mint a kartell „európai titkára" „[…] feljegyzést készített minden egyes résztvevő kvótájának változásáról egyrészt az [AIG]-projektek felosztását követő[en], majd másrészt a vevők rendeléseinek kézhezvételét követően".

267 Az Alstom ugyanakkor úgy véli, hogy semmilyen vezető szerep nem tudható be neki „európai titkári" funkciói alapján, mivel amint kitűnik a megtámadott határozatból és a Bizottság aktájának irataiból, e funkciókat a kartell többi tagja kényszerítette rá először ideiglenesen 2000 és 2002 márciusa között, majd ezen időpontot követően állandó jelleggel. Továbbá kitűnik a kifogásközlésből, a megtámadott határozatból, valamint a Bizottság aktájából, hogy az „európai titkári" funkcióik tisztán adminisztratív jellegűek voltak, és nem biztosítottak az érintett vállalkozásnak a jogsértés irányítóként vagy felbujtóként fontosabb szerepet a kartell többi tagjánál.

268 Az Alstom által felhozott ötödik jogalap második része lényegében az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének megsértésére, valamint az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozik. Az iránymutatás 2. pontjának harmadik francia bekezdése értelmében vett irányító szerep megállapítása érdekében szokás szerint figyelembe vett bizonyítékok a jelen esetben vagy hiányoznak, vagy a kartell minden tagjára igazak. Egyrészt bizonyos, a jogsértés irányítója minőség szempontjából

meghatározó bizonyítékok hiányoznak a jelen esetben. Az Alstom sem nem fenyegetőzött a kartellben részt nem vevő versenytársakkal szemben, sem nem hozott határozatot a kartell vagy harmadik személyekkel való kapcsolatai kiterjesztésére vonatkozóan. Nem volt feladata az sem, hogy ellenőrizze, eleget tesznek-e a kartellnak a tagjai. A releváns piacon való helyzete nem volt túlnyomó más társaságokhoz, például a Siemenshez és az ABB-hez képest, amelyeknek nála nagyobb piaci részesedése volt, és helyzete nem engedte meg, hogy nyomást gyakoroljon a versenytársaira. Az Alstom az ítélkezési gyakorlat alapján nem tekinthető a kartell vagy működési szabályai inspirálójának vagy tervezőjének sem, mivel az 1988-ban kötött első megállapodást kilenc európai társaság együtt írta alá, és a kartellt utóbbiak közösen szervezték meg. Másrészt az irányító bizonyos jellegzetes vonásai nem voltak az Alstom jellegzetességei, hanem a kartell egésze vagy néhány többi tagja között oszlottak meg. Következésképpen a kartell stratégiai találkozóinak előkészítése és az azokon való részvétel, valamint e részvétel gyakorisága közös tényezők voltak az Alstom, a Siemens és az ABB esetében a kartell irányítására vonatkozó, ún. „menedzser" találkozók és az Európa/Japán együttes bizottsági találkozók szintjén. A munkacsoportok és az egyes csoportoknak az Európa/Japán együttes bizottság üléseire vonatkozó előkészítő ülései a kartell minden résztvevőjét egybegyűjtötte. Nem bizonyított, hogy az Alstomnak több kezdeményezése lett volna, mint a többieknek a kartell keretében, vagy hogy önállóan járt volna el például a kartellen belüli kódok megváltoztatását illetően. Végül a kartellen belüli utasításokat, ellenőrzést és fegyelmet a kartell minden egyes tagja biztosította, a kartellen belüli érdekei védelmére ügyelve, vagy a kartell japán tagjai kötelezettségeinek betartását illetően az Európa bizottság. Ezzel összefüggésben a Bizottság pusztán „európai titkár" címéből nem következtethetett azon ténnyel összefüggő súlyosító körülményre, hogy a többieknél fontosabb szerepet játszott a kartell működésében, sőt meghatározó szerepet a kartell fennmaradásában. Másfelől a Bizottság nem indokolta meg megfelelően és kielégítően azon következtetéseit, amelyek szerint a kartell „európai titkára" nagyon fontos, és valójában lényeges szerepet játszott a kartell működésében azáltal, hogy jelentős forrásokat szánt arra, és kezdeményezést vállalt a kartellen belül.

269 Az Alstom által felhozott ötödik jogalap harmadik része az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének megsértésére vonatkozik. A Bizottság megsértette az egyenlő

bánásmód elvét azáltal, hogy az irányító szerep mint súlyosító körülmény szempontjából az érintett vállalkozást ugyanolyan módon kezelte, mint a Siemenst, holott nem voltak összehasonlítható helyzetben, valamint az ABB-től és a megállapított jogsértésben részt vevő vállalkozásoktól eltérő módon kezelte, pedig azok összehasonlítható helyzetben voltak. Az Alstom az arányosság elvének az érintett vállalkozással és a Siemensszel szemben tanúsított egyenlő bánásmódból eredő megsértésére is hivatkozik.

270 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok a négy részre osztott hatodik jogalapjukkal a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában velük szemben kiszabott bírság összegének az érintett vállalkozás által a kartell „európai titkáraként" játszott irányító szerep miatti megemelését vitatják.

271 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott hatodik jogalap első része az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdése a) pontjának és az iránymutatás 2. pontjának abból eredő megsértésére hivatkozik, hogy a Bizottság irányítónak minősítette őket annak bizonyítása nélkül, hogy irányító vagy ösztönző funkciókat láttak el a kartell működtetése során. Bár az érintett vállalkozás mint a kartell „európai titkára" végrehajtási, adminisztratív jellegű funkciókat töltött be 1999 vége és 2004 májusa között, viszont soha nem gyakorolt irányítási funkciókat vagy játszott ösztönző szerepet a kartellen belül. Amint kitűnik a Bizottság aktájából, a munkacsoportok titkársága egyáltalán nem biztosított az érintett vállalkozás számára meghatározó befolyást a kartell stratégiai kérdéseire. E kérdésekkel a kartell irányítására vonatkozó találkozók keretében foglalkoztak, amelyeket az ABB elnökölt. Ezenkívül a kartell európai titkárának szerepe idővel veszített jelentőségéből, annyira, hogy már nem is járt érte díjazás. Mindenesetre a Siemenstől és az ABB-től eltérően az érintett vállalkozás nem rendelkezett az ahhoz szükséges piaci erővel, hogy a jogsértés irányítójának szerepét gyakorolja.

272 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott hatodik jogalap második része az érintett vállalkozás által a kartell „európai titkáraként" ellátott funkciók jellegének bizottsági értékelésében rejlő hibára vonatkozik.

273 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok elismerik, hogy az érintett vállalkozás „bár 1999 vége és 2004 májusa között a kartell európai titkára volt", és e tekintetben „[…] adminisztratív szerepet", illetve „instrumentális funkciót" látott el, amely „kétségkívül megkönnyítette a kartell működését". E szerep tartalmát illetően elismerik, hogy a kartell „európai titkára" „[…] megkönnyítette" a kartellen belüli „információcserét", amennyiben központosította, összegyűjtötte és továbbította a kartell működésére vonatkozó bizonyos információkat. Egyebekben elismerik, hogy a kartell „európai titkára" „szervez[te]" és „töltötte be [a kartell] munkacsoportjainak titkárságát", és hogy ennek keretében meg kellett szerkesztenie a napirendet a „kartell valamennyi tagja megbeszéléseinek és javaslatainak" megfelelően, és „[…] összefoglalni a kartell tagjainak kéréseit és javaslatait és a […] viták eredményét" többek között a GIS-projektek odaítélésére vonatkozóan. Végül beadványaikból kiderül, hogy „2002-ig" a kartell „európai titkára" szerepet játszott a „[GIS]-projektek szétosztásában".

274 Ugyanakkor az Areva-csoporthoz tartozó társaságok úgy vélik, hogy semmilyen irányító szerepet nem lehet nekik betudni az „európai titkár" szerepük alapján. A Bizottság tévesen vélekedett úgy a megtámadott határozat (512) preambulumbekezdésében, hogy az „európai titkár" kommunikációs eszközként szolgált a kartell tagjai között, valamint összehívta és elnökölte a kartell működtetését szolgáló találkozókat. Ami a kartellen belüli információáramlást illeti, nem lehet úgy vélekedni, hogy az „európai titkár" volt a közvetítő a kartell európai tagjai között, mivel az utóbbiak közötti információcserének közel fele kétoldalúan zajlott, és mivel az európai titkár általi információközlés 1999 szeptembere után jelentősen visszaesett. Továbbá az „európai titkár" már nem látta el a találkozók összehívásának feladatát a GQ-megállapodásból eredő

rendszer végét követően. Ezenkívül az említett titkár nem egyedül viselte a találkozók materiális (nyomon követés, jegyzőkönyvek szerkesztése stb.) és pénzügyi terhét, amely rotációs alapon oszlott meg. Végül helytelen úgy gondolni, hogy az „európai titkár" elnökölte a találkozókat abban az értelemben, hogy irányítási funkciót látott el vagy ösztönző szerepet játszott a kartellen belül, mivel ebben az összefüggésben arra szorítkozott, hogy összegyűjtse mindenkinek a kérelmét és javaslatait, és azokat, valamint a megbeszélések eredményét összegezze. Az Areva-csoport társaságok úgy érvelnek, hogy mindenesetre a Bizottság hibát követett el, amikor a megtámadott határozat (513) preambulumbekezdésében azt állapította meg, hogy a titkár szerepe nagyon fontos, és valójában alapvető volt a kartell működéséhez. 2002-ben, a Siemensnek a kartellből való kilépése után a GQ- és EQ-megállapodásokat már nem alkalmazták, és a kartell európai titkárának szerepe jelentősen egyszerűsödött. Konkrétan elvesztette a találkozók szervezéséért való kizárólagos felelősséget, és többé nem volt felelős a szerződések odaítéléséért. Ennélfogva az „európai titkár" a kartell tagjai határozatainak puszta végrehajtásában álló szerepre korlátozódott, amely elősegíti a kartell működését, de nem elengedhetetlen ahhoz.

275 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott hatodik jogalap harmadik része az egyenlő bánásmód elvének megsértésén alapszik, amennyiben a Bizottság az érintett vállalkozást ugyanolyan módon kezelte, mint a Siemenst, holott nem voltak összehasonlítható helyzetben, valamint az ABB-től és a megállapított jogsértésben részt vevő vállalkozásoktól eltérő módon kezelte, pedig összehasonlítható helyzetben voltak. A negyedik rész az arányosság elvének megsértésén alapszik, mivel az érintett vállalkozás által elkövetett jogsértés súlya és a kartell többi tagja által elkövetett jogsértések súlya közötti különbség nem volt elég a velük szemben kiszabott bírságok alapösszege 50%-os megemelésének igazolásához.

276 A Bizottság cáfolja az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok érveit, és jogalapjaik, illetve kifogásaik elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

277 A megtámadott határozat (154) preambulumbekezdésében a Bizottság többek között megállapította az érintett vállalkozásnak a jogsértésben játszott irányító szerepét az iránymutatás 2. pontjának harmadik francia bekezdése értelmében a kartell „európai titkáraként" betöltött funkciói miatt. A megtámadott határozat (514) és (522) preambulumbekezdésében úgy vélte, hogy az Alstommal szemben kiszabott bírságok alapösszegét 50%-kal emelni kell, ami 65 020 000 euróra emelte az összeget, és hogy az Areva T & D SA-val és az Areva-csoporthoz tartozó többi társasággal szemben kiszabott bírságok alapösszegét 50%-kal kell emelni, ami ezen összeget 53 550 000 euróra, illetve 25 500 000 euróra emelte.

278 Ha bizonyos társaságok felelőssége megállapítható több vállalkozásnak az EK 81. cikk, illetve az EGT-Megállapodás 53. cikkének megsértésében való részvétele miatt, a Bizottságnak – amikor a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése alapján meghatározza az egyes társaságokkal szemben kiszabásra kerülő bírság alapösszegét – meg kell vizsgálnia az egyes társaságok által irányított vállalkozás jogsértésben való részvételének relatív súlyát (lásd ebben az értelemben a fenti 87. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 623. pontját, a fenti 61. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 92. pontját; a fenti 219. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet 277. pontját). Ez különösen maga után vonja a szóban forgó egyik vagy másik társaság irányítása alatt az egyes vállalkozásoknak a jogsértésben való részvételük időtartama alatt az abban játszott szerepük megállapítását (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 150. pontját; a fenti 63. pontban hivatkozott Enichem Anic kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 264. pontját és a fenti 219. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet 277. pontját). E következtetés ésszerűen következik a büntetések és joghátrányok egyéniesítésének a fenti 219. pontban felidézett elvéből (lásd a fenti 219. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítélet 278. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

279 A büntetések és joghátrányok egyéniesítése elvének megfelelően az iránymutatás 2. és 3. pontja úgy rendelkezik, hogy a bírság összege bizonyos súlyosító és enyhítő körülmények függvényében változhat, amelyek sajátosak a jogsértésben részt vett minden vállalkozás, és azon társaságok esetében, amelyeknek később ez a részvétel betudható. Különösen a 2. pont meghatározza azoknak a súlyosító körülmények a kimerítő listáját, amelyeket figyelembe lehet venni.

280 Az egy vagy több vállalkozás által a kartellben betöltött vezető szerepet a bírság összegének kiszámítása céljából figyelembe kell venni, mivel az ilyen szerepet játszó vállalkozásoknak a többi vállalkozáshoz képest különös felelősséget kell viselniük (lásd a fenti 134. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 316. pontját, és a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 281. pontját; lásd szintén ebben az értelemben a Törvényszék T-347/94. sz., Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1751. o.] 291. pontját). A bírság alapösszegének megemelését igazoló körülményeknek az iránymutatás 2. pontjában foglalt példálózó felsorolásának harmadik francia bekezdésében szerepel többek között „a jogsértés [a vállalkozás által] irányítóként vagy felbujtóként történő elkövetése".

281 Amint az magából az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének szövegéből is következik, különbséget kell tenni a jogsértés „irányítójának" és „felbujtójának" fogalma között. Míg a felbujtó szerep a kartell létrehozásának vagy bővítésének pillanatával függ össze, addig az irányító szerep a kartell működéséhez kapcsolódik (a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 316. pontja). Mivel a megtámadott határozat csak a jogsértés irányítójának szerepét állapítja meg az érintett vállalkozással szemben, mint megalapozatlanokat el kell utasítani az Alstom azon érveit, amelyek a „felbujtó" fogalmán alapulnak.

282 Az értékelési hibára és az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének megsértésére alapított kifogások továbbá szükségessé teszik annak vizsgálatát, hogy

a Bizottság a jelen eset összefüggéseire tekintettel jogosan gondolhatta-e úgy, hogy azon tény, hogy az érintett vállalkozás töltötte be a kartell európai titkára szerepet, az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének értelmében a jogsértés irányítója szerepének gyakorlásával azonosítható. A Törvényszék az érintett vállalkozás által a jogsértés irányítójaként játszott szerep, valamint az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok emiatt fennálló egyedi felelőssége vizsgálatának jogszerűségi felülvizsgálata keretében a megtámadott határozatban az ilyen szerep bizonyítékaként felhozott ténybeli körülményekre kell, hogy korlátozza elemzését.

283 Ahhoz, hogy a kartell irányítónak minősüljön, a szóban forgó vállalkozásnak jelentős hajtóerőt kellett képviselnie a kartell számára (a Törvényszék fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 374. pontja és T-410/03. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-881. o.] 432. pontja), vagy különleges és konkrét felelősséget kellett vállalnia annak működésében (lásd ebben az értelemben a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 300. pontját). Ezt a tényezőt az ügy kontextusa alapján az összes körülményre tekintettel kell értékelni (lásd ebben az értelemben a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 299. és 373. pontját). Ebből többek között arra lehet következtetni, hogy ilyen pontos kezdeményezésekkel a vállalkozás önkéntesen nagy lökést adott kartellnek (lásd ebben az értelemben a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 348., 370–375. és 427. pontját és a fent hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 426. pontját). Erre lehet következtetni azon bizonyítékok összességéből is, amelyek felfedik a vállalkozásnak a kartell stabilitásának és sikerének biztosítására irányuló szándékát (lásd ebben az értelemben a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 351. pontját). Ez a helyzet, amikor bizonyított, hogy a vállalkozás koordinátori szerepet töltött be a kartellen belül, és többek között a kartell konkrét végrehajtásával megbízott titkárságot megszervezte, valamint ellátta személyzettel (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság, ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2597. o.] 246. és 247. pontját). Ugyanez a helyzet, amikor bizonyított, hogy az említett vállalkozás központi szerepet töltött be a kartell konkrét működésében – például számos találkozó megszervezése, a kartellen belül információk gyűjtése és szolgáltatása, bizonyos tagok kartellen belüli képviseletének elvállalása, vagy a kartell működésével kapcsolatos javaslatok leggyakrabban általa történő megfogalmazása révén (lásd ebben az értelemben a Bíróság 96/82–102/82., 104/82., 105/82., 108/82. és 110/82. sz., IAZ International Belgium és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. november 8-án hozott ítéletének

[EBHT 1983., 3369. o.] 57. és 58. pontját, és a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 404., 439. és 461. pontját).

284 Az a tény, hogy valamely vállalkozás nyomást gyakorol a kartell többi tagjának magatartására, sőt előírja azt, nem szükséges feltétel ahhoz, hogy ezt a vállalkozást a kartell irányítójának lehessen minősíteni (a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 374. pontja). A vállalkozás piaci pozíciója és a rendelkezésére álló erőforrások sem jelentenek bizonyítékot a jogsértés irányítója szerepre, még akkor sem, ha beletartoznak abba a kontextusba, amely alapján az ilyen bizonyítékokat értékelni kell (lásd ebben az értelemben a fenti 283. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 241. pontját, és a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 299. pontját).

285 A jelen esetben – amint kitűnik a megtámadott határozat (511)– (513) preambulumbekezdéséből, a Bizottság figyelembe vette, hogy a kartell „európai titkársága" a kartell számos szervezeti jellemzőjének változásának ellenére is a kartell teljes időtartama alatt stabilan fennállt. A titkárságnak számos feladata volt. A Bizottság a megtámadott határozat (121)–(123), (131), (132), (142), (147)–(149), (157)–(161), (173), (185) és (191)–(198) preambulumbekezdésére utalva kifejtette, hogy a kartell „európai titkársága" a kartell európai tagvállalkozásai, valamint az utóbbiak és a japán titkárság közötti kommunikációs eszközként szolgált, e titkárság hívta össze és elnökölte a találkozókat, és volt felelős a kvóták elszámolásáért. A Bizottság szerint a GQ-megállapodás és az EQ-megállapodás tartalmából, valamint a kartell konkrét működéséből világosan kitűnik, hogy a kartell „európai titkárának" szerepe elengedhetetlen volt. Azzal, hogy a szóban forgó „európai titkár" kezdeményezett, és jelentős erőforrásokat áldozott a kartellre, jelentős szolgálatot tett a kartellnek, és egészen sajátos módon járult hozzá annak hatékony működéséhez.

286 Először meg kell vizsgálni, hogy kizárólag a megtámadott határozatban megállapított, és az Alstom, illetve az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által nem vitatott ténybeli körülményekre tekintettel (lásd többek között a fenti 266. és 273. pontot), a Bizottság az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdése a) pontjának és az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének megsértése, illetve értékelési hiba elkövetése nélkül juthatott-e arra a következtetésre, hogy az érintett vállalkozás irányító szerepet játszott a jogsértésben azáltal, hogy az 1999-es év vége és 2004. május 11. között ellátta a kartell „európai titkára" funkcióját, amint kiderül a megtámadott határozat (147) preambulumbekezdéséből.

287 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a kartell „európai titkáraként" ellátott feladatok vezető szerepet biztosítottak neki a kartell koordinálásában, de mindenesetre annak konkrét működésében. Ugyanis – amint a Bizottság helyesen állapította meg a megtámadott határozatban, a szóban forgó „európai titkár" volt a kapcsolattartó a kartell tagjai között, és döntő szerepet játszott a kartell konkrét működésében, amennyiben megkönnyítette a kartellen belüli információcserét, központosította, összefogta és megosztotta a kartell többi tagjával a kartell működésére vonatkozó lényeges információkat, és többek között a GIS-projektekre vonatkozó információkat, amennyiben megszervezte és ellátta a munkaülések titkárságát, és alkalmanként módosította az ezen ülések vagy kapcsolatok elrejtésére szolgáló kódokat. A Bizottság továbbá helyesen gondolhatta úgy a megtámadott határozat (147) és (513) preambulumbekezdésében, hogy a kartell „európai titkársága" lényeges erőforrások felhasználásával járó jelentős felelősség a rendelkezésre bocsátott idő és munkaerő viszonylatában. Az e titkárság által biztosított koordináció és központi szervezés nélkül a kartell összetettségére tekintettel kétségkívül nem működhetett volna ilyen hatékonyan. Másfelől, tekintettel arra a tényre, hogy nem vitatott, hogy az érintett vállalkozás az 1999-es év végétől 2004. január 8-ig tartósan látta el az említett feladatokat, a Bizottság joggal vonhatta le azt a következtetést, hogy az említett vállalkozás a jelen esetben jelentős hajtóerőt képviselt a kartell számára, és ezért az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének értelmében a jogsértés irányítójának szerepét töltötte be.

288 E következtetést nem kérdőjelezik meg az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok egyéb érvei.

289 Előzetesen meg kell jegyezni, hogy az Alstom nem bírálhatja megalapozottan a megtámadott határozatot a kifogásközlésben szereplő bizonyos ténybeli és jogi megállapításokra hivatkozva (lásd a fenti 264. pontot). E tekintetben elég emlékeztetni arra, hogy a kifogásközlés olyan előkészítő iratnak minősül, amelynek a ténybeli és jogi megállapításai tisztán ideiglenes jellegűek (lásd a fenti 248. pontot).

290 Továbbá a jogsértés irányítója minőségre vonatkozó feltételeket – amelyek a jelen esetben hiányoznak – vagyis a kartellben részt nem vevő vállalkozással szembeni fenyegetések, a kartell kiterjesztésére vagy harmadik személyekkel való kapcsolataira, vagy az inspiráló szerepre, vagy a kartell elgondolására vonatkozóan hozott határozatokat illetően meg kell állapítani, hogy ezek a feltételetek a kartell létrehozásának vagy bővítésének pillanatával, következésképpen „a jogsértés felbujtójának" szerepével függnek össze, amint arra a 281. pont emlékeztetett. Ezért, bár az ilyen tényezők meghatározóak lehetnek annak megállapítása céljából, hogy a vállalkozás más vállalkozásokat vett rá vagy ösztönzött arra, hogy kartellt alakítsanak, vagy ahhoz csatlakozzanak, és következésképpen az iránymutatás 2. pontjának harmadik francia bekezdése értelmében a „jogsértés felbujtójaként" való minősítéséhez (lásd ebben az értelemben a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 316. és 321. pontját), nem döntőek akkor, ha a jogsértést irányító vállalkozás meghatározásról van szó, amely esetben – akárcsak a jelen esetben – elég bizonyítani, hogy a szóban forgó vállalkozás így vagy úgy jelentős hajtóerőt képviselt a kartell számára (lásd a fenti 283. pontot).

291 Ezenkívül, feltételezve akár, hogy az érintett vállalkozás nem rendelkezett gazdasági erővel vagy kellően fontos pozícióval ahhoz, hogy ellenőrizze és biztosítsa a kartell betartását, nem elég annak kizáráshoz, hogy az iránymutatás 2. pontjának harmadik francia bekezdése értelmében irányító szerepet játszhatott a jogsértésben. Amint kitűnik a fenti 283. és 284. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból, az a tény, hogy az érintett vállalkozás nem feltétlenül volt abban a helyzetben, hogy előírja a kartell

többi tagjának a tanúsítandó magatartást, nem akadályozza meg azt, hogy a valamilyen módon, és a jelen esetben a kartell „európai titkára" funkciójának – még ha adminisztratív jellegűek voltak is – tartós gyakorlásával jelentős hajtóerőt képviselt a kartell számára, lehetővé téve az utóbbinak, hogy stabilan és hatékonyan működjön.

292 Ami az Alstom azon állításait illeti, amelyek szerint a kartell „európai titkára" szerepét rákényszerítették az érintett vállalkozásra „2000 körül", azokat nem támasztja alá az ügy egyetlen irata sem a jelen eljárásban, és nem erősítette meg S. 2006. szeptember 15-i nyilatkozata sem (lásd a fenti 23. pontot) vagy a megtámadott határozat (147)–(191) preambulumbekezdése, amelyre az Alstom e tekintetben hivatkozik. Másfelől az Alstom azon érvei, amelyek szerint az érintett vállalkozás nem vállalta el spontán módon a kartell „európai titkára" funkcióit vagy e funkciók gyakorlása során bizonyos, a kartellen belül előre meghatározott szabályokat kellett követnie, nem zárja ki, hogy a jogsértés irányítójának szerepét töltötte be. E tekintetben annak van jelentősége, hogy az érintett vállalkozás ténylegesen, tartósan, az 1999-es év végétől 2004. január 8-ig, vagyis körülbelül négyéves és két hónapos időszakon keresztül gyakorolta a kartell „európai titkára" funkcióit, és hogy ezért vezető szerepet játszott a kartell konkrét működésében.

293 Ugyanígy, az arra alapított érvek, hogy a kartell „európai titkárának" nem az összes funkcióját gyakorolta kizárólagosan az érintett vállalkozás, hanem hogy a kartellszabályok alapján más vállalkozások közvetlenül folytathattak információcserét egymással, szervezhettek kartelltalálkozókat, többek között a kartell irányítására vonatkozó találkozókat, vagy működtethették a kartellt különösen a GIS-projektek odaítélésére vonatkozóan, anélkül hogy a kartell „európai titkárához" fordultak volna, nem olyan természetűek, hogy megkérdőjelezzék a Bizottság azon megfontolását, amely szerint az érintett vállalkozás a jogsértés irányítójának szerepét töltötte be a kartellen belül, tartóan vállalva a kartell „európai titkárának" megszabott összes funkciót. Sem a megtámadott határozatnak az Alstom által hivatkozott (120), (122), (149), (152), (157), (162), (180), (182), (185), (194), (197), (205) és (207) preambulumbekezdése,

sem az ügy iratai a jelen eljárásban nem engednek arra következtetni, hogy az ABB vagy a kartellben részt vett más vállalkozások, amelyek formálisan nem töltötték be az „európai titkár" szerepét, a gyakorlatban lényegében azzal azonos módon vettek részt a kartell működésében, mind a gyakoriság vagy időtartam, mind a jelentőséget vagy intenzitást illetően. Másfelől, feltételezve, hogy a kartellben részt vett más vállalkozások, különösen az ABB, szintén jelentős szerepet játszottak a kartell általános stratégiájának meghatározásával vagy az azon belüli hatalmi helyzet gyakorlásával, az legfeljebb azt igazolhatná, hogy a kartell működésében való felelősségük szintén vizsgálandó azon okból, hogy a jogsértés irányítója szerepét töltötték be, de semmi esetre sem kérdőjelezheti meg a Bizottság azon vélekedését, miszerint az érintett vállalkozás a jogsértés irányítója szerepet töltött be a kartellen belül azáltal, hogy tartósan vállalta a kartell „európai titkárának" előírt összes funkciót (lásd ebben az értelemben a 87. pontban BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 376. pontját).

294 Úgy kell tehát tekinteni, hogy a Bizottság az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdése a) pontjának és az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének megsértése, valamint értékelési hiba elkövetése nélkül megállapíthatta, hogy az érintett vállalkozás a kartell „európai titkára" funkcióinak az 1999-es év végétől 2004. január 8-ig történő tartós gyakorlásával a jogsértés irányítója szerepét töltötte be.

295 Másfelől, amennyiben a megtámadott határozat (512) és (513) preambulum-bekezdéséből egyértelműen kitűnik a Bizottság által követett érvelés, amikor az érintett vállalkozást a jogsértés irányítójának minősítette, amely érvelés az említett vállalkozás által végzett koordinátori funkciókon, valamint a kartell konkrét működésében betöltött központi szerepén alapult, a megtámadott határozatot a fenti 283. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében jogilag megkövetelt módon indokolta. Következésképpen el kell utasítani az Alstomnak a megtámadott határozat indokolásának e ponton való hiányosságára alapított kifogását mint megalapozatlant. Végül, amint azt jogosan állapítja meg a Bizottság, az Alstom saját beadványaiból kitűnik, hogy abban a helyzetben volt, hogy megérthette a Bizottság által a megtámadott

határozatban követett érvelést, amikor az érintett vállalkozást a jogsértés irányítójának minősítette.

296 Ami az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének megsértésére alapított kifogást illeti, az lényegében ismét az Alstommal és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal szemben kiszabott bírságok alapösszege 50%-kal történő emelésének méltányos jellegét vitatja.

297 Az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a fenti 235. pontban felidézett egyenlő bánásmód és hátrányos megkülönböztetés elvének betartását összhangba kell hozni a jogszerűség elvének betartásával, miszerint senki sem hivatkozhat valamely harmadik személy javára elkövetett jogellenes magatartásra előnyök szerzése végett (lásd ebben az értelemben a Bíróság 134/84. sz., Williams kontra Számvevőszék ügyben 1985. július 4-én hozott ítéletének [EBHT 1985., 2225. o.] 14. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; a Törvényszék T-308/94. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-925. o.] 259. pontját és a fenti 131. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 367. pontját).

298 Másfelől a fenti 235. pontban felidézett arányosság elve megköveteli, hogy a bírságok ne legyenek túlzottak az elérni kívánt célokhoz, vagyis a versenyjog tiszteletben tartásához képest, és hogy a versenyjog megsértése miatt kiszabott bírság összegének arányos legyen a jogsértéssel, annak egészét tekintve, különös tekintettel annak súlyára (a Törvényszék T-83/91. sz., Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1994. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 1994., II-755. o.] 240. pontja; T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz., JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2501. o.] 532. pontja, és T-30/05. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 224. pontja).

299 A jogsértés súlyát számos olyan tényező figyelembevételével kell értékelni, amelyek jellege és jelentősége a kérdéses jogsértés típusa és egyedi körülményei szerint változik (a fenti 247. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 120. pontja, és a fenti 298. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 532. pontja).

300 Egyebekben emlékeztetni kell arra, hogy a hosszú időtartamú jogsértésben részt vevő vállalkozások különböző időpontokban, felváltva tölthetik be a jogsértés irányítója szerepet, ezért nem zárható ki, hogy a jogsértés irányítója szerepét mint súlyosító körülményt mindegyikük, valamint azon társaságok tekintetében figyelembe lehet venni, amelyeknek e vállalkozások magatartása betudható (a fenti 87. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 460. pontja).

301 Annak megvizsgálása végett, hogy sérült-e az egyenlő bánásmód elve, össze kell hasonlítani egyrészt az Alstommal és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal, másrészt pedig a Siemensszel, az ABB-vel, illetve a jogsértésben részt vett japán vállalkozásokat irányító társaságokkal szemben tanúsított bánásmódot a „jogsértés irányítója" szerepére mint súlyosító körülményre tekintettel.

302 Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy figyelembe véve e súlyosító körülményt az Alstom és az Areva-csoport tekintetében 50%-kal megemelték a Siemensszel alkalmazottal megegyező alapbírságuk összegét azzal az indokkal, hogy az érintett vállalkozás – akárcsak a Siemens által irányított vállalkozás – tartósan töltötte be a kartell „európai titkára" funkcióját. Az Alstom különösen e bánásmódbeli azonosságot kifogásolja, arra hivatkozva, hogy az érintett vállalkozás helyzete eltér a Siemens által irányított vállalkozás helyzetétől, amennyiben a kartell „európai titkára" funkcióját két hónappal rövidebb időszakon keresztül látta el, mint a Siemens által irányított vállalkozás.

303 Amint már megállapítást nyert, a megtámadott határozat (147) és (178) preambulumbekezdéséből következik, hogy a Siemens által irányított vállalkozás a kartell elején, 1988. április 15-én vállalta a kartell „európai titkára" funkcióját 1999 szeptemberéig, vagyis egy körülbelül tizenegy éves és öt hónapos időszakon keresztül, és hogy a kartellből való távozása után az érintett vállalkozás vállalta mindezeket a funkciókat az 1999-es év végétől a kartell tevékenységeinek megszűnéséig, 2004. május 11-ig. Ezenkívül, mivel a gazdasági jogutódlás elmélete rájuk nem vonatkozott (lásd a fenti 111. pontot), a jelen esetben az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok az érintett vállalkozás által a kartell működésében játszott hajtóerő szerepéért csak abban az időszakban tekinthetők személyesen felelősnek, melynek során közvetlenül vagy közvetve irányították a kartell tevékenységeit. A megtámadott határozat (358) és (371) preambulumbekezdésének fényében értelmezett 1. cikke b) és f) pontjából következik, hogy az érintett vállalkozás által betöltött, a jogsértést irányító szerep:

– az Alstomnak csak az 1999-es év végétől 2004. január 8-ig, vagyis egy körülbelül négy év két hónapos időszakban tudható be;

– az Areva T & D SA-nak csak az 1999-es év végétől 2004. május 11-ig, vagyis egy körülbelül négy év hét hónapos időszakban tudható be;

– az Areva T & D AG-nek csak 2003. december 22-től 2004. május 11-ig, vagyis egy körülbelül öt hónapos időszakban tudható be;

– valamint az Arevának és az Areva T & D Holdingnak csak 2004. január 9-től 2004. május 11-ig, vagyis egy körülbelül négy hónapos időszakban tudható be.

304 Valamennyi lehetséges esetben lényeges különbség van tehát a kartell „európai titkára" funkciójának a Siemens irányítása alatt álló vállalkozás általi gyakorlásának időtartama, valamint ugyanezen funkcióknak az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok irányítása alatt álló érintett vállalkozás általi gyakorlásának időtartama között.

305 A megtámadott határozatban a Bizottság arra a tényre koncentrált, hogy mind a Siemens által irányított vállalkozás, mind az érintett vállalkozás egyedül töltötték be a kartell „európai titkárságát" állandó jelleggel és hosszú időre. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy még ha az Alstom jogosan állapítja is meg, hogy a megtámadott határozat (147) és (191) preambulumbekezdésében az érintett vállalkozás pusztán úgy van meghatározva, mint a kartell „ideiglenes európai titkára" az 1999-es év végén, illetve a 2000-es év elején, nem vitatja, hogy 2002 márciusában úgy állapodtak meg, hogy egyedül ő veszi át a szóban forgó titkárságot meghatározatlan időre, tehát állandó jelleggel és hosszú időre. Továbbá azon megállapítást, amely szerint az érintett vállalkozás látta el egyedül, állandó jelleggel és hosszan tartóan a kartell „európai titkárságát", nem kérdőjelezi meg az Alstom által hivatkozott azon tény, hogy az érintett vállalkozás a kartell „európai titkára" funkcióját csak nagyon korlátozott, egy körülbelül négyéves és két hónapos időszakban látta el, mivel e ténybeli körülmény független az Alstom akaratától és kizárólag abból következik, hogy az ABB általi értesítést követően (lásd a fenti 10. pontot) a Bizottság beavatkozott a jogsértés megszüntetése érdekében.

306 Felvetődik a kérdés, hogy a szóban forgó különböző vállalkozásoknak betudható, a kartell „európai titkára" funkciója között fennálló lényeges különbség releváns-e a jogsértés irányítójának szerepe mint súlyosító körülmény szempontjából, vagy az ilyen különbség a jelen esetben figyelmen kívül hagyható, tekintettel arra a körülményre, hogy az európai titkárságot állandó jelleggel és hosszú időn át töltötte be az említett vállalkozások.

307 A jelen eset körülményei között, vagyis hosszú időtartamú jogsértés esetében, melynek során a különböző vállalkozások különböző társaságok irányítása alatt pontosan meghatározott időszakokban egymást követően töltötték be a jogsértés irányítójának szerepét, az egyenlő bánásmód és az arányosság elve megköveteli, hogy azoknak a társaságoknak, amelyek az irányításuk alatt a „jogsértés irányítója" szerepét betöltő egy vagy több vállalkozást irányítottak, a bírságuk alapösszegét eltérően emeljék, ha azon időszak, melynek során az említett vállalkozás vagy vállalkozások az irányításuk alatt az említett szerepet betöltötték, lényegesen különböző. Emlékeztetni kell arra, hogy az irányító szerep a kartell működéséhez kapcsolódik (lásd a fenti 281. pontot), és hogy a jogsértés felbujtója szerepével ellentétben szükségszerűen bizonyos időtartamon keresztül kell tartania. Ezért figyelembe kell venni azt, hogy a kartellben részt vett egy vagy több vállalkozást irányító társaságnak betudható a vállalkozás által a kartell működésében legfeljebb a jogsértési időszak egynegyed részénél kicsit tovább betöltött hajtóerőszerep, mint az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok esetében, míg egy másik társaságnak, amely a kartellben részt vett másik vállalkozást irányított, az utóbbinak a kartell működésében az említett időszak közel háromnegyed részében betöltött hajtóerőszerep tudható be, mint a Siemens esetében. Végül is maga a Bizottság is elismerte a tárgyaláson, hogy az az időszak, amely során a vállalkozás a „jogsértés irányítója" szerepét töltötte be, a felelősség ilyen szerepből eredő fokozódásának értékelése szempontjából figyelembe veendő feltétel (lásd a fenti 39. pontot).

308 Ebből következik, hogy azáltal, hogy a megtámadott határozatban egyfelől az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok bírsága alapösszegének, másfelől pedig a Siemens bírsága alapösszegének azonos emelését írta elő, holott azon időszakok, amelyek során a szóban forgó vállalkozás vagy vállalkozások az irányításuk alatt a kartell „európai titkára" funkcióját gyakorolták, lényegesen eltért, a Bizottság megsértette az egyenlő bánásmód és az arányosság elvét.

309 Meg kell állapítani továbbá, hogy a jogsértés irányítója szerepet mint súlyosító körülményt illetően az ABB-t az Alstomtól és az Areva-csoporthoz tartozó társaságoktól eltérően kezelték, hiszen utóbbiakkal ellentétben az ABB-t nem minősítették a „jogsértés irányítójának", és következésképpen vele szemben nem írták elő a

bírság alapösszegének e súlyosító körülmény miatti emelését. Az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok bírálják ezen eltérő bánásmódot, arra hivatkozva, hogy az ABB helyzete hasonló volt az ő helyzetükhöz a jogsértés irányítója szerepét mint súlyosító körülményt illetően.

310 Ugyanakkor nem bizonyított, és nem is állították azt, hogy az ABB ellátta a kartell „európai titkára" funkcióját, vagy akár állandó jelleggel és hosszú időn át egyedül gyakorolta a szokásosan az említett titkárságra bízott funkciókat. Ezenkívül, bár általánosan elfogadott – még a Bizottság is elismeri – hogy az ABB „jelentős szerepet" játszott a kartellen belül, nem igazolt, hogy ez a szerep a kartell működését tekintve hasonló lett volna az érintett vállalkozás és a Siemens által irányított vállalkozás által a kartell „európai titkáraként" betöltött szerephez. Ennélfogva nem bizonyított, hogy az ABB az Alstommal és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal, vagy akár magához a Siemensszel összehasonlítható helyzetben volt.

311 Feltételezve akár, hogy a Bizottság jogellenesen alkalmazta a jogsértés irányítója minősítésére vonatkozó, a fenti 283. pontban felidézett feltételeket, amikor nem állapította meg az ABB-vel szemben e minősítést, az említett vállalkozás által a kartellen belül játszott jelentős szerep ellenére, a harmadik személyek javára elkövetett ilyen jogellenesség nem igazolja, hogy a Törvényszék helyt adjon az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott jelen megsemmisítési kifogásoknak a fenti 297. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően.

312 Ebből következik, hogy el kell utasítani a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének megsértésére alapított azon kifogásokat, amelyek szerint az Alstomot és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokat nem kezelték ugyanolyan módon, mint az ABB-t, holott összehasonlítható helyzetben voltak.

313 Végül meg kell állapítani, hogy az Alstomot és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokat szintén eltérően kezelték a jogsértés irányítójának szerepe mint súlyosító körülmény tekintetében azokhoz a társaságokhoz képest, amelyek a japán vállalkozásokat irányították, a megtámadott határozat 1. cikkében megállapított jogsértésben való részvételük idején. A megtámadott határozat (511) preambulumbekezdésében a Bizottság ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy „a japán titkár szerepe […] lényegében a japán kollégákkal való levelezésre és az európai titkárral az EGT-n kívüli [GIS]-projektekkel kapcsolatos levelezésre vonatkozott", és hogy e szerepet „rövid időszakokra felváltva töltötte be a Hitachi, a Toshiba és a Melco", és ebből lényegében arra következtetett, hogy az nem volt a „jogsértés irányítója" szerepéhez hasonlítható az iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének értelmében. Az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok kifogásolják ezen eltérő bánásmódot arra hivatkozva, hogy amennyiben az általuk egymást követően irányított vállalkozás a kartell „európai titkára" funkcióját egy körülbelül négyéves időszakon keresztül gyakorolta, lényegében azokkal a társaságokkal összehasonlítható helyzetben voltak, amelyek mind a „japán titkár" funkcióját megegyező időszakon keresztül gyakorló vállalkozást irányítottak.

314 A megtámadott határozatban a Bizottság a jogsértést irányító szerepre mint súlyosító körülményre vonatkozó értékelése keretében úgy vélekedett, hogy a kartell „európai titkára" funkciójának gyakorlása és a kartell „japán titkára" funkciójának gyakorlása nem volt összehasonlítható. A Bizottság figyelembe vette, hogy „a japán titkár szerepe […] lényegében a japán kollégákkal való levelezésre és az európai titkárral az EGT-n kívüli [GIS]-projektekkel kapcsolatos levelezésre vonatkozott". Ezzel kapcsolatban a megtámadott határozat (127), (128) és (246) preambulumbekezdésében kifejtette, hogy a japán vállalkozásoknak a megtámadott határozat 1. cikkében megállapított jogsértésben való részvétele elsősorban a „közös egyezség" fennállásával függött össze (lásd a fenti 29. pontot), amelynek értelmében a japán vállalkozások távol maradtak az EGT-beli GIS-projektekre vonatkozó ajánlattételi eljárásoktól. Az említett „közös egyezségből" kitűnik ugyanis, hogy az „európai titkársággal" ellentétben a „japán titkárságnak" nem volt hajtóerőszerepe a kartell működésében az EGT-n belül, és hogy azoknak a társaságoknak, amelyek az említett titkársággal megbízott japán vállalkozásokat irányították, nincs különösebb felelőssége e tekintetben. Az Alstom

és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által megfogalmazott kifogásokat – amelyek szerint e társaságokat a japán társaságoktól eltérően kezelték, amennyiben a Bizottság nem alkalmazta az említett japán társaságokra a bírság összegének az e japán társaságok által irányított vállalkozások által a jogsértésben betöltött irányító szerep mint súlyosító körülmény miatti emelését – el kell utasítani, mivel a helyzetük nem volt összehasonlítható a szóban forgó japán társaságok helyzetével.

315 Feltételezve akár, hogy a Bizottság jogellenesen alkalmazta a jogsértés irányítója minősítésére vonatkozó, a fenti 283. pontban felidézett feltételeket, amikor nem állapította meg e minősítést a japán társaságokkal szemben, amelyek a kartell „európai titkára" funkcióját egymást követően, két éven keresztül gyakorolták, a harmadik személyek javára elkövetett ilyen jogellenesség nem igazolja, hogy a Törvényszék helyt adjon a fenti 314. pontban említett kifogásoknak a fenti 297. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően.

316 Ebből következik, hogy el kell utasítani az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének megsértésére alapított azon kifogásokat, amelyek szerint az Alstomot és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokat eltérően kezelték, holott összehasonlítható helyzetben voltak.

317 Az előző megfontolások összességéből következik, hogy a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontja sérti az arányosság, valamint az egyenlő bánásmód, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét, amennyiben az Alstommal és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal szemben a jogsértésben betöltött irányító szerep mint súlyosító körülmény alapján bírságuk alapösszegének 50%-os emelését írta elő, a Siemensszel szembeni emeléssel megegyezően. Következésképpen a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontját meg kell semmisíteni.

318 A Törvényszéknek ezért az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok megváltoztatás iránti kérelmének megfelelően gyakorolnia kell az EK 229. cikkből, a 17. rendelet 17. cikkéből és az 1/2003 rendelet 31. cikkéből eredő korlátlan felülvizsgálati jogkörét, és ennek keretében magának kell értékelnie az adott ügy valamennyi releváns körülményét az érintett vállalkozás által a jogsértésben betöltött irányító szerep mint súlyosító körülmény alapján az érintett társaságokkal szemben kiszabandó bírság alapösszege megemelésének megállapítása érdekében (lásd ebben az értelemben a Bíróság 322/81. sz., Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3461. o.] 111. pontját és a fenti 88. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 149. és 151. pontját; a Törvényszék fenti 88. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 303., 394. és 455. pontját). E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 17. rendelet 17. cikke és az 1/2003 rendelet 31. cikke által rájuk ruházott korlátlan felülvizsgálati jogkör a szankció jogszerűségének egyszerű felülvizsgálatán túl feljogosítja az uniós bíróságokat arra, hogy a Bizottság értékelését a sajátjukkal helyettesítsék, és következésképpen a kiszabott bírságot vagy kényszerítő bírságot megsemmisítsék, mérsékeljék, illetve növeljék, amennyiben ezek összegének kérdése az értékelésükre van bízva (a fenti 226. és 227. pont; a fenti 126. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. és 62. pontja, és a Törvényszék T-101/05. és T-111/05. sz., BASF és UBS kontra Bizottság egyesített ügyekben 2007. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-4949. o.] 213. pontja.

319 Meg kell győződni arról, hogy a bírságnak az érintett vállalkozás által a jogsértésben betöltött irányító szerephez kötött emelése olyan összegben legyen rögzítve, amely biztosítja annak elrettentő jellegét (lásd ebben az értelemben és analógia útján a fenti 87. pontban hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 173. pontját és a fenti 235. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 141. pontját), vagyis olyan összegben, amely elrettenti a vállalkozásokat attól, hogy lényeges feladatokat vállaljanak a kartell megfelelő működésében.

320 A jelen esetben tekintetbe kell venni azt, hogy az Alstom és az Areva-csoporthoz tartozó társaságok irányítása alatt az érintett vállalkozás egyedül töltötte be állandó jelleggel és hosszú időre a kartell „európai titkárságát” Tovább tekintetbe kell venni azt, hogy míg közvetlenül vagy közvetve az Alstom és az Areva T & D SA (korábbi nevén Alstom T & D SA) irányította, az érintett vállalkozás olyan időpontban vette át az említett „európai titkárságot”, amikor a kartell európai szempontból különösen destabilizált volt a Siemens által irányított vállalkozás kilépése miatt, amely 1988 óta a

kartell „európai titkára” és a piac legfontosabb szereplője volt Európában és azon kívül egyaránt, amint az kitűnik a megtámadott határozat (178) preambulumbekezdéséből. Ezenkívül meg kell állapítani, hogy az Alstom maga ismerte el a beadványaiban, hogy „[ő] volt 2000 és 2004 között az egyetlen vállalkozás, amely magára vállalhatta [a] [kartell »európai titkára«] szerepét az európai szinten kockán forgó érdekek miatt”.

321 E körülmények összességéből következik, hogy az érintett vállalkozás meghatározó szerepet játszott a kartell folytatásában és működésében az 1999-es év vége és 2004. január 8. között.

322 Másfelől figyelembe kell venni, hogy amint kitűnik a fenti 303. pontból, azon időszak, amely során a Siemens által irányított vállalkozás a Siemens irányítása alatt ellátta a kartell „európai titkára” funkcióját, lényegesen hosszabb volt, mint azok az időszakok, amely során az érintett vállalkozás az Alstom és az Areva T & D SA irányítása alatt betöltötte a kartell „európai titkára” funkcióját, és sokkal hosszabb, mint azok az időszakok, amelyek során az érintett vállalkozás az Areva T & D AG, az Areva, illetve az Areva T & D Holding irányítása alatt betöltötte a kartell „európai titkára” funkcióját.

323 E körülmények összességére tekintettel az érintett vállalkozás által a jogsértésben játszott, az Alstomnak és az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak betudható irányító szerep helyes értékelése alapján az alábbiakat kell előírni:

– az Alstommal szemben a kiszabott bírság összegének 35%-kal történő emelését, ezáltal az e részvénytársaság által megfizetendő bírság összegét 58 522 500 euróban kell megállapítani, amelyből 48 195 000 euró az Areva T & D SA-val egyetemlegesen fizetendő meg;

– az Areva T & D SA-val szemben a kiszabott bírság összegének 35%-kal történő emelését, ezáltal e társaság által az Alstommal egyetemlegesen megfizetendő bírság összegét 48 195 000 euróban kell megállapítani, amelyből 20 400 000 euró az Areva T & D AG-val, az Arevával és az Areva T & D Holdinggal egyetemlegesen fizetendő meg;

– az Areva T & D AG-val, az Arevával és az Areva T & D Holdinggal szemben a kiszabott bírság összegének 20%-kal történő emelését, ezáltal e társaságok által az Areva T & D SA-val egyetemlegesen megfizetendő bírság összegét 20 400 000 euróban kell megállapítani.

Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott, nyilvánvaló értékelési hibára, az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke, valamint az engedékenységi közlemény megsértésére alapított hetedik jogalapról, amennyiben a Bizottság megtagadta, hogy a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésük alapján csökkentse a bírságuk összegét

– A felek érvei

324 Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok a két részre osztott hetedik jogalapjukkal azt kifogásolják, hogy a Bizottság megtagadta, hogy az engedékenységi közleménynek megfelelően csökkentse a bírságuk összegét, azzal az indokkal, hogy az általuk szolgáltatott információk nem képviseltek jelentős hozzáadott értéket. Az első rész az együttműködésük terjedelmével kapcsolatos nyilvánvaló értékelési hibán alapszik. Állításuk szerint a Bizottság tévesen vélte úgy, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak az engedékenységi közlemény alapján tett nyilatkozatukban és a kifogásközlésre adott válaszukban, szereplő kijelentései ellentmondásosak és

kétértelműek voltak, és hogy ezért nem hitelesek. A második rész az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke, valamint az engedékenységi közlemény megsértésén alapszik, amennyiben a Bizottság megtagadta, hogy csökkentse a bírságuk összegét. Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok azt állítják, hogy a közigazgatási eljárás során annak megerősítésével, hogy a Siemens által irányított vállalkozás részt vett az 1999 szeptemberi találkozón, a már a Bizottság rendelkezésére álló többi bizonyítékhoz képest jelentős hozzáadott értéket képviselő bizonyítékkal szolgáltak a Bizottság számára. A tanúvallomásuk ugyanis döntő szerepet játszott, mivel lehetővé tette a Bizottság számára, hogy kizárja a Siemens által irányított vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 1999. április 24. közötti időszakban való részvételének elévülését, valamint a jogsértésben való részvétel időtartamának 1999. szeptember 1-jéig történő meghosszabbítását.

325 A Bizottság cáfolja az Areva-csoporthoz tartozó társaságok érveit, és a jogalap elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

326 Az ítélkezési gyakorlat szerint a versenyjogi jogsértés elkövetésében részt vevő vállalkozások együttműködése esetén való bírságcsökkentés alapját az a megfontolás adja, hogy ez az együttműködés megkönnyíti a Bizottság feladatát, amely a jogsértés létezésének megállapítására és adott esetben megszüntetésére irányul (a fenti 131. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 399. pontja; a Törvényszék fenti 235. pontban hivatkozott BPB de Eendracht kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 325. pontja és T-338/94. sz., Finnboard kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1617. o.] 363. pontja.

327 Az engedékenységi közlemény 20–23. pontja az alábbiakat mondja ki:

„20. Azok a vállalkozások, amelyek nem felelnek meg [A. »Mentesség a bírságok alól« szakasz] feltételeinek, jogosultak lehetnek annak a bírságnak a csökkentésére, amelyet egyébként kiszabtak volna.

21. Annak érdekében, hogy a csökkentésre jogosultságot szerezzen, a vállalkozásnak a Bizottság rendelkezésére kell bocsátania a feltehető jogsértésre vonatkozó olyan bizonyítékait, amelyek jelentős hozzáadott értéket képviselnek a Bizottságnak már rendelkezésére álló bizonyítékok értékéhez képest, és véget kell vetnie a feltehető jogsértésben való részvételének nem később, mint a bizonyíték benyújtása időpontjában.

22. A »hozzáadott érték« fogalma arra vonatkozik, hogy a benyújtott bizonyíték jellege és/vagy részletessége folytán mennyiben segíti a Bizottságot a kérdéses tényállás bizonyításában. Ennek mérlegelésében a Bizottság általában azokat az írásos bizonyítékokat, amelyek abból az időszakból származnak, mint a bizonyítandó tényállás, értékesebbnek tekinti, mint a később keletkezett bizonyítékokat. Ehhez hasonlóan a kérdéses tényállással kapcsolatos közvetlen bizonyítékokat általában nagyobb értékűnek tekinti, mint a közvetett vonatkozásúakat.

23. A Bizottság a közigazgatási eljárás végén elfogadott végső határozatban eldönti a következőket:

a) a vállalkozás által szolgáltatott bizonyíték jelentős hozzáadott értéket képviselt-e az egyidejűleg a Bizottság rendelkezésére álló bizonyítékokhoz képest;

b) vállalkozásnak nyújtott csökkentés mértéke […] mekkora […].

Annak érdekében, hogy […] meg tudja határozni a csökkentés mértékét, a Bizottság figyelembe veszi a 21. pont feltételeinek megfelelő bizonyíték benyújtásának időpontját és az általa képviselt hozzáadott érték mértékét. Figyelembe veheti még, hogy a benyújtás időpontját követően a vállalkozás milyen mértékben és mennyire folyamatosan működött együtt vele.

Továbbá, ha egy vállalkozás a Bizottság előtt korábban ismeretlen tényekre vonatkozóan szolgáltat bizonyítékot, amely közvetlenül összefügg a feltételezett kartell jelentőségével vagy fennállása időtartamával, a Bizottság ezeket a tényezőket nem veszi figyelembe a bizonyítékot szolgáltató vállalkozásra kiszabott bírság megállapításakor."

328 Amint azt az engedékenységi közlemény 29. pontja megemlíti, ez olyan jogos elvárásokat teremtett, amelyekre azok a vállalkozások hivatkoznak, amelyek valamely kartell létezéséről kívánják tájékoztatni a Bizottságot, vagy együtt kívánnak vele működni. Tekintetbe véve a jogos bizalmat, amely e közlemény alapján a vállalkozásokban kialakulhatott, a Bizottság köteles a közleménynek eleget tenni, amikor a szóban forgó vállalkozással szemben kirótt bírság összegének meghatározása során értékeli annak együttműködését (lásd analógia útján a Törvényszék T-26/02. sz., Daiichi Pharmaceutical kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-713. o.] 147. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

329 Mindazonáltal az engedékenységi közleményben meghatározott keretek között a Bizottság széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik annak megítélésében, hogy az érintett vállalkozás által előterjesztett bizonyítékok az engedékenységi közlemény 22. pontja értelmében hozzáadott értéket képviseltek-e, vagy sem, és e közlemény alapján a vállalkozás esetében helye van e a bírság csökkentésének (lásd analógia útján a fenti 131. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített

ügyekben hozott ítélet 393. és 394. pontját). Ez az értékelés csak korlátozott bírósági felülvizsgálati jog tárgyát képezheti.

330 A megtámadott határozat (530)–(532) preambulumbekezdésében a Bizottság a következőket állapította meg az Areva együttműködését illetően:

„(530) Az [Areva] volt a második vállalkozás, amely kapcsolatba lépett a Bizottsággal az [engedékenységi] közlemény alapján. 2004. május 14-én jelentette be együttműködési szándékát. 2004. május 18-án és 25-én nyilatkozatot tett, amelyben elismerte a kartell létezését, és a versenykorlátozó tevékenységek átfogó leírásával szolgált.

(531) Bár az [Areva] nyilatkozatában szereplő átfogó leírás összességében megfelelt az ABB által szolgáltatott bizonyítékoknak, kevés olyan információt tartalmazott, amelyet »hozzáadott értékkel« bírónak lehet tekinteni. Az egyetlen információ, amely hozzáadott értéket képviselt, az azon nyilatkozat volt, amely szerint 2002. március 26. volt az az időpont, amikor a Siemens újra részt vett a kartell találkozóin. Ugyanakkor ez az információ a Siemens három hónapos részvétele időtartamának meghosszabbítására vonatkozott, nem növelte jelentősen a Bizottság képességét e tények bizonyítását illetően, és ezért nem tekinthető úgy, hogy jelentős hozzáadott értéket képvisel. ezenkívül az [Areva] bizonyos nyilatkozatait – hiteltelenségük miatt – elutasították a jelen határozatban (lásd például a megtámadott határozat (290) és (291) preambulumbekezdését), ami nem könnyítette meg a Bizottság következtetéseit a jelen ügyben.

(532) Következésképpen az [Areva] által szolgáltatott információk nem képviselnek olyan jelentős hozzáadott értéket, amely lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy csökkentse a bírságot az [engedékenységi] közlemény alapján.”

331 Először is meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság vétett-e nyilvánvaló értékelési hibát, amikor úgy vélte, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak a megtámadott határozat (531) preambulumbekezdésében említett nyilatkozatai ellentmondásosak és kétértelműek voltak, és hogy ezért nem voltak hitelesek.

332 A megtámadott határozat (290) és (291) preambulumbekezdésében a Bizottság a következőket állapította meg:

„(290) A Bizottság nem hivatkozhat az [Areva], a Melco, a Hitachi/JAEPS és a Toshiba nyilatkozataira azon kijelentéseikkel kapcsolatban, amelyek szerint a kartell először vagy 1997-ben ([Areva]), vagy 1999 szeptemberében (Melco […] és Toshiba […]) vagy 1999-ben a Siemens kilépése után (Hitachi/JAEPS […]), vagy 2000 szeptembere körül (Fuji […]) ért véget. E kérdést illetően nem hitelesek a nyilatkozataik, hiszen ellentmondanak egymásnak […], és ellentmondanak az ügyiratban szereplő bizonyítékoknak. A Melco, a Toshiba, a Fuji, az ABB, az Alstom, a Reyrolle/VA Tech és a Magrini/Schneider (később VAS és így VA Tech) továbbra is részt vettek többoldalú találkozókon 2000-ben, illetve 2001-ben [lásd a megtámadott határozat (191)–(198) preambulumbekezdését]. Továbbá kétértelműek és nem bizonyító erejűek.

(291) Az [Areva] ellentmondásos és kétértelmű nyilatkozatokat tett. Az [engedékenységi közlemény alapján tett nyilatkozatában] kijelentette, hogy vélekedése szerint az első kartell 1997-ben ért véget, holott a kifogásközlésre adott válaszában […] ellenkezőleg azt állította, hogy az 1999. szeptember és 2002. március közötti időszak átmeneti időszakot jelentett, amely során a találkozók kevésbé gyakoriak voltak, és bár megőrizték versenykorlátozó jellegüket, nem volt jelentős versenykorlátozó hatásuk."

333 Ami az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak az engedékenységi közlemény alapján tett, 2004. május 18-i és 25-i, a jelen eljárásban az ügyirathoz csatolt nyilatkozatát illeti, a felek között nem vitás, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (291) preambulumbekezdésében a következő nyilatkozatra hivatkozott:

„Az első kartell az 1980-as évek vége és 1997. között létezett, amikor is félbeszakadt. 1997[-től] a résztvevők továbbra is találkoztak, de nem állapodtak meg sem a piacok felosztásáról, sem az árakról, és ennek a kartellnek a találkozói 1999 szeptemberében abbamaradtak, mivel a Siemens végleg kivonult a kartellből."

334 Ami az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak a 2006. május 30-i kifogásközlésre adott válaszát illeti, a megtámadott határozat (291) preambulumbekezdésére vonatkozó 353. sz. lábjegyzetből kitűnik, hogy a Bizottság a következő nyilatkozatra hivatkozott:

„Bár igaz, hogy a kartellnek a Siemensen és a Hitachin kívüli tagjai továbbra is találkoztak, ezek a találkozók fele annyira voltak gyakoriak, mint az előző időszakban, és nem már volt érzékelhető versenykorlátozó hatásuk [...] Az alkalmazott módszereket illetően az 1999 szeptembere és 2002 márciusa közötti időszak átmeneti és »bizonytalankodó« időszak volt a kartellben a GQ-megállapodás rendszerének összeomlása és egy új, 2002 után alkalmazott rendszer bevezetése között [...] Bár bizonyos tekintetben megőrizték versenyellenes jellegüket, e találkozóknak a felosztott [GIS]-projektek csekély száma (ami feleslegessé tette a [GQ-megállapodás] mechanizmusainak alkalmazását), és [a GQ-megállapodásétól] eltérő kartell megszervezésére vonatkozó megbeszélések elméleti jellege miatt jelentősen csökkent a versenykorlátozó hatása az 1999 szeptembere és 2002 márciusa közötti időszakban [...]"

335 E nyilatkozatok tartalmára tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság nem követett el nyilvánvaló értékelési hibát azzal, hogy megállapította ellentmondásos és kétértelmű jellegüket. Ugyanis, míg az engedékenységi közlemény alapján tett nyilatkozatukban az Areva-csoporthoz tartozó társaságok úgy tűnt, hogy különálló jogsértések sorára hivatkoznak, mivel az első kartell 1997-ben vagy mindenesetre 1999 szeptemberében szűnt meg, úgy tűnt, a kifogásközlésre adott válaszukban elismerték egy egységes és folyamatos jogsértés fennállását a 1999 szeptembere és 2002 márciusa közötti időszakban, mivel a kartell működésében átmeneti és „bizonytalankodó" időszakként mutatták be. Ezenkívül figyelembe kell venni azt, hogy amint a Bizottság a megtámadott határozat (290) preambulumbekezdésében megállapította, az Areva-csoporthoz tartozó társaságok nyilatkozatainak, amelyek szerint a kartell vagy az első kartell először 1997-ben ért véget, ellentmondtak a kartell más tagjainak nyilatkozatai, valamint az ügyiratban szereplő egyes bizonyítékok. Ebből a szempontból nem lehet úgy tekinteni, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által szolgáltatott bizonyítékok megkönnyítették a Bizottságnak a jogsértés fennállásának megállapítására irányuló feladatát, következésképpen eleget tesznek az engedékenységi közlemény 21. pontjában megállapított feltételnek.

336 Ezért és anélkül, hogy meg kellene vizsgálni a szóban forgó bizonyítékok hiteltelenségének igazolására alkalmas okokat, meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat nem tartalmaz nyilvánvaló értékelési hibát, amennyiben megtagadja az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal szemben kiszabott bírság összege csökkentésének az engedékenységi közlemény alapján történő engedélyezését.

337 Másodszor meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság megsértette-e az EK 81. cikket és az EGT-Megállapodás 53. cikkét, valamint az engedékenységi közlemény 21. pontját azáltal, hogy nem vette figyelembe, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságok nyilatkozata az engedékenységi közleménynek megfelelően jelentős hozzáadott értékkel bíró elemet tartalmazott, mivel megerősítette, hogy a Siemens által irányított vállalkozás a kartellből csak 1999 szeptemberében vonult ki.

338 A Bizottság a megtámadott határozat, (186) preambulumbekezdésében az alábbiakat állapította meg:

„A Siemens azt állítja, hogy az 1999. április 24-i sydney-i csúcstalálkozó után nem vett részt a kartell találkozóin. Az ABB arra utalt, hogy a Siemens 1999 végétől kezdve nem vett részt a kartell találkozóin […] A Bizottság megállapította, hogy a Siemens távozására 1999 szeptembere előtt nem kerülhetett sor. A VA Tech helyiségeiben talált, a fenti [94. sz.] lábjegyzet[ben] teljes egészében hivatkozott dokumentum megerősíti, hogy a Siemens távolmaradása a találkozókról 1999 szeptemberétől kezdődött. A következőket állapítja meg: »Stop 3 = = > 09/99« (a »3« a Siemenst jelöli), és ezt követően felsorolja a piaci részesedéseket 1988-tól 1998-ig. [Ezt] megerősítette az [Areva], a Melco […], a Fuji […] és a Hitachi/JAEPS […]"

339 A megtámadott határozatnak az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által nem vitatott 94. sz. lábjegyzetéből kitűnik továbbá, hogy „[a] [3-as] szám volt a Siemens kódja a 2003. június 10-i dokumentum elkészítésekor".

340 A megtámadott határozat (142) preambulumbekezdésében a Bizottság ezzel kapcsolatban az alábbiakat jelentette ki:

„Legalább 2002 júliusától kezdve (lásd a II. táblázatot) a kartell tagjai különböző kódokat használtak, amint az ABB elmagyarázta […], amelyekkel kapcsolatos nyilatkozatokat megerősítették a tényállás idejéből származó bizonyítékok […] és a vizsgálatok eredményeként más felek ([Areva], VA Tech […], Hitachi/JAEPS […] és Siemens […] nyilatkozatai"

341 A megtámadott határozat (142) preambulumbekezdésébe illesztett II. táblázat összefoglalta a „2002 júliusától kezdve használt kódokat". A táblázatból kitűnik, hogy az

összes európai fél száma a „0” volt, az ABB kódja az „1”-es szám, az Alstom kódja a „2”-es szám, a Siemens kódja a „3”-as szám, a VA Tech kódja a „4”-es szám, az összes japán fél száma az „5”-ös szám, a JAEPS kódja a „6”-os szám és a TM T & D kódja a „7”-es szám volt.

342 A megtámadott határozat 128. sz. lábjegyzetében az alábbiak szerepelnek:

„[A]zt a tény, [hogy a különböző kódokat legalább 2002 júliusától kezdve használták] megerősíti Z. (VA Tech) 2002 augusztusa körüli egyik dokumentuma, amely bizonyossá teszi, hogy a kartell tagjainak szándékában az állt, hogy egy »támponton« keresztül kommunikáljanak. El akarták kerülni a találkozókat és a papíron való kommunikációt, és az 1, 2, 3, 4, 6, 7 kódokat kívánták használni az ABB, az [Alstom], a Siemens, a VA Tech, a Hitachi/JAEPS és a TM T & D jelölésére, és az általuk alkalmazni kívánt hozzávetőleges árszint megjelölésére.”

343 Az előző körülményekből az is kitűnik, hogy még az Areva-csoporthoz tartozó társaságok nyilatkozatai előtt a Bizottságnak rendelkezésére állt az ABB-nek az engedékenységi közlemény alapján tett nyilatkozata, amely szerint a Siemens 1999 végétől kezdve már nem vett részt a kartell találkozóin, és 2002 júliusától a „3”-as számmal jelölték. A Bizottságnak rendelkezésére álltak a jogsértés idejéből származó olyan írásbeli bizonyítékok is, amelyekből kitűnik, vagy amelyekből kikövetkeztethető, hogy a Siemens kódja a „3”-as szám volt 2002 nyarán, és hogy 1999 szeptemberében hagyott fel a kartellben való részvétellel. E dokumentumok – melyekre a Bizottság a megtámadott határozatban hivatkozik – bizonyító erejét nem vitatták az Areva-csoporthoz tartozó társaságok, és következésképpen az nem kérdőjelezhető meg a T-117/07. sz. ügyben. Ebből a szempontból a T-117/07. sz. ügy keretében nem lehet úgy vélekedni, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságoknak az engedékenységi közlemény alapján tett nyilatkozata meghatározó volt ahhoz, hogy a Bizottság megállapíthassa, hogy a Siemens 1999. szeptemberéig részt vett a jogsértésben. A T-117/07. sz. ügyben az sem állapítható meg, hogy az Areva-csoporthoz tartozó társaságok nyilatkozata megkönnyítette a Bizottság feladatát, és hogy ebből a szempontból eleget tett az engedékenységi közlemény 21. pontjában megállapított feltételnek, ami lehetővé tenné

az Areva T & D SA-nak, az Areva T & D AG-nek, az Arevanak és az Areva T & D Holdingnak, hogy a bírságuk összegének csökkentésében részesüljenek.

344 Következésképpen a megtámadott határozatban a Bizottság nem sértette meg sem az EK 81. cikket, sem az EGT-Megállapodás 53. cikkét, sem pedig az engedékenységi közlemény 21. pontját, amennyiben megtagadta az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal szemben kiszabott bírság összege csökkentésének az engedékenységi közlemény alapján tett nyilatkozatuk alapján történő engedélyezését.

Az Alstom által felhozott, elsődlegesen az iránymutatás megsértésére, másodlagosan pedig az arányosság elvének megsértésére alapított nyolcadik jogalapról

– A felek érvei

345 Nyolcadik jogalapjával az Alstom elsődlegesen arra hivatkozik, hogy a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontja jogi hibát tartalmaz, amennyiben az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 1-je közötti időszakban való részvétele miatt kiszabott bírság összegének meghatározása érdekében az érintett vállalkozás által az EGT egész területén megvalósított forgalomra hivatkozik, miközben az EGT-Megállapodás csupán 1994. január 1-jén lépett hatályba. Másodlagosan az Alstom azt állítja, hogy az arányosság elvébe ütközik az, hogy a bírság összegét

mesterségesen emeljék az olyan térségben megvalósított forgalom alapján, amely nem létezett a tényállás idején, vagyis 1988. április 15. és 2004. január 1-je között.

346 A Bizottság cáfolja az Alstom érveit, és a jelen jogalap mint nyilvánvalóan elfogadhatatlan elutasítását kéri.

– A Törvényszék álláspontja

347 A jelen jogalap lényegében azt a kérdést veti fel, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Alstommal szemben kiszabott bírság összegét az érintett vállalkozás által az EGT-n belül megvalósított forgalom alapján határozta-e meg, és ha igen, ezáltal tévesen alkalmazta-e a jogot.

348 Amint az már megállapításra került a fenti 298. pontban, az arányosság elve megköveteli, hogy a vállalkozásokkal szemben a versenyjog megsértése miatt kiszabott bírság összege arányos legyen a megállapított jogsértéssel, annak egészét tekintve.

349 A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése az az alkalmazandó jogalap, amely alapján a Bizottság bírságot szabhat ki a vállalkozásokra, illetve a vállalkozások társulásaira az EK 81. cikk (lásd analógia útján a fenti 126. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítélet 24. pontját), valamint adott esetben az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértéséért. E rendelkezések előírják, hogy a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozásokkal szemben kiszabott bírság nem haladhatja meg a megelőző éves

üzleti forgalmuk 10%-át. E felső határ célja, hogy a Bizottság által kiszabott bírságok ne legyenek aránytalanok az érintett vállalkozás nagyságához képest (a Bíróság C-76/06. P. sz., Britannia Alloys & Chemicals kontra Bizottság ügyben 2007. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-4405. o.] 24. pontja). Másfelől a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdéséből és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdéséből kitűnik, hogy a bírság összegének megállapításakor a jogsértés időtartamát és súlyát is figyelembe kell venni.

350 Amíg a Bizottság a bírság alapösszegét a jogsértésre tekintettel állapítja meg, a jogsértés súlyát számos más tényező alapján határozza meg, amelyek tekintetében széles körű mérlegelési mozgástérrel rendelkezik (a fenti 126. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítélet 25. pontja). A jogsértés súlyának mérlegelésekor figyelembe veendő tényezők között az esettől függően szerepelhet a jogsértés tárgyát képező áru értéke és mennyisége, valamint a vállalkozás mérete és gazdasági ereje, és következésképpen azon befolyást, amelyet a piacra gyakorolhat. Ebből következik, hogy a Bizottság, a bírság összegének meghatározása céljából figyelembe veheti nem csupán a vállalkozás világméretű forgalmát, amely információval szolgál – ha mégoly hozzávetőleges és tökéletlen módon is – annak méretéről és a gazdasági erejéről, hanem e forgalomnak a jogsértés tárgyát képező termék értékesítéséből származó részét is, ami tehát az utóbbi mértékéről nyújt tájékoztatást (a fenti 247. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 120. és 121. pontja; lásd a Törvényszék T-28/99. sz., Sigma Tecnologie kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1845. o.] 86. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

351 Az ítélkezési gyakorlatból következik továbbá, hogy a vállalkozás jogsértés időpontja szerinti méretének és gazdasági erejének értékelése végett szükségszerűen az e vállalkozás által az említett jogsértés idején elért üzleti forgalomra kell hivatkozni (a Bíróság C-291/98. P. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9991. o.] 86. pontja). Önmagában az a tény, hogy a Bizottság főszabály szerint a jogsértési időszak utolsó teljes évére hivatkozik az ebben az

időszakban fennálló gazdasági helyzet értékelése érdekében, nem sérti az arányosság elvét (lásd ebben az értelemben a fenti 215. pontban hivatkozott Aristrain kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 128. és 129. pontját).

352 Az iránymutatás, bár nem képezi a Bizottság által az érintett területen hozott határozatok jogalapját, garantálja a vállalkozások jogbiztonságát, azáltal hogy meghatározza azt a módszertant, amelyet a Bizottság magára vállalt a kiszabott bírságok összegének megállapítása végett (lásd a fenti 126. pontban hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítélet 23. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

353 Az iránymutatás alapján a jogsértés súlyosságát több tényező alapján állapítják meg, amelyek közül a Bizottságnak egyeseket kötelezően figyelembe kell vennie.

354 E tekintetben az iránymutatás előírja, hogy a jogsértés jellegén, a piacra gyakorolt tényleges hatásán, valamint földrajzi méretén kívül figyelembe kell venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel bír (1. A. pont, negyedik bekezdés).

355 Egyébként az a tény is figyelembe vehető, hogy a nagy vállalkozások jobb helyzetben vannak magatartásuk jogsértő jellegének és az ebből származó következmények felismerése szempontjából (1. A. pont, ötödik bekezdés).

356 Amennyiben a jogsértésben több vállalkozás is érintett (mint például a kartellek), az általános alapösszeg súlyozható egy olyan külön alapösszeg meghatározása érdekében, amely figyelembe veszi az egyes vállalkozások jogsértő magatartásának súlyát, és ebből következően a versenyre gyakorolt tényleges hatását, különösen, ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn (1. A. pont, hatodik bekezdés).

357 Meg kell jegyezni, hogy az iránymutatás nem írja elő, hogy a bírság összegét a vállalkozások teljes forgalma vagy az érintett piacon elért forgalma alapján kell meghatározni. Azonban nem is zárja ki, hogy ilyen forgalmakat figyelembe vegyenek a bírság összegének meghatározásakor, az uniós jog elveinek tiszteletben tartása érdekében, és ha azt a körülmények megkövetelik. A forgalom különösen a fenti 354–356. pontban felsorolt különböző tényezők figyelembevétele során jöhet számításba (a fenti 131. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 283. és 284. pontja, valamint a fenti 283. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 187. pontja).

358 A jelen esetben a Bizottság miután a megtámadott határozat (474)–(479) preambulumbekezdésében meghatározta a jogsértés súlyát azáltal, hogy „nagyon súlyosnak” minősítette a jogsértést, olyan tényezőket vett figyelembe, amelyek alkalmasak az egyes vállalkozásokkal szembeni bánásmód közötti különbségtételre az iránymutatás 1. A. pontjában meghatározott módszertannak megfelelően.

359 E tekintetben a megtámadott határozat (480)–(491) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság figyelembe vette azt, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, kárt okozzanak, valamint az egyes vállalkozások jogsértő magatartásának súlyát, és ebből következően a versenyre gyakorolt tényleges hatását, annak érdekében, hogy a kiszabott bírságoknak kellően elrettentő erőt biztosítson.

360 A megtámadott határozat (481) és (482) preambulumbekezdésében a Bizottság úgy vélte, hogy a kartell egész világra kiterjedő jellegére tekintettel a GIS-projektekkel kapcsolatos világméretű forgalomnak az egyes vállalkozásokra a megállapított jogsértésben való részvételük utolsó teljes évében eső részét kell minden egyes vállalkozás relatív nagyságának összehasonlításához alapul venni. A Bizottság szerint ezen összehasonlítási alap hűen tükrözi az egyes vállalkozások arra vonatkozó lehetőségeit, hogy más piaci szereplőknek súlyos kárt okozzanak az EGT területén, és tájékoztatást ad a vállalkozásnak a kartell egésze hatékonyságához való hozzájárulásáról, vagy éppen fordítva, a kartell instabilitásáról abban az esetben, ha abban nem vett volna részt.

361 Az Alstommal szemben kiszabott bírság alapösszegének kiszámítása érdekében a Bizottság tehát az érintett vállalkozás által a jogsértés utolsó teljes évében a GIS-projektekkel kapcsolatban elért világméretű forgalomra hivatkozott, és nem a GIS-projektekkel kapcsolatban a jogsértés teljes időtartama során az EGT területén elért forgalomra, ahogyan azt az Alstom állítja. Ebből következik, hogy az Alstom által hivatkozott jogalap ténybelileg nem megalapozott.

362 Mindenesetre az előzőekből következik, hogy a megtámadott határozatban a Bizottság nem tért el az iránymutatásban ismertetett számítási módszertől, nem lépte túl a szankciókra vonatkozóan a 17. rendelet 15. cikke és az 1/2003 rendelet 23. cikke által meghatározott jogi keretet, és nem sértette meg az arányosság elvét, azáltal, hogy úgy döntött, hogy főszabály szerint, az egyes vállalkozások által a GIS-projektekkel kapcsolatban, a jogsértés utolsó teljes évében elért világméretű forgalomra hivatkozik a vállalkozás jogsértés időpontjában fennálló relatív méretének és gazdasági erejének értékelése érdekében.

363 Ebből következik, hogy az elsődlegesen az iránymutatás megsértésére, másodlagosan pedig az arányosság elvének megsértésére alapított jogalapot el kell utasítani.

A költségekről

364 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 3. §-a alapján részleges pernyertesség esetén a Törvényszék elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy határozhat úgy, hogy mindegyik fél maga viselje saját költségeit.

365 Mivel a T-117/07. sz. ügyben a kereset részleges pernyertességet eredményezett, az adott ügy körülményeinek helyes mérlegelése alapján a Törvényszék elrendeli, hogy a Bizottság viselje az Areva, az Areva T & D Holding, az Areva T & D SA és az Areva T & D AG költségeinek egytizedét, valamint hogy viselje a saját költségei egytizedét. Az Areva, az Areva T & D Holding, az Areva T & D SA és az Areva T & D AG viselik saját költségeik kilenctizedét és a Bizottság költségeinek kilenctizedét.

366 Mivel a T-121/07. sz. ügyben a kereset részleges pernyertességet eredményezett, az adott ügy körülményeinek helyes mérlegelése alapján a Törvényszék elrendeli, hogy a Bizottság viselje az Alstom költségeinek egytizedét, valamint hogy viselje a saját költségei egytizedét. Az Alstom viseli a saját költségei kilenctizedét és a Bizottság költségeinek kilenctizedét.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (második tanács)

a következőképpen határozott:

1) A Törvényszék ítélethozatal céljából egyesíti a T-117/07. sz. és T-121/07. sz. ügyeket.

2) A Törvényszék az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/F/38.899 – „gázszigetelt kapcsolóberendezések”-ügy) 2007. január 24-én hozott C (2006) 6762 végleges bizottsági határozat 2. cikkének b) és c) pontját megsemmisíti.

3) A Törvényszék a C (2006) 6762 végleges határozat 1. cikkének b), c), d), e) és f) pontjában megállapított jogsértések miatt az alábbi bírságokat szabja ki:

– **az Alstom részvénytársasággal szemben: 10 327 500 euró;**

– **az Alstommal szemben: 48 195 000 euró, mely az Areva T & D SA-val egyetemlegesen fizetendő meg, az Areva T & D SA által fizetendő összegből 20 400 000 euró megfizetésére ez utóbbi és az Areva T & D AG, az Areva részvénytársaság és az Areva T & D Holding SA egyetemlegesen köteles.**

4) A Törvényszék a kereseteket ezt meghaladó részükben elutasítja.

5) A T-117/07. sz. ügyben az Európai Bizottság viseli az Areva, az Areva T & D Holding, az Areva T & D SA és az Areva T & D AG költségeinek egytizedét és saját költségei egytizedét. Az Areva, az Areva T & D Holding, az Areva T & D SA és az Areva T & D AG viselik saját költségeik kilenctizedét és a Bizottság költségeinek kilenctizedét.

6) A T-121/07. sz. ügyben a Bizottság viseli az Alstom költségeinek egytizedét, valamint saját költségei egytizedét. Az Alstom viseli a saját költségei kilenctizedét és a Bizottság költségeinek kilenctizedét.

Pelikánová Jürimäe Soldevila Fragoso

Kihirdetve Luxembourgban, a 2011. március 3-i nyilvános ülésen.

Aláírások

Tartalomjegyzék

A jogvita előzményei ..... II - 651

Az érintett termék ..... II - 651

Az érintett vállalkozások ..... II - 652

A közigazgatási eljárás ..... II - 654

A megtámadott határozat ..... II - 657

Az eljárás és a felek kérelmei ..... II - 660

A jogkérdésről ..... II - 664

A megtámadott határozat 1. cikke b), c), d), e) és f) pontjának megsemmisítése iránti kérelmekről ..... II - 666

Előzetes észrevételek ..... II - 667

Az Alstom GIS-sel kapcsolatos tevékenységi ágának a jogsértésben az 1988. április 15. és 1992. december 6. közötti időszakban való részvétele miatt keletkezett személyes felelősségének az Areva T & D SA-ra és az Areva T & D AG-ra történő átszállásáról ..... II - 669

– A felek érvei ..... II - 669

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 670

Az érintett vállalkozásnak a jogsértésben 1992. december 7. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Alstom mint az Alstom T & D SA és az Alstom T & D AG 100%-os anyavállalata személyes felelősségéről ..... II - 677

– A felek érvei ..... II - 677

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 678

Az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1988. április 15. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Alstom felmerült személyes felelősségének – e vállalkozásnak az Areva-csoportra való átruházására tekintettel – az Areva-csoporthoz tartozó társaságokra való átszállásáról ..... II - 690

– A felek érvei ..... II - 690

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 691

Az érintett vállalkozásnak a jogsértésben az 1992. december 7. és 2004. január 8., illetve a 2003. december 22. és 2004. január 8. közötti időszakban való részvétele miatt az Areva T & D SA és az Areva T & D AG felmerült személyes felelősségéről II - 693

– A felek érvei ..... II - 693

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 694

Az Areva és az Areva T & D Holding – mint az Areva T & D SA és az Areva T & D AG 100%-os anyavállalatainak – az érintett vállalkozásnak a jogsértésben a 2004. január 9. és május 11. közötti időszakban való részvétele miatt felmerült személyes felelősségéről ..... II - 700

– A felek érvei ..... II - 700

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 701

Az Alstomnak betudott jogsértés 1999 szeptembere és 2002 márciusa közötti esetleges megszakításáról ..... II - 706

– A felek érvei ..... II - 706

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 708

A megtámadott határozat 2. cikke b) és c) pontjának megsemmisítése vagy megváltoztatása iránti kérelemről ..... II - 717

Az Alstommal szemben a megtámadott határozat 2. cikkének b) pontjában kiszabott egyéni bírságra vonatkozó elévülési szabályok megsértéséről ..... II - 718

– A felek érvei ..... II - 718

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 719

Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikkéből eredő bírságok megfizetéséért való egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok megsértéséről, az EK 7. cikk megsértéséről, a jogbiztonság, de visszaható hatály tilalma, az egyenlő bánásmód, az arányosság, a hatékony jogorvoslathoz való jog és a büntetések egyéniesítése elvének megsértéséről, valamint az Alstomra és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokra a megtámadott határozat 2. cikkének c) pontjában kiszabott bírságokat illetően az indokolási kötelezettség megsértéséről ..... II - 720

– A felek érvei ..... II - 720

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 723

A védelemhez való jog tiszteletben tartása elvének és az 1/2003 rendelet 27. cikke (1) bekezdésének megsértéséről ..... II - 739

– A felek érvei ..... II - 739

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 740

Az Alstommal és az Areva-csoporthoz tartozó társaságokkal szemben a megtámadott határozat 2. cikkének b) és c) pontjában kiszabott bírságok alapösszegének 50%-val való emelése ..... II - 746

– A felek érvei ..... II - 746

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 752

Az Areva-csoporthoz tartozó társaságok által felhozott, nyilvánvaló értékelési hibára, az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke, valamint az engedékenységi közlemény megsértésére alapított hetedik jogalapról, amennyiben a Bizottság megtagadta, hogy a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésük alapján csökkentse a bírságuk összegét ..... II - 770

– A felek érvei ..... II - 770

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 771

Az Alstom által felhozott, elsődlegesen az iránymutatás megsértésére, másodlagosan pedig az arányosság elvének megsértésére alapított nyolcadik jogalapról ..... II - 780

– A felek érvei ..... II - 780

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 781

A költségekről ..... II - 786